

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช
อันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนา
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตามแนวพระราชดำริ
อย่างยั่งยืน

โดย

นางสาวอุศนีย์ ฐปทอง

ที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตรป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 59

ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2559-2560

บทคัดย่อ

เรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตามแนวพระราชดำริอย่างยั่งยืน

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

ผู้วิจัย นางสาวอุศนีย์ ฐูปทอง หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 59

ปี พ.ศ. 2558 เกิดอุทกภัยสร้างความเสียหายต่อภาคเกษตร ราษฎร 12 อำเภอ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นเกษตรกรรมหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อช่วยเหลือในระยะเร่งด่วนและพระราชทานพระราชดำริให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการศึกษารูปแบบการดำเนินโครงการฯ และแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินโครงการให้ดียิ่งขึ้น จึงต้องศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานโครงการฯ (2) เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการบริหารจัดการโครงการ (3) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาของการบริหารจัดการโครงการฯ มีขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา ได้แก่ สภาพทั่วไปของโครงการฯ ผลการดำเนินงานของโครงการฯ ปัญหา อุปสรรคของโครงการฯ ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่างๆ และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ พบว่า รูปแบบการดำเนินโครงการฯ สามารถดำเนินการสนองพระราชดำริได้ครบถ้วนในระยะเร่งด่วนและระยะยาว โดยศูนย์ฯ ทั้ง 6 แห่ง สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์พืชในพื้นที่ศูนย์ฯ ตามศักยภาพของแต่ละแห่งอย่างต่อเนื่อง ชนิดและปริมาณเมล็ดพันธุ์ตรงกับความต้องการของเกษตรกรเป้าหมายด้านวิธีการผลิตและเทคโนโลยีที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อนด้วยงบประมาณปกติของศูนย์ฯ เกษตรกรสามารถเรียนรู้นำไปใช้ด้วยตนเองได้ ซึ่งผลการดำเนินงานโครงการฯ ประสบผลสำเร็จระดับหนึ่ง ด้านความร่วมมือบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนและได้นำหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่มาใช้ด้านความเป็นเลิศในการให้บริการประชาชน

คำนำ

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงพระราชทานศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 6 แห่ง ในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการพัฒนาสำหรับราษฎรให้สามารถเข้ามาศึกษา ดูงานจาก “ต้นแบบหรือตัวอย่างความสำเร็จ” ซึ่งนำความรู้และตัวอย่างไปปฏิบัติใช้ได้ตามความเหมาะสม ถูกต้องตามหลักวิชาการ ทำให้ราษฎรมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยเฉพาะเกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ที่ทำการเกษตรเป็นหลัก ในปี 2555 เป็นต้นมา ราษฎรหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ได้รับความเดือดร้อนจากการเกิดอุทกภัย พืชผลการเกษตรเสียหาย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงห่วงใยในความเดือดร้อนของเกษตรกร จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้ทำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชขึ้นในทุกศูนย์ฯ เพื่อสนับสนุน บรรเทาปัญหาแก่ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยอย่างทั่วถึง

โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นการดำเนินโครงการตามหลักวิชาการบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน ซึ่งจำเป็นต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ดี ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตามแนวพระราชดำริอย่างยั่งยืน โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการศึกษาและวิเคราะห์นี้ จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาโครงการฯ ของศูนย์ศึกษาฯ ทั้ง 6 แห่ง อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและยั่งยืนต่อไป

(นางสาวอุศนีฯ ฐปทอง)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 59

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
วิธีการดำเนินการวิจัย	4
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
คำจำกัดความ	5
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช	8
เกี่ยวกับการพัฒนาหลักการทรงงาน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	
แนวพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	11
เกี่ยวกับการดำเนินงาน โครงการธนาคารอาหารชุมชน (Food Bank)	
แนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	14
เกี่ยวกับโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษา	
การพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	
แนวพระราชดำริเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	15

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	17
ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการ	19
แนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ตามแผนยุทธศาสตร์	37
การพัฒนากระบวนการราชการไทย (พ.ศ. 2556 - 2561)	
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	51
กรอบแนวคิดการวิจัย	56
สรุป	57
บทที่ 3 โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษา	59
การพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	
การศึกษาสภาพทั่วไปของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	59
ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	
ปัญหา อุปสรรค ของ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของ	130
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	
สรุป	131
บทที่ 4 บทวิเคราะห์โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	145
ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	
การวิเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหา	145
ยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา	149
สรุป	150
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	152
สรุป	152
ข้อเสนอแนะ	155

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	157
ภาคผนวก	161
- แบบสอบถาม	162
ประวัติย่อผู้วิจัย	170

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3-1 ความต้องการด้านเมล็ดพันธุ์พืชของเกษตรกร จังหวัดนครราชสีมา	63
3-2 ความต้องการเมล็ดพันธุ์ในการดำเนินงานโครงการเกษตร เพื่ออาหารกลางวัน จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 17 โรงเรียน	63
3-3 ความต้องการด้านเมล็ดพันธุ์พืชของเกษตรกร จังหวัดปัตตานี	64
3-4 ความต้องการเมล็ดพันธุ์ในการดำเนินงานโครงการเกษตร เพื่ออาหารกลางวัน จังหวัดปัตตานี จำนวน 5 โรงเรียน	64
3-5 ความต้องการด้านเมล็ดพันธุ์พืชของเกษตรกรจังหวัดยะลา	65
3-6 สรุปข้อมูลความต้องการเมล็ดพันธุ์พืชของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา	65
3-7สรุปข้อมูลความต้องการเมล็ดพันธุ์ของโรงเรียนเพื่อโครงการเกษตร อาหารกลางวัน ในจังหวัดนครราชสีมา	66
3-8 สรุปข้อมูลความต้องการเมล็ดพันธุ์พืชของเกษตรกรในพื้นที่ จังหวัดปัตตานี (อำเภอปานาเระ)	67
3-9 สรุปข้อมูลความต้องการเมล็ดพันธุ์ของโรงเรียนเพื่อโครงการเกษตร อาหารกลางวันในจังหวัดปัตตานี	67
3-10 สรุปข้อมูลความต้องการเมล็ดพันธุ์พืชของเกษตรกร ในพื้นที่จังหวัดยะลา (อำเภอรามัญ)	68
3-11 สรุปการติดตามผลการปลูกเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทานของโรงเรียน ที่ดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา	70
3-12 ผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2556	80
3-13 แผนและผลการผลิตเมล็ดพันธุ์ในปีงบประมาณ 2557	85
3-14 เมล็ดพันธุ์ที่ดำเนินการเพาะปลูกของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ	91
3-15 ผลการสำรวจเมล็ดพันธุ์พืชที่อยู่ในความต้องการของราษฎรในพื้นที่	92

ขยายผลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
3-16 ข้อมูลเมล็ดพันธุ์พืชของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง	94
3-17 เมล็ดพันธุ์พืชที่ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์การศึกษาการพัฒนาอันเนื่อง มาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง	95
3-18 เมล็ดพันธุ์พืชชนิดอื่นๆเพิ่มเติมให้กับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ ทั้ง 6 ศูนย์ฯ มูลนิธิชัยพัฒนาและกรมชลประทาน	96
3-19 การช่วยเหลือราษฎรที่ประสบปัญหาอุทกภัยในปี 2558	97
3-20 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	99
3-21 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่	104
3-22 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนา ภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร	105
3-23 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนา เขานินซอนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา	106
3-24 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนา อ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี	106
3-25 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี	107
3-26 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนา พิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส	108
3-27 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของมูลนิธิชัยพัฒนา	108

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า	
3-28	ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นที่ภาคใต้ กรมชลประทาน	109
3-29	ประเด็นที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน สถิติการเกิดภัยพิบัติ	133
3-30	ประเด็นที่ 2 ข้อมูลการตลาดของเมล็ดพันธุ์ในระยะก่อนและหลังการเกิดภัยพิบัติ	134
3-31	ประเด็นที่ 3 แนวพระราชดำริที่ใช้ในการดำเนินโครงการ	135
3-32	ประเด็นที่ 4 การมีส่วนร่วมในโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจากภาคส่วนต่างๆ	136
3-33	ประเด็นที่ 5 การวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์	138
3-34	ประเด็นที่ 6 แผนการบริหารแจกจ่าย	139
3-35	ประเด็นที่ 7 ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ	140
3-36	ประเด็นที่ 8 การติดตามผล	141
3-37	ประเด็นที่ 9 แนวทางการต่อยอดโครงการโดยเกษตรกร	142
3-38	ประเด็นที่ 10 การนำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์เข้าสู่แผนงานหลักของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	143

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
2-1 แสดงภาพแบบเครือข่ายแบบรวมศูนย์และไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล กับองค์การกลาง	27
2-2 แสดงภาพแบบเครือข่ายแบบรวมศูนย์แต่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล กับองค์การกลาง	28
2-3 แสดงภาพแบบเครือข่ายแบบรวมศูนย์ แต่ขณะเดียวกันก็มีการสร้างเครือข่าย ระหว่างกันเอง	28
2-4 แสดงภาพแบบเครือข่ายสมบูรณ์แบบตามหลักทฤษฎี	29
2-5 แสดงภาพแบบเครือข่ายแบบกระจายอำนาจ	30
2-6 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและภาครัฐ	31
2-7 เปรียบเทียบภาพแบบการสร้างความร่วมมือ	35

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชดำริให้ดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นในภูมิภาคต่างๆ จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ 1) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา 2) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครราชสีมา 3) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี 4) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร 5) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ และ 6) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี

เพื่อทำหน้าที่ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย และหาแนวทางการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกันตามแต่ละภูมิภาค อาทิ การพัฒนาปรับปรุงดิน การพัฒนาแหล่งน้ำ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การประมง ฯลฯ มีจุดมุ่งหมายให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการพัฒนาสำหรับราษฎร ได้เข้ามาศึกษา อบรม ดูงานจาก “ต้นแบบหรือตัวอย่างความสำเร็จ” เพื่อนำความรู้และตัวอย่างไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองอย่างเหมาะสมและถูกต้องตามหลักวิชาการ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีบทบาทในการขยายผลการพัฒนาไปสู่ราษฎรในชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง หรือ “หมู่บ้านรอบศูนย์” เป็นเป้าหมายกลุ่มแรกที่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานขยายผลของศูนย์ฯ และเป็นตัวอย่างความสำเร็จที่ได้รับองค์ความรู้จากศูนย์ฯ ซึ่งเปิดโอกาสให้เกษตรกร ใกล้เคียงและพื้นที่ห่างไกลมาศึกษาและดูงาน ในลักษณะศูนย์เรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จากการศึกษาและเรียนรู้องค์ความรู้ พบว่า ราษฎรมีองค์ความรู้พื้นฐานทางด้านการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และพึ่งพาตนเองได้

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงน้อมนำหลักการทรงงานของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นแนวทางพระราชทานความช่วยเหลือให้แก่ ราษฎร โดยจัดตั้งโครงการฟาร์มตัวอย่าง เพื่อเป็นแหล่งจ้างแรงงาน สามารถเลี้ยงตนเองและ ครอบครัว สามารถเรียนรู้การเกษตร แล้วนำไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ โครงการ ฟาร์มตัวอย่างฯ เป็น “ธนาคารอาหารชุมชน (Food Bank)” ผลิตอาหารปลอดภัยต่อสุขภาพ ราคาถูก หาซื้อได้ในท้องถิ่น พระมหากรุณาธิคุณทำให้ราษฎรมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พึ่งพาตนเองได้ ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ปี 2554-2558 เกิดอุทกภัยที่สร้างความเสียหายต่อภาคการเกษตร ราษฎร 12 อำเภอ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นเกษตรกร หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนา พิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย สร้างความเสียหายแก่พื้นที่เกษตร เป็นจำนวนมาก จากปัญหาความเดือดร้อนดังกล่าว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราช กุมารี ได้พระราชทานพระราชดำริ 3 ครั้ง 1) เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2555 สรุปความว่า “...ให้ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) สำรวจตรวจสอบความต้องการเมล็ดพันธุ์พืชของราษฎรที่ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ อุทกภัยอย่างฉับพลัน ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทานไป แจกจ่ายแก่เกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนเป็นการเร่งด่วน...” 2) เมื่อวันที่ 14-18 มกราคม 2556 สรุปความว่า “...ปัจจุบันสภาวะแวดล้อมมีความแปรปรวน เกิดภัยธรรมชาติขึ้นบ่อยครั้งสร้างความ เสียหายให้กับผลผลิต และชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร ดังนั้นเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) และเสริมสร้างการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจาก พระราชดำริทุกแห่งจึงควรพิจารณาจัดทำแหล่งปลูกและเก็บสำรองพันธุ์ อาทิ เมล็ดพันธุ์ข้าว เมล็ดพันธุ์ ถั่ว/ธัญพืชต่าง ๆ และเมล็ดพันธุ์ผัก เพื่อสำรองพันธุ์ให้แก่เกษตรกรในยามวิกฤต การทำที่จัดเก็บ เมล็ดพันธุ์ควรพิจารณาดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป ประยุกต์ใช้ห้องเย็นในการเก็บเมล็ดพันธุ์...” 3) เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2556 สรุปความว่า “ให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร...”

สำนักงาน กปร. เป็นหน่วยงานกลางในการประสาน กำกับ ดูแล สนับสนุนการ ดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง ได้ดำเนินการสนอง พระราชดำริมอบหมายให้ศูนย์ฯ จัดทำโครงการฯ เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์พืชที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

และสำรวจเมล็ดพันธุ์พืชไว้สำหรับช่วยเหลือราษฎรในยามวิกฤตในพื้นที่ เป็นเมล็ดพันธุ์พืชที่เหมาะสมในท้องถิ่นและเป็นเมล็ดพันธุ์พืชที่ราษฎรในพื้นที่นิยมบริโภค

จากแนวพระราชดำริที่ก่อให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สามารถให้ความช่วยเหลือราษฎรที่เดือดร้อนได้อย่างทันท่วงทีและเกิดประโยชน์อย่างยิ่งवाद ดังนั้น เพื่อเป็นการศึกษารูปแบบการดำเนินโครงการฯ และแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินโครงการฯ ที่ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับ “ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตามแนวพระราชดำริอย่างยั่งยืน” ขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินการของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด ในการบริหารจัดการ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
3. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาของการบริหารจัดการ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับ
  - 1.1 สภาพทั่วไปของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
  - 1.2 ผลการดำเนินงานของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
  - 1.3 ปัญหา อุปสรรค ของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. ขอบเขตของหน่วยงานที่ศึกษา ประกอบด้วย พื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง ได้แก่

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา
 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี
 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี
 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่
 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร
 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครราชสีมา

3. ขอบเขตด้านเวลา จะดำเนินการศึกษา ตั้งแต่ 2555 – พฤษภาคม 2560

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการดำเนินการดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมข้อมูลโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่างๆ (Documentary Data) ได้แก่ การรวบรวม ค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลต่าง ๆ เช่น พระราชดำริที่ได้พระราชทานโดยตรง แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แผนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รายงานผลการดำเนินงานโครงการฯ รายงานทูลเกล้าฯ ถวาย เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ รวบรวมจากภาคสนาม (Field Data) โดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) จากผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 6 คน เป็นคำถามปลายเปิด ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 รายละเอียดผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการโครงการฯ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งได้แก่ เอกสารข้อมูลต่าง ๆ เช่น พระราชดำริที่ได้พระราชทานโดยตรง แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แผนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รายงานผลการดำเนินงานโครงการฯ รายงานทูลเกล้าฯ ถวาย เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ระหว่างปี 2556 – 2559 และข้อมูลปฐมภูมิที่รวบรวมจากภาคสนาม (Field Data) โดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) จากผู้อำนวยการ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 6 คน แล้วนำมาแสดงผลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงสภาพการณ์ของรูปแบบการดำเนินการของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด ของการบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
3. ทำให้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาของ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

คำจำกัดความ

โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช

หมายถึง โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อสนองพระราชดำริในการช่วยเหลือเกษตรกรโดยรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหาร (Food Security) แก่เกษตรกรยามประสบปัญหาวิกฤต (สำนักงาน กปร., 2559)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หมายถึง ปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อ

การมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี นักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542)

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

หมายถึง โครงการ แผนงาน หรือกิจกรรมใดๆ ที่ส่วนราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ เป็นผู้ดำเนินงานเพื่อสนองพระราชดำริ (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2534)

เมล็ดพันธุ์

หมายถึง เมล็ดพันธุ์พืชที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริผลิตขึ้น หรือมอบหมายให้เกษตรกรผลิตภายใต้การควบคุมโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้แก่ เมล็ดพันธุ์พืชผัก

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษายุทธศาสตร์การบริหารจัดการ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตามแนวพระราชดำริอย่างยั่งยืน ผู้จัดทำได้นำแนวพระราชดำริ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มาเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

1. แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเกี่ยวกับแนวพัฒนา หลักการทรงงานและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. แนวพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการธนาคารอาหารชุมชน (Food Bank)
3. แนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเกี่ยวกับโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
4. แนวพระราชดำริเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
5. โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
6. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการ
7. แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556-2561)
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวพระราชดำริเกี่ยวกับแนวพัฒนาและหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

การทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงยึดการดำเนินงานในลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องกับสิ่งที่อยู่รอบตัวและสามารถปฏิบัติได้จริง ทรงมีความละเอียดรอบคอบและทรงศึกษาค้นหาแนวทางพัฒนาเพื่อมุ่งสู่ประโยชน์ต่อประชาชนสูงสุด มีคุณค่า และควรน้อมนำไปเป็นแบบอย่างในการนำไปปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดผลต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ โดยมีหลักการทรงงานในการพัฒนา ดังนี้ (สำนักงาน กปร., 2548 : 4 และ 2557 : 4)

1. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ

การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะพระราชทานโครงการใดโครงการหนึ่ง จะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบทั้งจากข้อมูลเบื้องต้น จากเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และราษฎรในพื้นที่ เพื่อให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้องเพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วตรงตามที่ประชาชนต้องการ

2. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปี่ยมไปด้วยพระอัจฉริยภาพในการแก้ปัญหาทอดพระเนตรปัญหาในภาพรวมก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักจะมีมองข้าม ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งความว่า

“...ถ้าปวดหัวก็คิดอะไร ไม่ออกเป็นอย่างนั้นต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน...มันไม่ได้เป็นการแก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปวดหัวก่อนเพื่อที่จะให้อยู่ในสภาพที่คิดได้...แบบ (Macro) นี้ เขาจะทำแบบหรือทั้งหมด มันไม่เห็นด้วย...อย่างบ้านคนอยู่ เรอบอกบ้านนี้มันผุดตรงนั้น ผุดตรงนี้ ไม่คุ้มที่จะไปซ่อม...เอาตรงลงรื้อบ้านนี้ ระเบิดเลย เราจะไปอยู่ที่ไหน ไม่มีที่อยู่...วิธีทำต้องค่อย ๆ ทำ จะไประเบิดหมดไม่ได้...”

3. ภูมิสังคม

การพัฒนาใด ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งความว่า “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศ ทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ในสังคมวิทยา คือนิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำเราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจ หลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

4. ระเบิดจากข้างใน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมุ่งเน้น เรื่องการพัฒนาคน ทรงตรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” หมายความว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว

5. ทำตามลำดับขั้น

ในการทรงงานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่ สาธารณสุข เมื่อมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็จะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่นๆ ต่อไปได้ จากนั้นจะเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำ เพื่อการเกษตร การอุปโภค-บริโภค ที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชนโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่ายเน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุดดังพระบรมราโชวาทเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ตอนหนึ่งความว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่ประการเดียวโดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและประชาชน โดยสอดคล้องกันด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้ การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพ และตั้งตัวให้มีความพอมีพอกิน พอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวดเพราะผู้ที่ไม่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงได้ต่อไปโดยแน่นอนส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับ ด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์...”

6. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด

ในเรื่องความประหยัดนี้ ประชาชนชาวไทยทราบกันดีว่าเรื่องส่วนพระองค์ที่ทรงประหยัดมากดังที่เราเคยเห็นว่า หลอดยาสีพระทนต์นั้นทรงใช้อย่างคุ้มค่าอย่างไรหรือฉลองพระองค์แต่ละองค์ทรงใช้อยู่เป็นเวลานาน ดังที่นายสุเมธ ดันติเวชกุล เลขาธิการนิชัชพัฒนา เคยเล่า

ว่า “...กองงานในพระองค์โดยท่านผู้หญิงบุตร วิระไวทยะ บอกว่าปีหนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเบิกดินสอ 12 แท่ง เดือนละแท่งทรงใช้จนกระทั่งฤดู ไครอย่าไปทิ้งของพระองค์ ท่านนะจะกริ้วเลย ประหยัดทุกอย่างเป็นต้นแบบทุกอย่าง ทุกอย่างนี้มีค่าสำหรับพระองค์หมด ทุกบาททุกสตางค์จะทรงใช้อย่างระมัดระวัง จะรับสั่งให้เราปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ...”

ขณะเดียวกันการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎร ทรงใช้หลักในการแก้ไขปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำเองได้ หาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้น ๆ มาแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก ดังพระราชดำริข้อความตอนหนึ่งว่า “...ให้ปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูก โดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติ จะได้ประหยัดงบประมาณ...”

7. ทำให้ง่าย-Simplicity

ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้การคิดค้น คัดแปลง ปรับปรุง และแก้ไขงานการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำรินั้นไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศ โดยส่วนรวม ตลอดจนสภาพทางสังคมของชุมชนนั้น ๆ ทรงโปรดที่จะทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่าย ทำสิ่งที่ยากให้เข้าใจง่าย อันเป็นการแก้ปัญหาคับด้วยการใช้กฎแห่งธรรมชาติเป็นแนวทางนั่นเอง แต่การทำสิ่งยากให้กลายเป็นง่ายนั้นเป็นของยาก ฉะนั้นคำว่า “ทำให้ง่าย” หรือ “Simplicity” จึงเป็นหลักคิดสำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศในรูปแบบของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

8. การมีส่วนร่วม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักประชาธิปไตย จึงทรงนำ “ประชาธิปไตย” มาใช้ในการบริหาร เพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชน หรือความต้องการของสาธารณชน ดังพระราชดำริข้อความตอนหนึ่งว่า “...สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำใจให้กว้างขวางหนักแน่นรู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้นแท้จริง คือ การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลาย มาอำนวยความสะดวกการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...”

9. ประโยชน์ส่วนรวม

การปฏิบัติพระราชกรณียกิจ และการพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนา และช่วยเหลือพสกนิกรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ ดังพระราชดำริข้อความตอนหนึ่งว่า “...ใครต่อใครบอกว่าขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่อ อาจารย์คาณูด้อยชี้ว่า ใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมา

นี่ก็เข้าใจว่าให้ ให้อยู่เรื่อยแล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เพื่อส่วนรวมนั้นมิได้ให้ ส่วนรวมแต่อย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนรวมที่จะอาศัยได้...”

10. การพึ่งตนเอง

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริเพื่อการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นด้วยการแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้มีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือการพัฒนาให้ ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและสามารถ “พึ่งตนเองได้” ในที่สุด ดังพระราชดำริสความตอนหนึ่งว่า “...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวดเพราะผู้มีอาชีพ และฐานะเพียงพอที่จะ พึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขั้นต่อไป...”

2. แนวพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เกี่ยวกับ โครงการธนาคารอาหารชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555)

1. โครงการธนาคารอาหารชุมชน

สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงทราบข้อมูลจากองค์การสหประชาชาติ ว่าในอนาคตโลกจะประสบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาการขาด แคลนอาหาร รวมถึงการเพิ่มขึ้นของประชากรโลก ทรงห่วงใยในปัญหาดังกล่าว จึงมีพระราชดำริ กับพลเอกนิพนธ์ ภาณุนิติย์ เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2544 ณ บ้านนาป่าแปก ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ความว่า

“...ให้พัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้เป็นแหล่งผลิตอาหารเลี้ยงตัวเองได้ และเหลือจำหน่ายใน พื้นที่ใกล้เคียง โดยเริ่มตั้งแต่สร้างแหล่งอาหารเพิ่มเติม เพื่อให้คนและสัตว์ได้บริโภค หรือเมื่อ คนเดินเข้าป่าแล้วสามารถเก็บพืชผักตามธรรมชาติที่เป็นแหล่งอาหารจากป่าได้ ในส่วนที่อยู่ อาศัยหรือแหล่งชุมชนนั้นให้ส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตการเกษตร เลี้ยงสัตว์ ประมง เพื่อบริโภค และจำหน่ายให้มีรายได้ โดยกระบวนการทั้งหมดนี้ มุ่งหวังให้คนรักป่าและอยู่กับป่าได้อย่างมี ความสุข...”

โครงการธนาคารอาหารชุมชนตามพระราชดำริ หรือ Food Bank ได้เริ่มดำเนินการแห่งแรกที่บ้านนาป่าแก จังหวัดแม่ฮ่องสอน ต่อมาขยายผลไปดำเนินการในพื้นที่โครงการพระราชดำริปางตอง และพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

2. โครงการฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2540 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินยังบ้านขุนแตะ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ในการนี้มีราษฎรชาวไทยภูเขาจำนวน 200 - 300 คน ได้ขอพระราชทานความช่วยเหลือของงานทำ ด้วยราษฎรกลุ่มนี้ดิ้นรนเสียดินที่ได้รับการบำบัดแล้ว แต่ไม่มีงานทำ ไม่มีใครจ้าง เนื่องจากจะยังไม่เชื่อใจว่าเลิกยาเสพติดจริง ในการนี้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งโครงการ “ฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ” ขึ้น เพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนดังกล่าว โดยเน้นให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับราษฎรที่ไม่มีงานทำให้มีโอกาสได้เข้ามาทำงานในโครงการ ในขณะที่ร่วมกันราษฎรที่เข้ามาทำงานจะเกิดการเรียนรู้ในวิชาชีพต่างๆ เช่น การประมง การปศุสัตว์ การเกษตร โครงการฟาร์มตัวอย่างแห่งแรกจัดตั้ง ที่บ้านขุนแตะ จังหวัดเชียงใหม่ ภายหลังจากนั้นได้มีการจัดตั้งในพื้นที่ต่างๆ ตามลำดับ ปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 57 แห่ง โดยตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือ 4 แห่ง ภาคกลาง 7 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 18 แห่ง ภาคใต้ 28 แห่ง

วัตถุประสงค์ของโครงการฟาร์มตัวอย่างอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1. เพื่อเป็นแหล่งจ้างงานของชาวบ้านที่ยากจน
2. เป็นแหล่งผลิตอาหารที่ปลอดภัยให้แก่ชุมชนนั้นๆ และชุมชนใกล้เคียงในลักษณะ “Food Bank”
3. เป็นแหล่งวิชาให้ความรู้ในการประกอบอาชีพ เมื่อเข้ามาทำงานในฟาร์มแล้วจะได้รับความรู้ เป็นการเรียนรู้แบบ Learning by Doing
4. เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

รูปแบบการดำเนินโครงการฯ ก่อนที่จะเริ่มโครงการ หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องประชุมหารือ วางแผนดำเนินการ วางแผนการใช้ประโยชน์ในที่ดินให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ จากนั้นดำเนินการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในโครงการ เช่น แหล่งน้ำ ถนน ไฟฟ้า จ้างแรงงานโดยคัดเลือกจากในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงเข้ามาทำงานในลักษณะเป็นแรงงานในฟาร์ม เพื่อให้ราษฎรเหล่านั้นมีรายได้จากการจ้างงานในขณะเดียวกันได้รับทักษะจากการปฏิบัติงาน ในแต่ละแห่งจะผู้จัดการฟาร์ม เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ

บริหาร โครงการ การคัดเลือกผู้จัดการฟาร์มจะพิจารณาจากลูกหลานของราษฎรในชุมชนซึ่งจบ การศึกษาด้านการเกษตรเป็นหลัก การดำเนินกิจการฟาร์มเป็นลักษณะครอบครัว ตั้งแต่การผลิตทาง การเกษตร การทำบัญชีฟาร์ม การแปรรูปผลผลิต การจัดหาตลาดรองรับ ซึ่งมักเป็นตลาดในชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชประสงค์ที่ทรงมุ่งเน้นให้เป็นแหล่งอาหารของชุมชนเป็นหลัก

นอกจากนั้นในการเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนราษฎรในพื้นที่ต่างๆ ทรงพบว่า ราษฎรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ขาดแคลนที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน จึงได้พระราชทานพระราชดำริ ให้ดำเนินงาน “โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ” ขึ้น โดยจัดสรรที่ดินสาธารณประโยชน์ เพื่อจัดที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินให้แก่ราษฎร และจัดหาระบบ โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโครงการพร้อมทั้งส่งเสริมการทำกรเกษตร ให้ราษฎร ในรูปแบบเดียวกับโครงการฟาร์มตัวอย่างฯ เพื่อให้ราษฎรมีที่อยู่อาศัยอย่างปลอดภัย มีอาชีพที่มั่นคง มีแหล่งอาหารที่ถูกสุขอนามัย มีความรู้ทางการเกษตรที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อให้ราษฎรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป ปัจจุบัน โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีจำนวน 5 แห่ง ประกอบด้วยพื้นที่ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ 2 แห่ง พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ 3 แห่ง

2.1 โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและฟาร์มตัวอย่าง บ้านรอดันบาดู จังหวัดนราธิวาส

เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2547 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีพระราชดำริให้ดำเนินการช่วยเหลือครอบครัวเจ้าหน้าที่และราษฎรที่ประสบเคราะห์กรรมจาก เหตุการณ์ความไม่สงบในชายแดนภาคใต้ โดยจัดตั้งโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและฟาร์ม ตัวอย่างที่บ้านรอดันบาดู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างอาชีพให้แก่ราษฎรได้อย่างต่อเนื่อง มีการ จ้างงานในพื้นที่ เป็นแหล่งให้ความรู้แก่ผู้ที่มาทำงานในฟาร์มตัวอย่าง และเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ ราษฎรที่สนใจโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและฟาร์มตัวอย่างบ้านรอดันบาดู มีพื้นที่ 716 ไร่ แบ่งพื้นที่ดำเนินงานเป็น 2 ส่วนคือ

2.1.1 หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง พื้นที่ 338 ไร่ จัดสรรแบ่งแปลงจำนวน 150 แปลงๆ ละ 2 ไร่ ดำเนินการก่อสร้างบ้านพักให้แก่ครอบครัวผู้ประสบเคราะห์กรรมจากเหตุการณ์ ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้อยู่อาศัยทำการเพาะปลูกพืชผัก พืชไร่ ไม้ผล เลี้ยงปลา สัตว์ปีก เพื่อเป็นอาหารและจำหน่ายเป็นรายได้ และมีการจัดตั้งโครงการศิลปาชีพในหมู่บ้าน

ประกอบด้วยกลุ่มผลิตเซรามิค สมาชิกจำนวน 26 คน มีรายได้เฉลี่ย 2,000 - 2,500 บาท/คน/เดือน และกลุ่มชอแมผลิตกระเป่า สมาชิกจำนวน 5 คน รายได้เฉลี่ย 1,000 - 2,000 บาท/คน/เดือน

2.1.2 โครงการฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถบ้าน รอดันบาดู พื้นที่ 378 ไร่ ดำเนินกิจกรรมงานพัฒนาเพื่อปลูกพืชผัก พืชไร่ ไม้ผล งานปศุสัตว์ งาน เลี้ยงสัตว์น้ำ งานนาข้าว งานอนุรักษ์บอนสีและพรรณไม้พื้นเมือง งานอนุรักษ์ป่าไม้ มีสมาชิกจาก หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 55 คน นำกิจกรรมฟาร์มตัวอย่าง มาดำเนินการในพื้นที่บ้านของตน โดยทำการเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกผักระยะสั้น เช่น มะเขือ พริก พักเขียว ถั่วพู เห็ดนางฟ้า และแตงกวา การเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ไข่ เป็ด ไก่พื้นเมือง การทำประมง เช่น การเลี้ยงปลานิล ปลาอุก ปลาทับทิม ซึ่งการทำเกษตรผสมผสานในบ้านของสมาชิก สามารถสร้างรายได้เพิ่มเติมให้ครอบครัว ประมาณ 1,500 - 10,000 บาท/เดือน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555 : 102)

3. แนวพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2555 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระราชดำริ ให้สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ดำเนินการตรวจสอบความต้องการเมล็ดพันธุ์พืชของราษฎรที่ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์อุทกภัยอย่างฉับพลันในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เกิดจากอิทธิพลลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้

ครั้งที่ 2 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อทรงติดตามผลความก้าวหน้าในการดำเนินงานของโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส ระหว่างวันที่ 14-18 มกราคม พ.ศ. 2556 ความตอนหนึ่งว่า “ปัจจุบัน สภาวะแวดล้อมมีความแปรปรวน เกิดภัยธรรมชาติขึ้นบ่อยครั้ง สร้างความเสียหายให้กับผลผลิต และชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร ดังนั้น เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) และเสริมสร้างการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกแห่งจึงควรพิจารณาจัดทำแหล่งปลูกและเก็บสำรองเมล็ดพันธุ์ อาทิ เมล็ดพันธุ์ข้าว เมล็ดพันธุ์ถั่ว/ธัญพืชต่างๆ และเมล็ดพันธุ์ผัก เพื่อสำรองพันธุ์พืชไว้ให้ แก่ เ ก ก ษ ต ร ก ร ในยามวิกฤต ที่ผ่านมาศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ดำเนินการในเรื่องเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ดี อย่างไร

ก็ตามการทำที่จัดเก็บเมล็ดพันธุ์อย่างมีมาตรฐานแบบไซโล(silo) มีราคาแพง ลงทุนสูง ดังนั้นจึงควรพิจารณาดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป อาทิ อาจศึกษาความเป็นไปได้หากประยุกต์ใช้ห้องเย็นในการเก็บเมล็ดพันธุ์ หรือสามารถดูตัวอย่างการดำเนินงานจากศูนย์เมล็ดพันธุ์จักรพันธ์ได้

ครั้งที่ 3 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อทรงติดตามผลความก้าวหน้าในการดำเนินงานของ โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2556 ความตอนหนึ่งว่า “ให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ผลิตเมล็ดพันธุ์พืช เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2556 : 3)

4. แนวพระราชดำริเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชดำริให้ดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในภูมิภาคต่างๆ จำนวน 6 แห่ง เพื่อทำหน้าที่ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย และแสวงหาแนวทางการพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และแนวทางการประกอบอาชีพของราษฎรในแต่ละภูมิภาค โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการพัฒนาสำหรับราษฎรซึ่งสามารถเข้ามาศึกษาดูงานจากตัวแบบหรือตัวอย่างความสำเร็จด้านการพัฒนาด้านต่างๆ และนำเอาความรู้และตัวอย่างไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเอง นอกจากนี้ ยังดำเนินการขยายผลการพัฒนาไปสู่ราษฎรในชุมชนที่อยู่โดยรอบที่ตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมถึงขยายผลไปสู่ราษฎรในวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ

สำหรับแนวทางและวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2526 ดังนี้

“...เป็นการสาธิตการพัฒนาเบ็ดเสร็จ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างทุกด้านของชีวิตประชาชนที่จะหาเลี้ยงชีพในท้องที่จะทำอย่างไร และได้เห็นวิทยาการแผนใหม่จะสามารถที่จะหาควิธีการ จะทำมาหากินให้มีประสิทธิภาพ...”

“...ด้านหนึ่งก็เป็นจุดประสงค์ของศูนย์ศึกษาก็เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้า วิจัยในท้องที่ เพราะว่าแต่ละท้องที่ สภาพฝน ฟ้า อากาศ และประชาชนในท้องที่ต่างๆกัน ก็มีลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนกัน...”

“...กรมกองต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนทุกด้าน ได้สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประองคองกัน ประสานกัน ตามธรรมดาแต่ละฝ่ายต้องมีศูนย์ของตน แต่ว่าอาจจะมึงานถือว่าเป็นศูนย์ของตนเอง คนอื่นไม่เกี่ยวข้อง และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเป็นศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม กอง ทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคม ทั้งในด้านหางานการส่งเสริม

การศึกษาอยู่ด้วยกัน ก็หมายความว่าประชาชนซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่จะมา
ดู ส่วนเจ้าหน้าที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็มาอยู่พร้อมกันในที่เดียวกันเหมือนกัน ซึ่ง
เป็นสองด้าน ก็หมายถึงว่าที่สำคัญปลายทางคือ ประชาชนจะได้รับประโยชน์และต้นทางของ
ผู้เป็นเจ้าหน้าที่จะให้ประโยชน์...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2540 : 262)

จากพระราชดำรัสข้างต้น สามารถสรุปแนวทางและวัตถุประสงค์ของศูนย์ศึกษาการ
พัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดังนี้

1. ทำการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาทาง
ด้านต่าง ๆ ให้เหมาะสมสอดคล้อง กับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ศูนย์ศึกษาการพัฒน
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงเปรียบเสมือน “ตัวแบบ” ของความสำเร็จที่จะเป็นแนวทางและ
ตัวอย่างของผลสำเร็จให้แก่พื้นที่อื่นๆ โดยรอบได้ทำการศึกษา

2. การแลกเปลี่ยนสื่อสารระหว่างนักวิชาการ นักปฏิบัติ และประชาชน การศึกษา
ค้นคว้า ทดลอง วิจัยต่างๆ ที่ได้ผลแล้วควรจะนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่จริงได้ ศูนย์ศึกษาการ
พัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ควรเป็นแหล่งผสมผสานวิชาการและการปฏิบัติ เป็นแหล่ง
ความรู้ของราษฎร เป็นแหล่งศึกษาทดลองของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและเป็นแหล่งแลกเปลี่ยน
ถ่ายทอดประสบการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างคน 3 กลุ่ม คือ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ ซึ่งทำ
หน้าที่พัฒนาส่งเสริม และราษฎร

3. การพัฒนาแบบผสมผสาน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็น
ตัวอย่างที่ดีของแนวความคิดแบบสหวิทยาการ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่นั้น ๆ ศูนย์
ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริแต่ละแห่งจะเป็นแบบจำลองของพื้นที่และรูปแบบการ
พัฒนาที่ควรจะเป็น เพื่อเป็นตัวอย่างว่าในพื้นที่และรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ ลักษณะหนึ่ง ๆ นั้น จะ
สามารถใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ได้อย่างไรบ้าง มิใช่การพัฒนาเฉพาะทางใดทางหนึ่งแต่พยายาม
ใช้ความรู้มากสาขามากที่สุด แต่ละสาขาให้เป็นประโยชน์เกี่ยวพันกับการพัฒนาสาขาอื่น ๆ และ
ระบบของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ควรเป็นการผสมผสานไม่เพียงเฉพาะ
เรื่องความรู้เท่านั้น แต่ต้องมีการผสมผสานการดำเนินงานและการบริหารที่เป็นระบบด้วย

4. การประสานงานระหว่างส่วนราชการ เป็นแนวทางและวัตถุประสงค์ที่สำคัญยิ่ง
ประการหนึ่ง เนื่องจากกระบวนการพัฒนาและระบบราชการไทยมีปัญหานี้โดยพื้นฐาน เป็นสิ่งบับ
ทอนประสิทธิภาพและผลสำเร็จของงานลงอย่างน่าเสียดาย แนวทางการดำเนินงานของศูนย์ศึกษา
การพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกแห่งจึงเน้นการประสานงาน การประสานแผน และการ
จัดการระหว่างกรม กอง และส่วนราชการต่าง ๆ

5. เป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (one stop service) กล่าวคือ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีการศึกษาทดลอง และสาธิต ให้เห็นถึง ความสำเร็จของการดำเนินงานพร้อมๆกันในทุกด้าน ทั้งด้านการเกษตร ปศุสัตว์ ประมง ตลอดจนการพัฒนาทางด้านสังคม และงานศิลปอาชีพ ในลักษณะของ “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” เมื่อผู้สนใจเข้าไปศึกษาดูงานโดยจะมีให้ดูได้ทุกเรื่องในบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้งหมด ผู้สนใจหรือเกษตรกรจะได้รับความรู้รอบด้าน อีกทั้งมีความสะดวก รวดเร็ว ซึ่งนำไปสู่การได้รับประโยชน์สูงสุด

นอกจากนี้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ยังมีบทบาทในการขยายผลการพัฒนาไปสู่ราษฎรในชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกับที่ตั้งศูนย์ หรือ “หมู่บ้านรอบศูนย์” ซึ่งถือเป็นประชากรเป้าหมายกลุ่มแรกที่จะได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานอีกด้วย โดยในการส่งเสริมการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นจะคำนึงถึงสภาพสิ่งแวดล้อมและสังคมของแต่ละพื้นที่เป็นหลัก และเมื่อได้ผลในระดับหนึ่งแล้ว หมู่บ้านเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นตัวอย่างให้เกษตรกรได้เข้ามาศึกษาและดูงานได้ ซึ่งบทบาทการดำเนินงานขยายผลในลักษณะนี้เองที่จะทำให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สามารถขยายผลการพัฒนาในขอบเขตที่กว้างขวางออกไปเรื่อย ๆ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีบทบาททั้งในด้านการเป็นสถานที่ “ให้การศึกษา” ในขณะเดียวกันก็ “ให้การพัฒนา” ไปพร้อมกันด้วย

5. โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระราชดำริให้สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) สำรวจความต้องการของเกษตรกรที่ประสบทุกข์ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ เพื่อให้ นำเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทานไปแจกจ่ายเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนเป็นการเร่งด่วน (ระยะที่ 1) ต่อมาได้พระราชทานพระราชดำริ กับสำนักงาน กปร. ให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกแห่งจัดทำแปลงปลูกและเก็บสำรองเมล็ดพันธุ์พืช เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์พืชที่ถูกต้องตามหลักวิชาการไว้ใช้และสำรองช่วยเหลือเกษตรกรในยามวิกฤตในพื้นที่

2. เพื่อเป็นแหล่งสาธิตกิจกรรมด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช แก่เกษตรกรและประชาชนที่สนใจ โดยมีการฝึกอบรมและให้เกษตรกรมาเรียนรู้ซึ่งสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ

3. เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

แนวทางดำเนินงานโครงการ

1. การดำเนินงานโครงการระยะที่ 1 (ระยะเร่งด่วน)

1.1 สำรวจและสรุปความต้องการชนิดเมล็ดพันธุ์พืชของเกษตรกรที่ประสบวิกฤติอุทกภัย

1.2 แจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พระราชทานไปยังกลุ่มเป้าหมาย ตามความต้องการและความเหมาะสม

1.3 ติดตามผล

2. แนวทางการดำเนินงานระยะที่ 2

จากการประชุมคณะกรรมการบริหาร โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 1/2556 เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2556 มีมติเห็นชอบให้สำนักงาน กปร. ร่วมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมวิชาการเกษตรจัดทำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อสนองพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการช่วยเหลือเกษตรกรโดยรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) แก่เกษตรกร ยามประสบภัยวิกฤติ ดังนี้

2.1 สำรวจ และคาดการณ์ปริมาณเมล็ดพันธุ์สำรองของศูนย์ศึกษาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2.2 ประเมินศักยภาพการผลิตของศูนย์

2.3 วางแผนการผลิต

2.3.1 เมล็ดพันธุ์ชนิดใดที่สามารถผลิตได้เองให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลิตเองในปริมาณที่พอเหมาะต่อการแจกจ่ายและการจัดเก็บในรอบปีหมดจึงผลิตใหม่

2.3.2 เมล็ดพันธุ์บางชนิดอาจว่าจ้างให้ชาวบ้าน/เกษตรกร บริเวณรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นผู้ผลิตให้

2.4 กำหนดพื้นที่ปลูกและคาดการณ์ปริมาณเมล็ดพันธุ์พืช

2.5 กำหนดวิธีการและสถานที่ในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ตามศักยภาพและปริมาณผลผลิตในระยะเริ่มต้น

2.6 จัดอบรมให้ความรู้ด้านการผลิตควบคุมคุณภาพเมล็ดพันธุ์พืชให้แก่เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยขอความร่วมมือจากนักวิชาการจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องส่วนกลาง

2.7 ติดตามผล

6. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการ

ความหมายของการจัดการ

คอร์เลนด แอล โบวี และคณะ (Courtland L. Bovee and others. 2536:5 อ้างใน นิพล, 2542) ให้ความหมายการจัดการ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้องค์การประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยผ่านกระบวนการวางแผน การจัดการองค์การ การสื่อสาร และการควบคุมคนงาน การเงิน สภาพแวดล้อม และข้อมูลสารสนเทศขององค์กรเพื่อให้มีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ

เถาวัลย์ นันทาภิววัฒน์ (2520:1) กล่าวถึงความหมายของการจัดการ หมายถึง การวางแผน การจัดสายงาน การปฏิบัติขึ้นดำเนินการ และการควบคุมเพื่อให้วัตถุประสงค์ขององค์กรสามารถกระทำได้สำเร็จอย่างประหยัดและประสิทธิผล

สติเฟน พี ครอบบิน (Stephen P. Robbin, 2531:6 อ้างถึงใน นิพล, 2542) ได้ให้ความหมายของการจัดการ หมายถึง กระบวนการของการที่ได้มาซึ่งกิจกรรมที่สมบูรณ์ด้วยประสิทธิภาพโดยผ่านบุคคลอื่น

ธงชัย สันติวงษ์ (2531:1) ให้ความหมายการจัดการ หมายถึง ภารกิจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคนที่เข้ามาทำหน้าที่ประสานให้การทำงานของบุคคลที่ต่างฝ่ายต่างทำและไม่อาจประสบผลสำเร็จจากการแยกกันทำให้สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ด้วยดี

แอนดรูว์ เจ ดูบริน (Andrew J. Dubrin, 2537: 5 อ้างถึงใน นิพล, 2542) ได้ให้ความหมายของการจัดการ หมายถึง กระบวนการใช้ทรัพยากรองค์การให้้องค์การมีประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ โดยผ่านโครงสร้างของการวางแผนและการตัดสินใจการจัดองค์การ การสั่งการและการควบคุม

อาร์ เวเน มอนดี (R. Wayne Mondy, 2529:6 อ้างถึงใน นิพล, 2542) กล่าวถึงความหมายของการจัดการ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ได้มาในสิ่งที่กระทำผ่านประสิทธิภาพของคนอื่น ๆ

สรุปความหมายของการจัดการ หมายถึง การทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายโดยผ่านกระบวนการการวางแผน การจัดองค์การ การดำเนินการ และการตรวจสอบและควบคุม แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

กรรณิกา ชมดี (2549:9) ได้ให้คำจำกัดความการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น หมายถึง ความร่วมมือของกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามารับผิดชอบเพื่อการดำเนินการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

ประสพสุข คีอินทรี (2531:21) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้าร่วมรับผิดชอบหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อบรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527:6) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

นงเยาว์ หลีพันธุ์ (2537:10) ได้ให้นิยามการมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือของกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามารับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ ในอันที่จะบรรลุวัตถุประสงค์

นิรันดร์ จงวุฒิวาศย์ (2531:168) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่ง ๆ ในสถานการณ์ (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าให้กระทำการได้ บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

วิลเลียม เออร์วิน (1976:138 อ้างถึงใน นิพล, 2542) ได้กล่าวถึงการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ (1971:7 อ้างถึงใน สัญชัย, 2539) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือ (Cooperating) การมีส่วนร่วมในบางสิ่งบางอย่างซึ่งรวมถึงความรับผิดชอบ

เสาวคนธ์ สูดสวาสคี (2530:392) กล่าวถึง การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่าเป็น แนวความคิดการพัฒนาแบบแนวใหม่ที่หันเหจากการให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าหรือแบบ ตั้งคมสงเคราะห์มาเป็นแบบให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อให้ ประชาชนสามารถช่วยตนเองได้ในที่สุด

เสนห์ จามริก (2527:22) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า ไม่ได้หมายความว่าเพียง ว่าดึงประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมตามที่นักวิชาการหรือองค์การพัฒนาดังขึ้น แท้จริงแล้วต้องให้ ชุมชนมีกิจกรรมและวิธีดำเนินการของเขาเองในชุมชน

พยัคฆพันธ์ (Payakapan อ้างถึงใน อุบลวรรณ, 2529:9) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของหลักการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะนำไปยังเกิดการพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) และความเชื่อมั่นในการดำเนินการตาม โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชน ทำให้เกิดความสามารถและ ประสิทธิภาพในการดูแลตนเอง จุดเน้นของการมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพึ่งตนเอง การพิจารณาตัดสินใจและการเลือกโครงการให้ สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและความต้องการพื้นฐานของประชาชนในปัจจุบัน การมีส่วนร่วมได้เน้น ถึงเรื่องการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำกิจกรรม และร่วมทำนุบำรุงรักษา

อकिन รพีพัฒน์ (2531:7-15) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ซึ่งเกี่ยวข้อง ไปถึงการพึ่งตนเองว่า เป็นความสามารถที่จะกำหนดชะตาชีวิตได้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งยกตัวอย่าง เปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนขึ้นอีกว่า คือ การที่เด็กจะพัฒนาเป็นผู้ใหญ่ได้ก็ด้วยการอบรมสั่งสอนให้ วิชาความรู้ เพื่อที่จะให้มีความสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพของสังคมและสิ่งแวดล้อม สามารถ กำหนดทิศทางและชะตาชีวิตของตนได้ หมู่บ้านตลอดจนถึงประเทศถ้าพึ่งตนเองได้ก็ควรที่จะ สามารถกำหนดทิศทางและชะตาชีวิตได้

อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง (2522:19) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การมี ส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความดีและความดีและทิศทาง ของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะต้องมีมากพอจนเกิดความริเริ่มโครงการเพื่อ การนั้น ๆ เหตุผลเบื้องต้นของการที่คนเราสามารถรวมกันได้ ควรจะต้องมีความตระหนักว่า ปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ (Organization) ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปความหมายการมีส่วนร่วม คือ การให้ ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ปฏิบัติการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และมี ส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนในการจัดการและ

ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตนเอง และสามารถช่วยเหลือตนเอง

รูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนการมีส่วนร่วม

อนุกรมน์ สุวรรณสทิศกร (2529:25) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมว่ามีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. ร่วมคิด คือ ร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางโครงการ วิธีการดำเนินงาน การติดตามตรวจสอบ และการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการ ได้ผลตามวัตถุประสงค์
2. ร่วมตัดสินใจ คือ เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือแล้ว จะต้องร่วมในการตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุด หรือเหมาะสมที่สุด
3. ร่วมปฏิบัติตามโครงการ คือ เข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น
4. ร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ คือ เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้วได้มีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแลรักษาและประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

ชาทิน (Chapin อ้างถึงใน อนุกรมน์, 2529:24) ได้ศึกษารูปแบบของการมีส่วนร่วมและได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมประชุม (Attendance at Meeting)
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน (Financial Contribution)
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on Committees)
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of Leadership)

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff 1980:219-222 อ้างใน สุภราภรณ์) ได้แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ระยะเวลาเริ่มตัดสินใจ การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือในการร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด

เจมส์คีย์ ปีนทอง (2527:10) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

นอ้าน วุฒิกกรรมรักษา (2526:16) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นกำหนดความต้องการ
2. ขั้นวางแผนการดำเนินการ
3. ขั้นตัดสินใจ
4. ขั้นดำเนินการ
5. ขั้นติดตามผลงาน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2537:6) ได้จำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายของการพัฒนาที่กำหนดไว้ 8 ขั้นตอน คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิด สร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
3. วางนโยบาย แผนงาน/โครงการ-กิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน/โครงการ-กิจกรรม ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุมติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการ กิจกรรมที่ทำไว้ทั้งของรัฐบาลและเอกชนให้ใช้ประโยชน์ต่อไป

เสาวคนธ์ สุดสวาท (2539:10-11) จำแนกมิติของการมีส่วนร่วมที่ได้ดำเนินการในรูปแบบของโครงการออกเป็น 3 มิติ คือ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่แตกต่างกันในวัฏจักรของโครงการ ได้แก่ ขั้นการวางแผน การดำเนินการตามแผน การติดตามและ

การประเมินผล 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนที่แตกต่างกันไปตามหน้าที่หรือภาระการงาน เช่น การก่อสร้าง การปฏิบัติการ การดูแลและการจัดการ และ 3) เป็นมิติเกี่ยวกับอัตราหรือระดับการมีส่วนร่วม ซึ่งแสดงนัยถึงความแตกต่างกันในระดับการตัดสินใจ และการควบคุมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร ภาระหน้าที่และผลประโยชน์

จากรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาข้างต้นที่บ่งบอกลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนตามรูปแบบและขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะแนวทาง วิธีการ และการตัดสินใจ ตลอดจนการวางแผนในการดำเนินโครงการ
2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรม เป็นการร่วมกระทำกิจกรรมตามรูปแบบวิถีชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมหรือตามแนวนโยบายหรือแผนงานของโครงการที่กำหนดไว้
3. การมีส่วนร่วมลงทุนในกิจกรรมในชุมชน ซึ่งเป็นการออกทรัพย์สินหรือแรงงานในกิจกรรมที่คาดหวังว่าจะได้ผลประโยชน์ร่วมกันทางวัตถุหรือทางจิตใจ
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามหรือประเมินผล

ปัจจัยและเงื่อนไขการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527:12) ได้สรุปเงื่อนไขการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ คือ

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะเข้ามามีส่วนร่วม (Freedom to Participation)
2. ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม (Ability to Participation)
3. ประชาชนต้องมีความเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (Willingness to Participation)

ทั้งนี้ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 5 ประการ คือ

1. ประชาชนจะต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมกิจกรรม
2. ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปที่เขาประเมินผลตอบแทนที่จะได้รับ
3. ประชาชนต้องสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
4. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องถึงกันทั้งสองฝ่าย
5. ประชาชนต้องไม่รู้สึกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพทางสังคมหากมีส่วนร่วมในสังคม

นอกจากนี้ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 3 ปัจจัย คือ

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก

2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ มีเกียรติยศหรือตำแหน่งที่ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ศรัทธาหรือมีความเข้าใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้นำท้องถิ่นขอความร่วมมือ

3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ

หลักการและแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (อ้างถึงใน สัญชัย, 2539) กล่าวว่าไว้ว่า หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนย่อมจะต้องมีหลักการหรือแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น มี 6 ประการ คือ

1. ยึดหลักความต้องการและปัญหาของประชาชน เป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม หากกิจกรรมที่จะนำไปให้ประชาชนเป็นเรื่องใหม่ ต้องใช้เวลาในการกระตุ้นเร่งเร้าความสนใจให้ ความรู้ ความเข้าใจจนประชาชนยอมรับความจำเป็น และประโยชน์ในการที่จัดกิจกรรมเหล่านั้น

2. กิจกรรมต้องดำเนินการในลักษณะกลุ่ม เพื่อสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบ ร่วมกันสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่ม ปลูกฝังทัศนคติ และพฤติกรรมที่เห็นแก่ส่วนรวม มากกว่าส่วนตัว

3. แนวทางการพัฒนาในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชนที่รับดำเนินการต่อไป โดยไม่พึ่งพาภายนอก เฉพาะในระยะเริ่มแรกต้องไม่ทุ่มเทใน ลักษณะการให้เปล่าโดยสิ้นเชิง ต้องทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกเป็นเจ้าของกิจกรรมและต้อง สามารถทำต่อไปได้เอง

4. กิจกรรมพัฒนาที่นำเข้าไปในชุมชนต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมพร้อมกับ สภาพชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงการใช้ทรัพยากรชุมชนสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี

5. การเริ่มต้นกิจกรรมต้องอาศัยผู้นำชุมชน คือ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำที่ได้รับการ แต่งตั้ง หรือแต่งตั้งจากราชการ เพื่อให้เป็นผู้บุกเบิกชักนำ

6. ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่ขั้นต้น คือ การร่วมค้นคว้าหาข้อมูล ศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น การร่วมคิดหาและสร้าง รูปแบบเพื่อแก้ไขปัญหาและลดปัญหา การร่วมปรึกษาหารือ วางนโยบายร่วมกับตัดสินใจ การใช้ ทรัพยากรที่มีจำนวนจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงาน พัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการตามขีด ความสามารถของตนและหน่วยงานที่วางไว้ การร่วมปฏิบัติงานตามนโยบาย แผนงาน/โครงการ -

กิจกรรม ให้บรรลุตามเป้าหมาย การร่วมควบคุมติดตามประเมินผล จนถึงการร่วมบำรุงรักษาโครงการในระยะยาว

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน (People s Participation Theory)

แมกซ์ เวเบอร์ (Max Webber, อ้างใน ศิริวรรณ ทาปัญญา ,2539 : 8) กล่าวว่า การกระทำทางสังคมของมนุษย์ (Human Action) เกิดขึ้นได้ 2 ประการ คือ ความเข้าใจที่ได้จากการสังเกตและความเข้าใจที่เกิดจากสิ่งเร้า ซึ่งแสดงความรู้สึกออกมาได้ด้วยตนเองมี 4 ลักษณะ คือ

1. การกระทำที่มีเหตุผล (Rational) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการอันเหมาะสมในอันที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่เลือกได้อย่างมีเหตุผล
2. การกระทำเกี่ยวกับค่านิยม (Value) เป็นการกระทำที่เหมาะสมเพื่อจะทำให้ค่านิยมสูงสุดในชีวิตมีความสมบูรณ์พร้อม การกระทำเช่นนี้มุ่งไปในด้านจริยธรรม ศาสนาและศีลธรรม
3. การกระทำตามประเพณี (Traditional) เป็นการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลง โดยยึดเอาแบบอย่างที่ทำกันมาตั้งแต่อดีตเป็นหลักในพฤติกรรมการกระทำตามประเพณีไม่คำนึงถึงเหตุผล
4. การกระทำที่แฝงตัวด้วยความเสนาหา (Affective) การกระทำที่คำนึงถึงอารมณ์และความผูกพันทางจิตระหว่างผู้กระทำกับวัตถุที่เป็นจุดมุ่งหมายของการกระทำ การกระทำเช่นนี้ไม่คำนึงถึงเหตุผลอื่นใดทั้งสิ้นนอกจากเรื่องส่วนตัว

วิลเลียม ดับบลิว รีเคอร์ (William W. Reeder 1974, อ้างถึงใน เฉลิมพร ชูศรี, 2543 :

6) กล่าวว่า การกระทำทางสังคม (Social Action) เป็นไปด้วยความเชื่อหรือความไม่เชื่อ ซึ่งการกระทำของมนุษย์ไม่ว่ากับเรื่องใดก็ตามจะขึ้นอยู่กับปัจจัย เป้าหมาย (Goals) ความเชื่อที่สืบทอดกันมา (Belief Orientation) ค่านิยมมาตรฐาน (Value standard) นิสัยและขนบธรรมเนียมประเพณี (Habit and Custom) ความคาดหมาย (Exception) ความผูกพัน (Commitments) แรงเสริม (Force) โอกาส (Opportunity) ความสามารถ (Ability) และการสนับสนุน (Support)

Person (Person, 1951 อ้างถึงใน สบสุข ลีละบุตร, 2543 : 7) กล่าวว่า การกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมทางสังคมเพื่อให้คนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมโดยจะต้องมีความเข้าใจในวิถีชีวิต ค่านิยม จารีต ประเพณี ทัศนคติของบุคคล การพัฒนาโดยใช้สิ่งเร้าที่เหมาะสมจะนำไปสู่การเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกในชุมชนด้วยความสมัครใจ ส่วนการกระทำของมนุษย์ (Action of Human) ในลักษณะที่สามารถไปปรับใช้ทางสังคมทั่วไป กล่าวคือ การกระทำใดๆ ของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล (Personality) ระบบสังคม (Social System) และวัฒนธรรม (Culture) ในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ ซึ่งวัฒนธรรมนี้จะเป็นตัวกำหนดเกี่ยวกับความคิด หรือความเชื่อ (Ideas of Beliefs) ความสนใจ (Primary of Interest) และระบบค่านิยมของบุคคล (System of Value Orientation)

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การกระทำของมนุษย์ในสังคมย่อมขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของคนกลุ่มนั้น ซึ่งวัฒนธรรมนี้จะเป็นตัวกำหนดเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ ความสนใจ และระบบค่านิยมของบุคคล

การบริหารงานในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือ (Collaboration)

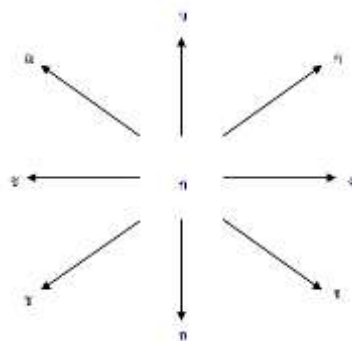
Robert and Michael (2003) ได้กล่าวถึง การสร้างความร่วมมือแบบ Collaboration ว่า มีความละเอียดอ่อนกว่าความร่วมมือแบบ Cooperation กล่าวคือ เป็นการผนวกเอาหน่วยงานอื่นๆ ตั้งแต่ 1 หน่วยงานขึ้นไป เข้ามาในระบบการสร้างความสัมพันธ์ หรือระบบพันธมิตร (Partnership) ที่มีเป้าหมาย (Purposive) และเป็นทางการ (Official) หรือเป็นการบริหารที่ต้องมีพันธสัญญา นอกจากนี้ยังรวมถึงการยื่นความช่วยเหลือให้แก่กันและกัน ทั้งนี้การสร้างร่วมมือแบบ Collaboration อาจจะมีความเป็นทางการ (Formal) หรือไม่เป็นทางการ (Informal) เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้หน่วยงานต่างๆ ได้หันมาดำเนินงานร่วมกัน ตลอดจนแบ่งปันทรัพยากร สร้างความรู้ในด้านต่างๆ และค้นพบแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกัน พร้อมทั้งการปฏิบัติงานร่วมกันภายใต้บริบทของเครือข่าย และปราศจากการปฏิบัติงานตามสายการบังคับบัญชา (Non-hierarchy) แต่เป็นการร่วมกันค้นหาแนวทางการปฏิบัติงาน

ประเภทของเครือข่าย

Paul Starkey (1997) ได้จำแนกประเภทของเครือข่ายความร่วมมือไว้ 5 ประเภท ดังนี้

1. เครือข่ายแบบรวมศูนย์และไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับองค์กรกลาง

ภาพที่ 2-1 แสดงรูปแบบเครือข่ายแบบรวมศูนย์และไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับองค์กรกลาง

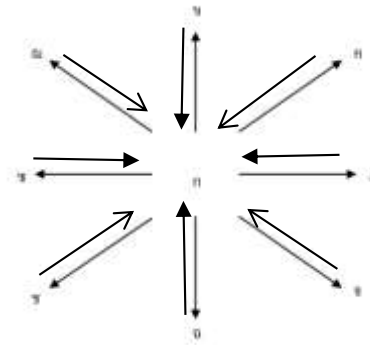
ที่มา : Paul Starkey, 1997 : 182

เครือข่ายลักษณะดังกล่าว ได้มีการกำหนดให้องค์การหลักเพียงองค์การเดียวอยู่ตรงศูนย์กลาง (Central Secretariat) ซึ่งมีบทบาทในการควบคุมป้อนข้อมูล ตลอดจนกระจายบริการ

ต่างๆให้หน่วยงานหรือปัจเจกบุคคลอื่นๆ ที่อยู่รายล้อม ขณะเดียวกันหน่วยงานหรือปัจเจกบุคคลเหล่านั้นจะไม่มีโอกาสดำเนินการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับองค์กรที่เป็นจุดศูนย์กลางได้เลย และเครือข่ายลักษณะนี้ไม่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ใดๆ ขึ้นระหว่างองค์กรเลย

2. เครือข่ายแบบรวมศูนย์แต่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับองค์กรกลาง

ภาพที่ 2-2 แสดงภาพแบบเครือข่ายแบบรวมศูนย์แต่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับองค์กรกลาง

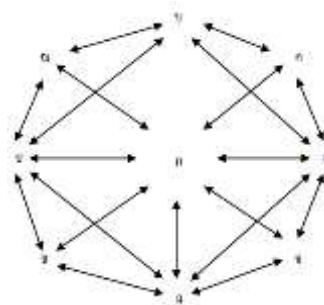

ที่มา : PaulStarkey, 1997 : 184

เครือข่ายประเภทนี้ยังคงการรวมศูนย์กลางไว้ที่องค์กรกลาง ซึ่งมีบทบาทหลักในการป้อนข้อมูล ตลอดจนสนับสนุนปัจจัยต่างๆ ให้แก่องค์กรหรือปัจเจกบุคคลที่อยู่รายล้อม แต่สิ่งที่ต่างออกไปจากเครือข่ายลักษณะแรกคือ หน่วยงานที่อยู่รายล้อมมีโอกาสตอบสนองกลับสู่องค์กรกลาง แต่เครือข่ายลักษณะนี้ยังมีข้อจำกัดคือ หน่วยงานที่อยู่รายล้อมไม่ได้สร้างความร่วมมือด้วยตนเอง แต่กลับมีบทบาทจำกัดอยู่เฉพาะการรับส่งข้อมูลกลับไปสู่องค์กรกลางเพียงอย่างเดียว

3. เครือข่ายแบบรวมศูนย์ แต่ขณะเดียวกันก็มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกันเอง

ภาพที่ 2-3 แสดงภาพแบบเครือข่ายแบบรวมศูนย์ แต่ขณะเดียวกันก็มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกันเอง

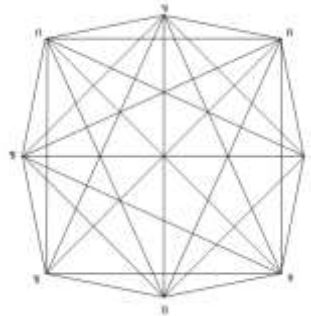

ที่มา : PaulStarkey, 1997 : 186

การสร้างเครือข่ายประเภทนี้เป็นไปในลักษณะการบูรณาการมากขึ้น ถึงแม้จะมีรูปแบบการจัดวางตำแหน่งที่คล้ายกับแผนภาพที่ 2.2 เนื่องจากยังมีองค์การกลางเป็นผู้ควบคุมหน่วยงานรายล้อม แต่รูปแบบที่แตกต่างกันคือ หน่วยงานที่อยู่รายล้อมสามารถติดต่อซึ่งกันและกันได้โดยอิสระ นอกจากนี้ส่วนกลางยังได้รับบทบาทให้เป็นผู้อำนวยความสะดวก(Facilitator) ให้แก่การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่อยู่รายล้อมด้วย

4. เครือข่ายสมบูรณ์แบบตามหลักทฤษฎี

ภาพที่ 2-4 แสดงภาพแบบเครือข่ายสมบูรณ์แบบตามหลักทฤษฎี

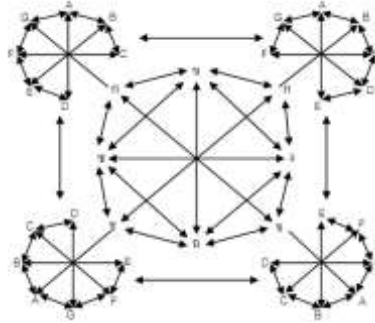

ที่มา : PaulStarkey, 1997 : 190

การสร้างเครือข่ายลักษณะนี้ จะทำให้หน่วยงานทั้งหมดที่เข้าร่วมมือสามารถเชื่อมความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันได้โดยเสรี โดยปราศจากส่วนกลางที่จะต้องเข้ามารับบทบาทในการควบคุมและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงแล้ว เครือข่ายลักษณะนี้อาจจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ แม้ตามหลักทฤษฎีจะถือว่าเครือข่ายที่ปล่อยให้หน่วยงานทั้งหมดสามารถเชื่อมความสัมพันธ์กันเองอย่างอิสระตามแผนภาพมีความสมบูรณ์แบบอย่างมากก็ตาม

5. เครือข่ายแบบกระจายอำนาจ

ภาพที่ 2-5 แสดงภาพแบบเครือข่ายแบบกระจายอำนาจ

ที่มา : PaulStarkey, 1997 : 193

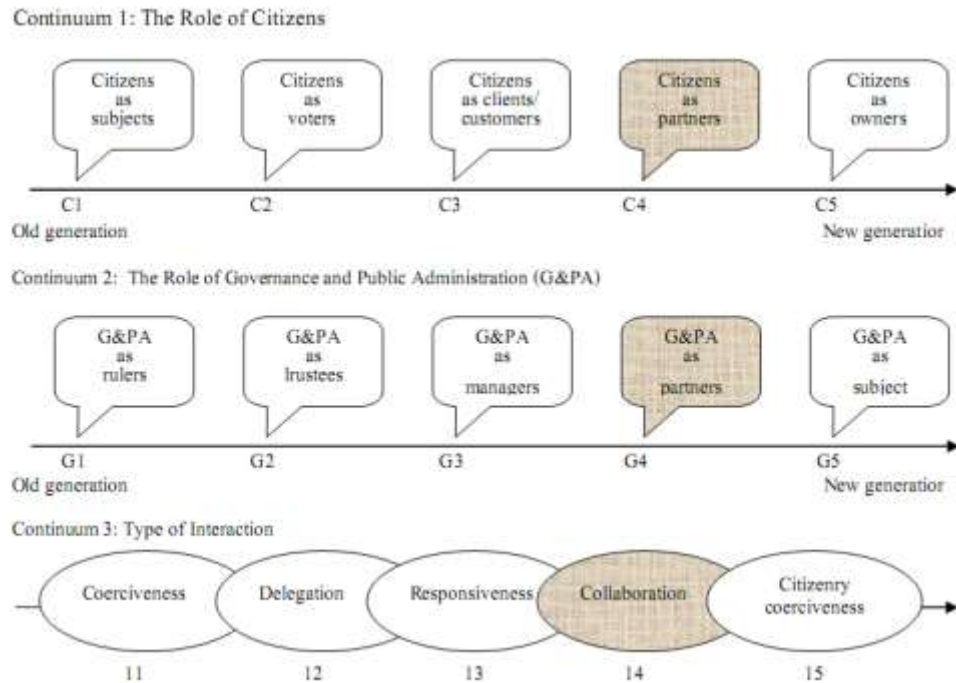
เครือข่ายชนิดนี้ได้ส่งเสริมให้เกิดการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์อย่างอิสระร่วมกันระหว่างหน่วยงานเช่นเดียวกับรูปที่ 2-5 กล่าวคือ ได้มีการตั้งเครือข่ายที่ปราศจากบทบาทของส่วนกลาง แต่สิ่งที่เพิ่มเติมเข้ามาและทำให้เครือข่ายลักษณะนี้มีคุณภาพมากกว่า คือ หน่วยงานต่างๆมีเครือข่ายย่อยของตนเองอยู่ด้วยเช่นกัน โดยบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานย่อยคือ ความรับผิดชอบในการป้อนทรัพยากรต่างๆ ที่สามารถเอื้ออำนวยให้การสร้างเครือข่ายหลักสำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี ซึ่งเครือข่ายลักษณะนี้ถือว่าเป็นเครือข่ายระดับชาติที่มีความกระตือรือร้นอย่างสูง

กระบวนการสร้างความร่วมมือ (Process of Collaboration)

Michael McGuire (2003) : ใต้นิยามกระบวนการสร้างความร่วมมือว่า เป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้องค์กรต่างๆ หันมาปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่ไม่สามารถทำให้ประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยศักยภาพของหน่วยงานเพียงหน่วยงานเดียว นอกจากนี้กระบวนการสร้างความร่วมมือยังถือว่าการเข้ามามีบทบาทของผู้เล่นที่หลากหลายในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งภายใต้บริบทของความร่วมมือ ต้องมีการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งร่วมกันหาข้อตกลง(Reacting Agreement) มากกว่าเป็นแค่การตัดสินใจ(Decision) เพียงอย่างเดียว และต้องอยู่บนพื้นฐานของความพยายามที่จะสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น(Consensus-Based) ดังที่ EranVigoda ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของประชาชน บทบาทของภาครัฐ และลักษณะของปฏิสัมพันธ์ของประชาชนและภาครัฐ ดังภาพที่ 2-6

ภาพที่ 2-6 แสดงภาพปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและภาครัฐ

ที่มา : EranVigoda, 2002 : 194

ประกอบกับ พัทยา เนตรธรรานนท์ (2540 : 10) ได้ให้ความหมายของกระบวนการสร้างความร่วมมือว่า เป็นการกระทำกิจกรรมใดๆ ในลักษณะของการมีส่วนร่วม ริเริ่ม ประสานงานช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในกิจกรรมนั้นๆ สอดคล้องกับ ชีรภัทร แก้วจุนานนท์ (2543 : 14) ที่ได้กล่าวว่า กระบวนการสร้างความร่วมมือ เป็นการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของ 2 คน/หน่วยงานขึ้นไป ที่ต้องมีการสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ ชีรภัทรยังได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ทุกภาคส่วนไม่จำเป็นต้องดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายเหมือนกัน แต่การที่ต่างคนต่างดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายจะมีผลให้กระบวนการนั้นได้ผลงานที่น่าพอใจของทุกฝ่ายในรูปแบบการพึ่งพาอาศัยกัน

นอกจากนี้ ได้แบ่งกระบวนการในการดำเนินงานความร่วมมือออกเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย (John M. Bryson และคณะ, 2006 : 132)

1. การบุกเบิกเพื่อก่อให้เกิดข้อตกลงเบื้องต้น (Forging Initial Agreement) เป็นการ

สร้างข้อตกลงอย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับองค์ประกอบของภารกิจและกระบวนการของความ ร่วมมือ

2. การสร้างภาวะผู้นำ (Building Leadership) กระบวนการสร้างความร่วมมือมักจะ ทำให้เกิดบทบาทที่หลากหลายของผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยผู้นำต้องมีความ มุ่งมั่นอย่างจริงจังในการสร้างความร่วมมือ รวมถึงการใช้ทักษะความสามารถเพื่อช่วยให้ความ ร่วมมือสามารถบรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

3. การสร้างความถูกต้องชอบธรรม (Building Legitimacy) ถือเป็นเรื่องที่มีความ สำคัญต่อเครือข่ายในฐานะรูปแบบหนึ่งที่สามารถดึงการสนับสนุนทรัพยากรทั้งจากภายใน และภายนอก รวมถึงสร้างความถูกต้องชอบธรรมของเครือข่าย เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในวงกว้าง

4. การสร้างความไว้วางใจ (Building Trust) ถือเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความร่วมมือ ซึ่งสามารถเอื้ออำนวยให้ความร่วมมือสามารถดำเนินการไปได้ และสามารถยึดโยงบุคคลต่างๆ ให้ มาดำเนินการร่วมกันได้ โดยที่ความไว้วางใจนี้สามารถสร้างขึ้นได้จากการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ และการแสดงความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์ รวมถึงการแสดงเจตนาดีที่ปฏิบัติตามภาระหน้าที่ อย่างต่อเนื่อง

5. การบริหารจัดการความขัดแย้ง (Managing Conflict) ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นใน ความร่วมมือมักจะเกิดขึ้นจากความแตกต่างกันในจุดมุ่งหมายและความคาดหวังของหุ้นส่วน นอกจากนี้ ความแตกต่างในมุมมองของยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ก็อาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ได้ด้วยเช่นกัน

6. การวางแผน (Planning) การวางแผนในความร่วมมือมี 2 แนวคิดที่แตกต่างกัน แนวคิดแรกที่เน้นการปรึกษาหารือ การวางแผนอย่างเป็นทางการ ในฐานะที่เป็นตัวบ่งชี้ถึง ความสำเร็จในอนาคต เน้นการสร้าง ความชัดเจนในพันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ซึ่งแนวคิดนี้ มักจะปรากฏในความร่วมมือที่ได้รับหน้าที่ให้ดำเนินการในเรื่องต่างๆ ส่วนแนวคิดที่สอง คือความ เข้าใจอย่างชัดเจนในพันธกิจ เป้าหมาย บทบาทหน้าที่ และขั้นตอนการดำเนินงาน

ในขณะที่ ฟลุท เอมมานูเอล ไบระหมาน (2552 : 15) ได้ประมวลแนวคิดเกี่ยวกับ กระบวนการความร่วมมือจากนักวิชาการหลายท่าน และได้นำเสนอเพิ่มเติมว่า กระบวนการสร้าง ความร่วมมือที่สามารถพัฒนาและก้าวต่อไปด้วยต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ต้องเริ่มต้นวางเป้าหมายร่วมกัน (Common Aims) และมีรายละเอียดที่ชัดเจนหรือมีการแลกเปลี่ยนเป้าหมายซึ่งกันและกัน (Goal Sharing) เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน
2. ต้องมีการไว้วางใจซึ่งกันและกัน (Trust)
3. ต้องมีการสนับสนุนเทคโนโลยีด้านสารสนเทศและการสื่อสาร ขณะเดียวกันต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกันด้วย จัดการฐานข้อมูลร่วมกัน ตลอดจนการมีเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจอื่นๆ (Decision-Support Software)
4. ต้องมีการเปิดกว้างทางความคิด (Openness) เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ตลอดจนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเจรจาพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นปัญหา รวมทั้งข้อผิดพลาดต่างๆ ที่แต่ละภาคส่วนต้องประสบ
5. มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ระยะยาวร่วมกัน (Long-Term Interaction)

รูปแบบการบริหารจัดการความร่วมมือ (Models of Collaborative Management)

Robert Agranoff and Michael McGuire (2003 : 22) ได้เสนอรูปแบบของการบริหารจัดการความร่วมมือไว้ โดยพิจารณาจาก 2 มิติที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ได้แก่ ระดับกิจกรรมความร่วมมือ (Collaborative Activity) และกลยุทธ์ความร่วมมือ (Collaborative Strategy) ซึ่งจากความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงใน 2 มิตินี้ ทำให้ได้รูปแบบของการบริหารจัดการความร่วมมือ 6 รูปแบบมีรายละเอียดดังนี้ (พฤติ เอมมานูเอล ไบระหมาน, 2553 : 13)

1. รูปแบบการบริหารจัดการบนฐานแห่งขอบเขตภาระหน้าที่ (Jurisdiction-Based) โดยสาระสำคัญของ การสร้างความร่วมมือประเภทนี้ คือ การเปิดโอกาสให้หน่วยงานจากภาคส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน เข้ามาร่วมมือเพื่อสร้างให้เป้าหมาย รวมทั้งภารกิจประสบความสำเร็จและเป็นรูปธรรมขึ้นได้ โดยธรรมชาติแล้วการสร้างความร่วมมือชนิดนี้จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Interdependence) แบ่งปันทรัพยากรต่างๆ ร่วมกัน เช่น งบประมาณ ข้อมูล หรือผู้เชี่ยวชาญของแต่ละหน่วยงาน ตลอดจนมีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ร่วมกันเพื่อกำหนดพันธกิจ และชี้แจงภารกิจด้วย
2. รูปแบบการละเว้นความร่วมมือ (Abstinence Model) เป็นรูปแบบของความพยายามป้องกันตนเองไม่ให้ถูกผนวกเข้าไปในกระบวนการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ โดยเหตุผลหลายประการ ดังนี้

2.1 ต้องการหลีกเลี่ยงกระบวนการหรือสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ รวมทั้งกฎระเบียบ และกติกาบางอย่างจากอิทธิพลภายนอก

2.2 มีภารกิจอย่างอื่นที่จำเป็นต้องดำเนินการ หรือต้องรับผิดชอบดูแลการปฏิบัติงานอื่นๆ

2.3 ขาดทรัพยากรที่จำเป็นต่อการสร้างร่วมมือ หรือขาดศักยภาพที่เพียงพอต่อการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย

2.4 ไม่ต้องการให้ความสัมพันธ์ที่จะเกิดขึ้นตามมากับหน่วยงานภายนอก เข้ามากระทบต่อสถานภาพของตนเอง

3. รูปแบบความร่วมมือแนวตั้ง (Top-Down Model) เป็นรูปแบบการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่อยู่ในระดับต่ำกว่า เนื่องจากประสบปัญหาและอุปสรรคจากการเชื่อมความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่อยู่ในระดับเหนือขึ้นไป ทั้งนี้ รูปแบบความร่วมมือจะเป็นไปในลักษณะของการเสนอของบประมาณ หรือการสนับสนุนด้านการเงิน รวมทั้งทรัพยากรอื่นๆที่จำเป็นต่อหน่วยงานระดับล่าง เพื่อกระตุ้นให้หน่วยงานดังกล่าวสามารถดำเนินการปฏิบัติงานตามที่ต้องการ รวมทั้งความร่วมมือรูปแบบนี้ยังมีการออกกฎระเบียบบางอย่างขึ้นมาเพื่อควบคุมการปฏิบัติงานด้วยเช่นกัน

4. รูปแบบความร่วมมือแบบผู้ให้และผู้รับ (Donor-Recipient Model) เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่รับบทบาทเป็นผู้ให้งบประมาณสนับสนุน (Grantor) กับองค์กรที่รับบทบาทเป็นผู้รับงบประมาณสนับสนุน (Grantee) โดยทั้งสองหน่วยงานจำดำเนินงานแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน และมีการควบคุมกันเอง (Two-Party Control) ทั้งนี้ ประเด็นที่ทำให้เกิดการสร้างความร่วมมือแบบ Donor-Recipient มีความแตกต่างจากการสร้างความร่วมมือแบบ Top-Down คือ การสร้างความร่วมมือแบบ Donor-Recipient ปราศจากการควบคุมจากองค์กรที่อยู่ในระดับสูงขึ้นไป

5. รูปแบบความร่วมมือแบบปฏิกิริยาโต้กลับ (Reactive Model) คือ การสร้างความร่วมมือแบบครั้งคราว บางครั้งหน่วยงานอาจให้ความร่วมมือเพื่อการปฏิบัติงาน แต่บางครั้งหน่วยงานอาจไม่ให้ความร่วมมือ โดยประเด็นที่ถูกพิจารณาว่าเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าว ได้แก่

a. หน่วยงานมีอำนาจอิสระและบูรณาภาพ (Autonomy and Integrity) ที่ทำให้สามารถสร้างขอบเขตขึ้นมาป้องกันตนเองจากอิทธิพลภายนอกได้

b. การรับเอาลักษณะการบริหารจัดการแบบแยกฝ่ายบริหารออกจากฝ่ายปฏิบัติการ (The Old Politics-Administration Dichotomy) ส่งผลให้เกิดการพิจารณาว่าการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานเปรียบเสมือนฝ่ายบริหาร และหน่วยงานที่เปรียบเสมือนฝ่ายปฏิบัติการดูเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นและไม่พึงปรารถนา

c. มีการพิจารณาว่ากิจกรรมที่จะเกิดขึ้นจากการสร้างความร่วมมือ ไม่ได้อยู่ในขอบเขตภารกิจของหน่วยงาน

d. กิจกรรมที่เกิดขึ้น ถูกพิจารณาว่าได้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบ และการดูแลของหน่วยงานอื่นๆ อยู่แล้ว ดังนั้นการที่จะเข้าไปดำเนินการอีกอาจก่อให้เกิดการทำงานที่ทับซ้อนกัน

6. รูปแบบความร่วมมือตามความพอใจ (Contented Model) เป็นการสร้างความร่วมมือแบบฉกฉวยโอกาส หรือเป็นการพยายามเก็บเกี่ยวโอกาสที่ดีให้แก่ตนเอง (Opportunistic) กล่าวคือ หน่วยงานบางหน่วยงานอาจสร้างความร่วมมือแต่เฉพาะกับองค์กรที่มีแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนมีแผนงานที่สามารถสร้างผลกระทบและขยายโอกาสที่ดีให้กับตนเองได้เพียงเท่านั้น

จากรายละเอียดดังกล่าว สามารถเปรียบเทียบรูปแบบการสร้างความร่วมมือได้ ดังรูปที่ 2-9

ภาพที่ 2-7 เปรียบเทียบภาพแบบการสร้างความร่วมมือ

ที่มา : Agranoff and Mcguire, 2003 : 36

ความท้าทายและสภาพปัญหาในเครือข่ายความร่วมมือ

Goldsmith และคณะ, 2009 (อ้างถึงใน พรภณ พงษ์เพชร, 2553 : 17) ได้กล่าวถึงความท้าทายและปัญหาต่างๆ ว่าเป็นเรื่องที่เครือข่ายความร่วมมือไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งความท้าทายและสภาพปัญหาต่างๆ ที่เครือข่ายความร่วมมือมักจะต้องเผชิญ ประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์ไม่ชัดเจนหรือไม่สอดคล้องกัน โดยทั่วไปเครือข่ายเกิดขึ้นจากหน่วยงานจำนวนหนึ่งที่มารวมกัน โดยมีเป้าหมายเป็นของตัวเอง แต่หากหน่วยงานในเครือข่ายไม่ได้มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน อาจทำให้เครือข่ายขาดทิศทาง รวมถึงแต่ละฝ่ายในเครือข่ายอาจมีเป้าหมายที่ทับซ้อนและขัดแย้งอยู่ ส่งผลให้บุคคลหรือหน่วยงานที่เข้มแข็งกว่าสามารถที่จะเข้ามาครอบงำเพื่อให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้

2. ความไม่เท่าเทียมกันของสมาชิก เครือข่ายที่มีสมาชิกหลายประเภท หรือมีความแตกต่างกัน ทั้งในเรื่องฐานะ ขนาด ความเข้มแข็ง รวมถึงสถานภาพอื่นๆ จึงเป็นการยากที่จะทำให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่ายได้อย่างเท่าเทียมกัน

3. การครอบงำ เครือข่ายอาจจะถูกครอบงำจากกลุ่มผู้ก่อตั้ง หรือกลุ่มผลประโยชน์ หรือจากบุคคลภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งสมาชิกที่รู้สึกว่าการครอบงำหรือถูกกีดกัน ก็อาจจะเลิกยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของเครือข่าย ก่อถกวน หรือเป็นปรปักษ์ จนถึงแยกตัวออกไปในที่สุด

4. การรวมศูนย์และยึดติดกับระบบที่แข็งตัว เมื่อผู้นำหรือผู้ประสานงานเครือข่ายดำเนินการในนามของตัวเองมากกว่าการดำเนินการให้กับสมาชิก การตัดสินใจและการติดต่อสื่อสารภายในเครือข่ายมักถูกรวมศูนย์และมักยึดติดอยู่กับระบบที่แข็งตัว (คล้ายกับระบบของราชการ) แต่คนภายนอกเครือข่ายมักจะไม่สามารถรับรู้ถึงปัญหาในลักษณะนี้ เนื่องจากกิจกรรมของเครือข่ายยังคงดำเนินไปอย่างแข็งขัน แต่หากผู้นำหรือผู้ประสานงานเริ่มเหนื่อยลางเมื่อใด เครือข่ายทั้งหมดก็อาจจะสลายไปได้อย่างสิ้นเชิง

5. การจัดการทรัพยากรของเครือข่าย การกระจายทุนต่างๆ โดยเฉพาะเงินต้องดำเนินการอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม มิฉะนั้นอาจส่งผลให้เกิดความไม่พอใจระหว่างสมาชิกได้

6. การสื่อสารที่ล้มเหลวและข้อมูลข่าวสารที่คลาดเคลื่อนในเครือข่าย ขณะที่ข้อมูลข่าวสารสามารถกระจายได้อย่างเสรีในเครือข่าย แต่ข้อมูลข่าวสารบางเรื่องอาจเชื่อถือไม่ได้ หรือบางเรื่องอาจจะผิดไปจากความจริง

7. การแทรกแซงของแหล่งทุน เครือข่ายมักถูกแทรกแซงด้วยแหล่งทุน ซึ่งอาจจะเข้ามามีอิทธิพลเหนือนโยบายของเครือข่ายได้

8. ความแตกต่างของหุ้นส่วนที่หลากหลาย ในเครือข่ายประกอบด้วยภาคส่วนต่างๆ ที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละหน่วยงานต่างก็มีกลุ่มผลประโยชน์ของตนเองอยู่ ซึ่งหากเกิดความทับซ้อนในผลประโยชน์และหน้าที่ที่ไม่ชัดเจน ปัญหาในการประสานงานของเครือข่ายก็อาจจะเกิดขึ้นได้

9. ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน การขาดข้อมูลที่ครบถ้วน ถูกต้อง และแม่นยำ อาจจะเป็นสาเหตุให้การดำเนินงานของเครือข่ายล้มเหลวได้

10. การขาดแคลนสมรรถนะ เจ้าหน้าที่ของเครือข่ายอาจขาดสมรรถนะหรือทักษะที่จำเป็นในการบริหารเครือข่ายที่เหมาะสม

7. แนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556 - 2561)

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 : การสร้างความเป็นเลิศในการให้บริการประชาชน

พัฒนางานบริการของส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐสู่ความเป็นเลิศ เพื่อให้ประชาชนมีความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการ โดยออกแบบการบริการที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่เหมาะสมมาใช้เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้บริการได้ง่ายและหลากหลายรูปแบบ เน้นการบริการเชิงรุกที่มี ปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างภาครัฐและประชาชน การให้บริการแบบเบ็ดเสร็จอย่างแท้จริง พัฒนาระบบการจัดการ ข้อมูรเรียนให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเสริมสร้างวัฒนธรรมการบริการที่เป็นเลิศ

1.1 พัฒนาระบบการให้บริการประชาชน

1.1.1 ส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐพัฒนาระบบการเชื่อมโยงงานบริการซึ่งกันและกัน และวางรูปแบบการให้บริการประชาชนที่สามารถขอรับบริการจากภาครัฐได้ทุกเรื่อง โดยไม่คำนึงว่าผู้รับบริการ จะมาขอรับบริการ ณ ที่ใด (No Wrong Door)

1.1.2 ขกระดับการดำเนินงานของศูนย์บริการร่วม (One Stop Service) ด้วยการเชื่อมโยงและ บูรณาการกระบวนการบริการที่หลากหลายจากส่วนราชการต่าง ๆ มาไว้ ณ สถานที่

เดียวกัน เพื่อให้ประชาชนสามารถรับบริการได้สะดวก รวดเร็ว ณ จุดเดียว เช่น ศูนย์รับคำขอ อนุญาต ศูนย์ช่วยเหลือเด็กและสตรีในภาวะวิกฤต (One Stop Crisis Center : OSCC) เป็นต้น

1.1.3 ส่งเสริมให้ส่วนราชการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาใช้ในการให้บริการ ประชาชน (E-Service) เพื่อให้สามารถเข้าถึงบริการของรัฐได้ง่ายขึ้น รวมทั้งพัฒนารูปแบบ การบริการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้เลือกรูปแบบการรับบริการที่เหมาะสม กับความต้องการของตนเอง (Government You Design) โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ เช่น M - Government ซึ่งให้บริการผ่าน โทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile G2C Service) ที่ส่งข้อมูลข่าวสาร และบริการถึง ประชาชน แจ้งข่าวภัยธรรมชาติ ข้อมูลการเกษตร ราคาพืชผล หรือการติดต่อ และแจ้งข้อมูล ข่าวสารผ่านสังคมเครือข่ายออนไลน์ (Social Network) เป็นต้น

1.1.4 ส่งเสริมให้มีเว็บกลางของภาครัฐ (Web Portal) เพื่อเป็นช่องทางของ บริการภาครัฐทุกประเภท โดยให้เชื่อมโยงกับบริการในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ทุกหน่วยงานของ ภาครัฐ รวมถึงข้อมูล ข่าวสาร องค์กรความรู้ ซึ่งประชาชนสามารถเข้าถึงได้

1.1.5 ยกระดับคุณภาพมาตรฐานการให้บริการประชาชนที่มีความเชื่อมโยงกัน ระหว่างหลาย ส่วนราชการ นำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการประกอบธุรกิจของประเทศ และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยทบทวนขั้นตอน ปรับปรุงกระบวนการ หรือแก้ไข กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่เป็นอุปสรรคต่อการให้บริการประชาชนของหน่วยงาน ของรัฐ เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดความคล่องตัวและเอื้อต่อการแข่งขันของประเทศ

1.1.6 ส่งเสริมให้มีการนำระบบการรับประกันคุณภาพมาตรฐานการให้บริการ (Service Level Agreement) มาใช้ในภาครัฐ ซึ่งเป็นการกำหนดเงื่อนไขในการให้บริการของ หน่วยงานของรัฐ ที่มีต่อประชาชน โดยการกำหนดระดับการให้บริการ ซึ่งครอบคลุมการกำหนด ลักษณะ ความสำคัญ ระยะเวลา รวมถึงการชดเชยกรณีให้การให้บริการไม่เป็นไปตาม ที่กำหนด

1.1.7 ส่งเสริมให้มีการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริการภาครัฐโดยใช้ ประโยชน์จากบัตรประจำตัว ประชาชน ในการเชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการ ประชาชนตามวงจรชีวิต โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากบัตร สมาร์ทการ์ด (Smart Card) หรือ เลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก

1.2 เสริมสร้างวัฒนธรรมการให้บริการที่เป็นเลิศ

1.2.1 ส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทศน์ ค่านิยม และหล่อหลอมการสร้าง วัฒนธรรมองค์การให้ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐมีจิตใจที่เอื้อต่อการให้บริการที่ดี รวมถึง เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงคุณภาพการบริการ โดยตรงมากขึ้น

1.2.2 ส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐยกระดับระบบการบริการประชาชนโดยการจำแนกกลุ่มผู้รับบริการ การสำรวจความพึงพอใจของประชาชนที่ใช้บริการเพื่อให้สามารถนำมาปรับปรุง และพัฒนา คุณภาพการบริการได้อย่างจริงจัง เน้นการสำรวจความพึงพอใจของประชาชน จุดบริการ หลังจากได้รับการบริการ และนำผลสำรวจความพึงพอใจมาวิเคราะห์ ศึกษาเปรียบเทียบ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน และเผยแพร่ผลการสำรวจให้ประชาชนทราบ โดยอาจจัดตั้ง สถาบันการส่งเสริมการให้บริการ ประชาชนที่เป็นเลิศ (Institute for Citizen - Centered Service Excellence) เพื่อทำหน้าที่ในการสำรวจความคิดเห็น วิเคราะห์ ติดตาม เสนอแนะ การปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการบริการประชาชนแก่ส่วนราชการต่าง ๆ

1.3 พัฒนาระบบการจัดการข้อร้องเรียนและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน

1.3.1 ส่งเสริมให้ส่วนราชการมีการพัฒนาระบบการจัดการข้อร้องเรียนและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน ของประชาชนอย่างจริงจัง โดยเน้นการจัดการเชิงรุก มีการรวบรวมหลักเกณฑ์และกระบวนการ จัดการข้อร้องเรียนให้มีประสิทธิภาพ เป็นมาตรฐาน ตอบสนองทันทั่วทั้งที่ สามารถติดตาม เรื่องร้องเรียน ได้ตั้งแต่จุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของการให้บริการ รวมไปถึงการมีฐานข้อมูลและ ระบบสารสนเทศในการเชื่อมโยงข้อมูลกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

1.3.2 วางหลักเกณฑ์ แนวทาง และกลไกการช่วยเหลือเยียวยาเมื่อประชาชนได้รับความไม่เป็นธรรม หรือได้รับความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการดำเนินการของภาครัฐและปัญหา ที่เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือปัญหาอื่น ๆ ที่รัฐมีส่วนเกี่ยวข้อง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 : การพัฒนาองค์การให้มีขีดสมรรถนะสูง และทันสมัย บุคลากรมีความเป็นมืออาชีพ

พัฒนาส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศ โดยเน้นการจัดโครงสร้าง องค์กรที่มีความทันสมัย กะทัดรัด มีรูปแบบเรียบง่าย (Simplicity) มีระบบการทำงานที่คล่องตัว รวดเร็ว ปรับเปลี่ยนกระบวนการทศน์ในการทำงาน เน้นการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity) พัฒนาขีดสมรรถนะของ บุคลากรในองค์กร เน้นการทำงานที่มีประสิทธิภาพ สร้างคุณค่าในการ

ปฏิบัติการกิจของรัฐ ประหยัดค่าใช้จ่าย ในการดำเนินงานต่าง ๆ และสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

2.1 พัฒนาหน่วยงานของรัฐให้มีขีดสมรรถนะสูง

2.1.1 ปรับปรุงหน่วยงานราชการให้มีความเหมาะสมกับภารกิจที่รับผิดชอบ ลดความซ้ำซ้อน มีความยืดหยุ่น คล่องตัวสูง สามารถปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง ตอบสนองต่อบทบาทภารกิจหรือบริบท ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

2.1.2 ส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อก้าวไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

2.1.3 ยกระดับการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศ ตามมาตรฐานสากล โดยมุ่งเน้น ให้การนำองค์กรเป็นไปอย่างมีวิสัยทัศน์ มีความรับผิดชอบต่อสังคม การวางแผนยุทธศาสตร์ และผลักดันสู่การปฏิบัติ การให้ความสำคัญกับประชาชน ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีความยืดหยุ่นคล่องตัว การส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเอง มีความคิดริเริ่มและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตัดสินใจโดยอาศัย ข้อมูลสารสนเทศอย่างแท้จริง และทำงานโดยมุ่งเน้นผลลัพธ์เป็นสำคัญ

2.1.4 ส่งเสริมและพัฒนาหน่วยงานของรัฐไปสู่การเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government)

2.1.4.1 นำเทคโนโลยีมาใช้ภายในองค์กร เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการภาครัฐ การบริหารงานของภาครัฐมีประสิทธิภาพและรวดเร็วยิ่งขึ้น ยกระดับคุณภาพการให้บริการประชาชน สร้างความโปร่งใสในการดำเนินงานและให้บริการ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการปฏิบัติงานแบบเสมือนจริง (Virtual Office) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การปฏิบัติราชการ และประหยัดค่าใช้จ่าย

2.1.4.2 ปรับปรุงและพัฒนาเว็บไซต์ของหน่วยงานให้เป็นไปตามมาตรฐานเว็บไซต์ ภาครัฐ (Government Website Standard) และสามารถบูรณาการเชื่อมโยงหน่วยงานของรัฐ (Connected Government) ที่สมบูรณ์แบบเพื่อก้าวไปสู่ระดับมาตรฐานสากล

2.1.4.3 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหลักโดยการจัดระบบงานอิเล็กทรอนิกส์ ระบบการให้บริการ ภาครัฐ และพัฒนาระบบสารสนเทศบนโครงสร้างพื้นฐานหลักที่ทางภาครัฐ พัฒนาขึ้น ได้แก่ ระบบเครือข่ายสารสนเทศภาครัฐ (Government Information Network : GIN) และ

เครื่องแม่ข่าย (Government Cloud Service : G – Cloud) เพื่อ ลดค่าใช้จ่าย ทรัพยากร และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ

2.1.4.4 นำกรอบแนวทางมาตรฐานการแลกเปลี่ยนข้อมูลแห่งชาติ (Thailand e-Government Interoperability Framework: TH e-GIF) มาใช้ในการพัฒนาระบบสารสนเทศ ภาครัฐ เพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยน และเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.4.5 พัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้กับบุคลากรทุกระดับของหน่วยงานของรัฐ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานและการให้บริการประชาชน

2.1.4.6 พัฒนาระบบบริหารจัดการองค์การภาครัฐ ให้สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่าง ส่วนราชการด้วยกัน ในลักษณะโครงข่ายข้อมูลที่เชื่อมต่อถึงกัน เพื่อให้กระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น และส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการในระดับต่าง ๆ เพื่อสามารถเชื่อมโยงข้อมูลที่สำคัญต่อการบริหารราชการแผ่นดินและการตัดสินใจ ไปยังศูนย์ปฏิบัติการนายกรัฐมนตรี (PMOC) เพื่อให้เกิดการตัดสินใจบนพื้นฐานของ ข้อมูลที่มีความเป็นปัจจุบันและถูกต้อง

2.1.5 ส่งเสริมให้ส่วนราชการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตเพื่อรองรับสถานการณ์ฉุกเฉิน

2.1.5.1 ส่งเสริมให้ส่วนราชการมีแผนการบริหารความต่อเนื่องในการดำเนินงาน (Business Continuity Plan) เพื่อให้สามารถเตรียมความพร้อมรับมือต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน ได้ทันทั่วทั้งที่ โดยกำหนดแนวทาง ขั้นตอนการช่วยเหลือ การซักซ้อมและการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบหลัก และสนับสนุนให้มี การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉิน (Crisis Management Center) ในการบริหาร จัดการสภาวะวิกฤตแต่ละประเภท ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

2.1.5.2 ส่งเสริมให้บุคลากรของส่วนราชการมีความเข้าใจที่ตรงกันเกี่ยวกับการเตรียม ความพร้อมรับมือต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน พร้อมทั้งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหน่วยงานที่รับผิดชอบวิธีการและขั้นตอนใน การให้ความช่วยเหลือ

2.1.5.3 ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความคล่องตัว และมี ประสิทธิภาพ สามารถให้บริการได้อย่างทันทั่วทั้งที่

2.1.6 พัฒนาระบบการประเมินผลตามคำรับรองการปฏิบัติราชการให้มีความเหมาะสม ให้มีความน่าเชื่อถือ มุ่งเน้นการวัดผลลัพธ์เป็นสำคัญ ลดภาระงาน ขั้นตอน และงบประมาณ ให้กับส่วนราชการ รวมทั้งนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประเมินผล

2.2 พัฒนาระบบบริหารจัดการกำลังคนและพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบราชการ

2.2.1 วางแผนกำลังคนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Workforce Plan) ให้มีความเหมาะสม ไม่เป็นภาระต่องบประมาณของประเทศ พัฒนาและบริหารกำลังคนเพื่อเพิ่มขีดสมรรถนะของบุคลากร และประสิทธิภาพของระบบราชการ สร้างความก้าวหน้าในสายอาชีพ (Career Path) สามารถรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาระบบราชการ รวมทั้งการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ประเทศไปสู่การปฏิบัติ

2.2.2 ส่งเสริมให้มีการวางระบบเตรียมความพร้อมเพื่อทดแทนบุคลากร เช่น แผนการสืบทอด ตำแหน่ง (Succession Plan) เป็นต้น ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกสามารถเข้าสู่ระบบราชการได้โดยง่ายมากขึ้นในทุกระดับ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน (Talent mobility) ซึ่งสามารถเชื่อมโยงได้ทั้งสองทางจากภาครัฐไปสู่ภาคเอกชนและจากภาคเอกชนไปสู่ภาครัฐ

2.2.3 ทบทวนและปรับเปลี่ยนระบบค่าตอบแทนที่มีความเหลื่อมล้ำของแต่ละส่วนราชการ ให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ การแข่งขัน และความขาดแคลน

2.2.4 เร่งสรรหาบุคลากรรุ่นใหม่และพัฒนาบุคลากรผู้มีความสามารถสูงเข้าสู่ระบบราชการไทย โดย มุ่งเน้นให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงรุ่นใหม่ในระบบราชการ

2.2.5 มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรภาครัฐให้มีขีดสมรรถนะและมุ่งมั่นในการปฏิบัติราชการ มีความคิด เชิงยุทธศาสตร์ ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยมของข้าราชการในการปฏิบัติงาน ที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ตลอดจนส่งเสริมให้มีการพัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรมให้แก่ข้าราชการทุกระดับอย่างจริงจัง รวมทั้งจัดให้มีการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร ในสายงานประเภทบริหารและสายงานประเภทวิชาการให้มีความรู้ความเข้าใจในงานของ อีกสายงานด้วย

2.2.6 มุ่งเน้นส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสมดุลของชีวิตและการทำงานของบุคลากรภาครัฐ (Quality of Work Life) โดยกำหนดมาตรการที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้ส่วนราชการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตและความสมดุลของชีวิตและการทำงานของบุคลากรภาครัฐ

มีการจัด สวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมที่ไม่ใช่สวัสดิการภาคบังคับตามกฎหมาย ซึ่งมีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและสภาพของส่วนราชการ และส่งผลสู่ความเป็นองค์การสุขภาวะ

2.2.7 พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา ตามบริบทหรือสภาพแวดล้อม ในการเรียนที่แท้จริง สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต และวิธีการเรียนที่หลากหลาย ส่งผลให้เกิด การเรียนรู้แบบไร้พรมแดน (u-Learning) ผ่านเทคโนโลยีเครือข่ายทั้งแบบใช้สายและไร้สาย

2.3 เพิ่มผลิตภาพในการปฏิบัติราชการ โดยการลดต้นทุน และส่งเสริมนวัตกรรม

2.3.1 ส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐจัดทำแผนการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานและ/หรือการลด ค่าใช้จ่าย รวมทั้งมุ่งเน้นให้หน่วยงานของรัฐวางระบบการลดต้นทุนในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ และทำให้การใช้ทรัพยากรเกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนการลดต้นทุนในระยะยาวโดยการปรับลดในระดับโครงสร้างของต้นทุน การพัฒนาเพื่อปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินงาน และปลูกฝังให้กลายเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาองค์การอย่างต่อเนื่อง

2.3.2 ส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐให้ความสำคัญต่อการเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) ในการปฏิบัติ ราชการ โดยเฉพาะการวัดผลการปฏิบัติงานในเชิงเปรียบเทียบอ้างอิงกับเกณฑ์มาตรฐานและ/ หรือแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศ รวมถึงปรับปรุงการทำงาน โดยนำเทคนิคต่าง ๆ เกี่ยวกับ การเพิ่มผลิตภาพมาใช้ มุ่งขจัดความสูญเปล่าของการดำเนินงานในทุกกระบวนการ ตัดกิจกรรม ที่ไม่มีประโยชน์หรือไม่มีการเพิ่มคุณค่าในกระบวนการออกไป เพิ่มความยืดหยุ่นขององค์การ ด้วยการออกแบบกระบวนการใหม่และปรับปรุงกระบวนการเพื่อสร้างคุณค่าในการปฏิบัติงาน เช่น Lean Management เป็นต้น

2.3.3 ส่งเสริมให้มีการนำรูปแบบการใช้บริการร่วมกัน (Shared Services) เพื่อประหยัดทรัพยากร ลดค่าใช้จ่าย ยกกระดับคุณภาพมาตรฐานและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงานของรัฐ โดยรวมกิจกรรมหรือกระบวนการลักษณะ/ประเภทเดียวกัน (Common Process) ซึ่งเดิม ต่างหน่วยงานต่างดำเนินงานเองเข้ามาไว้ในศูนย์บริการร่วม โดยเฉพาะงานสนับสนุน (Back Office) ได้แก่ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบการเงินการคลัง และระบบบุคลากร เป็นต้น

2.3.4 ส่งเสริมการสร้างและพัฒนาแนวคิดนวัตกรรมเพื่อให้เกิดการสร้างมูลค่า (Value Creation) และการแก้ไขปัญหาในเชิงสร้างสรรค์จากบุคลากร ผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิตเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการของราชการให้เป็นไปอย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพและยกระดับศักยภาพทางการแข่งขัน พร้อมทั้ง สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายในองค์กรเพื่อการขยายผลการพัฒนานวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง

2.4 สร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

2.4.1 ส่งเสริมให้การปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐ จะต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) เกิดความผาสุกและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ความสงบ และปลอดภัยของสังคมส่วนรวม รวมทั้งสนับสนุน เสริมสร้าง พัฒนาและสร้างความเข้มแข็ง ให้แก่สังคมและชุมชน เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

2.4.2 ส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐตระหนักถึงความสำคัญทางด้านพลังงานเพื่อก้าวสู่สังคมและ เศรษฐกิจสีเขียวที่มีการเติบโตอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยเพิ่มสัดส่วนการใช้ พลังงานสีเขียว มีนโยบายในการประหยัดพลังงานและรักษาสิ่งแวดล้อม และนำไปสู่การ ปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เช่น จัดทำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของภาครัฐ ส่งเสริม และ ปฏิบัติตามการออกแบบอาคารเพื่อการอนุรักษ์พลังงาน พัฒนาระบบภาษีสิ่งแวดล้อม ใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการจัดซื้อจัดจ้างสีเขียว เป็นต้น

2.4.3 รณรงค์และสร้างจิตสำนึกให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐตระหนักถึงสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และสภาวะโลกร้อนที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต รวมทั้งส่งเสริมให้มีการปรับตัว ประหยัด พลังงานและการรักษาสิ่งแวดล้อม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 : การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสินทรัพย์ของภาครัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วางระบบการบริหารจัดการสินทรัพย์ของราชการอย่างครบวงจร โดยคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ผูกมัด/ ผูกพันติดตามมา (Ownership Cost) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดหรือสร้างมูลค่าเพิ่มสร้างโอกาส และ สร้างความมั่นคงตามฐานะเศรษฐกิจของประเทศ ลดความสูญเสียด้านเปลืองและเปล่าประโยชน์ รวมทั้ง วางระบบและมาตรการที่จะมุ่งเน้นการบริหารสินทรัพย์ เพื่อให้เกิดผลตอบแทนคุ้มค่า สามารถลดต้นทุนค่าใช้จ่าย โดยรวม มีต้นทุนที่ต่ำลงและลดความต้องการของสินทรัพย์ใหม่ที่ไม่จำเป็น

3.1 บริหารสินทรัพย์ของภาครัฐอย่างครบวงจรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ กลุ่มค่า และ สะท้อนต้นทุนที่แท้จริง ของภาครัฐ

3.1.1 วางระบบการบริหารสินทรัพย์อย่างครบวงจร โดยคำนึงถึงความเชื่อมโยง ระหว่างความต้องการ สินทรัพย์และการให้บริการ และให้ครอบคลุมทั้ง วงจรของสินทรัพย์ โดยเฉพาะค่าใช้จ่าย ที่ผูกมัดผูกพันตามมา การจัดหา การใช้และซ่อมบำรุง การจำหน่ายและ/หรือ การทดแทนสินทรัพย์ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า ลดความสูญเสีย สิ้นเปลือง เปล่าประโยชน์ และทำให้การใช้สินทรัพย์มีประสิทธิภาพสูงสุด

3.1.2 ทบทวนกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถบริหารสินทรัพย์ อย่างครบวงจรได้อย่าง มีประสิทธิผล

3.1.3 ส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสินทรัพย์และ บูรณาการเข้ากับระบบ บริหารจัดการทรัพยากรขององค์กร (Enterprise Resource Planning: ERP) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสินทรัพย์และการบริหารจัดการองค์กร โดยรวม และ การลด ต้นทุน โดยจัดให้มีระบบและข้อมูลเพื่อให้หน่วยราชการใช้ประกอบการวัดและวิเคราะห์ การใช้ สินทรัพย์เพื่อให้เกิดผลิตภาพ (Asset Productivity) และเกิดประโยชน์สูงสุด (Asset Utilization) เป็นต้น

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 : การวางระบบการบริหารงานราชการแบบ บูรณาการ

ส่งเสริมการทำงานร่วมกันภายในระบบราชการด้วยกันเองเพื่อแก้ปัญหาการแยกส่วน ในการปฏิบัติงาน ระหว่างหน่วยงาน รวมถึงการวางระบบความสัมพันธ์และประสานความร่วมมือ ระหว่างราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในรูปแบบของการประสานความร่วมมือที่หลากหลาย ภายใต้วัตถุประสงค์เดียวกัน คือ นำศักยภาพเฉพาะของแต่ละหน่วยงานมา สร้างคุณค่าให้กับงานตามเป้าหมายที่กำหนด เพื่อขับเคลื่อนนโยบาย/ยุทธศาสตร์ของประเทศและ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

4.1 ออกแบบและพัฒนาระบบการบริหารงานแบบบูรณาการ

4.1.1 วางระบบการบริหารงานแบบบูรณาการในยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศ (Cross Functional Management System) ตามห่วงโซ่แห่งคุณค่า (Value Chains) ครอบคลุม กระบวนการ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ จนกระทั่งปลายน้ำ รวมทั้งกำหนดบทบาทภารกิจให้มีความ

ชัดเจนว่าใคร มีความรับผิดชอบในเรื่องหรือกิจกรรมใด รวมทั้งการจัดทำตัวชี้วัดของกระทรวงที่มีเป้าหมาย ร่วมกัน (Joint KPIs)

4.1.2 การออกแบบโครงสร้างและระบบบริหารงานราชการใหม่ในรูปแบบของหน่วยงานรูปแบบพิเศษ เพื่อให้สามารถรองรับการขับเคลื่อนประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศที่ต้องอาศัย การดำเนินงานที่มีความยืดหยุ่น คล่องตัว ไม่ยึดติดกับ โครงสร้างองค์การและระบบราชการแบบเดิม

4.1.3 ปรับปรุงการจัดสรรงบประมาณให้มีลักษณะแบบยืดหยุ่นศาสตร์และเป้าหมายร่วมเป็นหลัก เพื่อให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศและการบริหารงานแบบบูรณาการ

4.2 ปรับปรุงความสัมพันธ์และประสานความร่วมมือระหว่างราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

4.2.1 พัฒนารูปแบบและวิธีการทำงานของภาครัฐในระดับต่าง ๆ (Multi-Level Governance) ระหว่างราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยเน้นการยึดพื้นที่เป็นหลัก เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ประสานสัมพันธ์กันในการปฏิบัติงานและการใช้ทรัพยากรให้ เป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความคุ้มค่าและไม่เกิดความซ้ำซ้อน และปรับปรุงการจัดสรรงบประมาณ ให้เป็นแบบยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง (Area-based Approach) รวมทั้งวางเงื่อนไขการจัดสรรงบประมาณให้กระทรวง/กรม ต้องสนับสนุนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด ในสัดส่วนวงเงินงบประมาณที่เหมาะสม

4.2.2 พัฒนากลไกหรือเครื่องมือในการสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือในการพัฒนา พื้นที่ ระหว่างราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น การจัดทำข้อตกลง หรือสัญญาแผนงาน/โครงการและลงนามร่วมกัน เป็นต้น

4.2.3 ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนากระบวนบริหารจัดการของจังหวัด/กลุ่มจังหวัด ให้สามารถพัฒนา ศักยภาพความเป็นเมืองที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของประเทศ (Growth Center) พร้อมทั้งเสริมสร้างศักยภาพของผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้บริหารในระดับพื้นที่ ให้มีขีดสมรรถนะสูง เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารยุทธศาสตร์จังหวัดและกลุ่มจังหวัด

4.2.4 ส่งเสริมระบบการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มจังหวัด (Inter-Cluster Linkage) ที่มียุทธศาสตร์ การพัฒนากลุ่มจังหวัดเกี่ยวเนื่องหรือเชื่อมโยงกัน เพื่อยกระดับการเสริมสร้างขีดความสามารถ ในการแข่งขันให้สูงขึ้น

4.2.5 ปรับปรุงการ โอนถ่ายภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่งเสริมให้องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นมีการรวมกลุ่มกันจัดทำบริการสาธารณะในรูปแบบสหการหรือการร่วมมือกันโดย ทำเป็นบันทึกข้อตกลงความร่วมมือหรืออาจเป็นสัญญาทางการปกครอง เพื่อให้เกิดการประหยัด ต่อขนาดในการจัดบริการสาธารณะ โดยเฉพาะในท้องถิ่นที่มีพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีสภาพปัญหา ที่ทำให้ต้องดำเนินงานร่วมกัน หรือเป็นบริการสาธารณะที่ต้องใช้งบประมาณสูง และอาศัย ความชำนาญทางด้านเทคนิคสูงหรือเป็นลักษณะเฉพาะ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 : การส่งเสริมระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันระหว่างภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาชน

ส่งเสริมให้หน่วยงานราชการทบทบทางและภารกิจของตนให้มีความเหมาะสม โดยให้ ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน มุ่งเน้นการพัฒนา รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับ ภาคส่วนอื่น การถ่ายโอนภารกิจบางอย่างที่ภาครัฐไม่จำเป็นต้องดำเนินงานเอง ให้ภาคส่วนอื่น รวมทั้ง การสร้างความร่วมมือหรือความเป็นภาคีหุ้นส่วน (Partnership) ระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่น

5.1 ทบทบทบทางภารกิจและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐให้เหมาะสม ถ่ายโอนภารกิจงาน และกิจกรรมที่ภาครัฐไม่จำเป็นต้องปฏิบัติเองให้ภาคส่วนต่าง ๆ

5.1.1 ส่งเสริมให้ส่วนราชการทบทบทาง ภารกิจ และอำนาจหน้าที่ รวมทั้งสำรวจ ตรวจสอบ และทบทบกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศที่อยู่ในความรับผิดชอบ เพื่อดำเนินการยกเลิก ปรับปรุง หรือจัดให้มีกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือประกาศขึ้นใหม่ ให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาวะการณ์ หรือสอดคล้องกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความสะดวก รวดเร็ว และลดภาระของ ประชาชนเป็นสำคัญ

5.1.2 วางระบบการบริการสาธารณะทางเลือก (Alternative Service Delivery) ตลอดจนพัฒนา หลักเกณฑ์และวิธีการถ่ายโอนภารกิจของภาครัฐให้แก่ภาคส่วนอื่น ๆ ให้มีความเหมาะสมกับ ขอบเขต หน้าที่ความรับผิดชอบ และศักยภาพของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เข้ามาดำเนินการแทนภาครัฐ

5.2 ส่งเสริมการบริหารราชการระบบเปิดและการสร้างเครือข่าย

5.2.1 ส่งเสริมการสร้างความร่วมมือในรูปภาคีหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับเอกชน (Public-Private- Partnership : PPP) เพื่อให้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นของประเทศที่ต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก และภาครัฐยังไม่สามารถดำเนินการ ได้เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ได้รับการสนับสนุนกลไกการดำเนินการแบบร่วมลงทุนกับภาคเอกชนด้วยความชัดเจน โปร่งใส และเกิดการบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ให้มีการลงทุนที่ซ้ำซ้อน มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการลงทุนของเอกชนร่วมในกิจการของรัฐ ตลอดจนให้มีหน่วยงาน รับผิดชอบกำหนดมาตรฐาน ส่งเสริม สนับสนุนการร่วมลงทุนเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อ ความมั่นคงทางการเงินและการคลังของประเทศในระยะยาว

5.2.2 เปิดให้ภาคเอกชนสามารถเข้ามาแข่งขันกันเพื่อจัดทำบริการสาธารณะแทนภาครัฐ (Contestability) ในภารกิจของภาครัฐที่ภาครัฐไม่จำเป็นต้องดำเนินการเอง และภาคเอกชน สามารถดำเนินการแทนได้ โดยสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรีผ่านกลไกตลาด เพื่อให้ ภาคเอกชนสามารถเข้ามาแข่งขันได้โดยง่าย รวมทั้งป้องกันและลดปัญหาการผูกขาดในระยะยาว ตลอดจนทำให้ภาครัฐสามารถปรับเปลี่ยนบทบาทของตนให้เป็นผู้กำหนดมาตรฐาน และ ระดับการให้บริการ รวมทั้งติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของภาคเอกชนให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่วางไว้ได้อย่างแท้จริง

5.2.3 เปิดให้องค์กรภาคประชาสังคมและชุมชนสามารถเข้ามาเป็นผู้จัดบริการสาธารณะแทนภาครัฐ โดยอาศัยการจัดทำข้อตกลงร่วม (Compact) ในรูปแบบการค้ำ ำ เ นื น ง ำ น ในลักษณะหุ้นส่วน ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมและชุมชน ซึ่งมีเป้าหมายของข้อตกลงอยู่ที่การร่วมกัน ดำเนินภารกิจจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชนให้บรรลุผลสัมฤทธิ์

5.2.4 พัฒนารูปแบบและแนวทางการบริหารงานแบบเครือข่าย (Networked Governance) โดยการ ปรับเปลี่ยนบทบาท โครงสร้าง และกระบวนการทำงานขององค์กรภาครัฐ ให้สามารถเชื่อมโยง การทำงานและทรัพยากรต่าง ๆ ของหน่วยงาน ทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ให้เกิดการพึ่งพากันในรูปแบบพันธมิตร มีการบริหารงานแบบยืดหยุ่น เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ มีการตัดสินใจที่รวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ เชื่อมโยงระบบการทำงานระหว่างองค์กรได้ ด้วยความสะดวกและรวดเร็ว

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 : การยกระดับความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธาในการบริหารราชการแผ่นดิน

ส่งเสริมและวางกลไกให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติราชการ รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ การทำงานของทางราชการ ตลอดจนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และมาตรการในการต่อต้านการทุจริต คอร์รัปชันให้บรรลุผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม

6.1 ส่งเสริมและวางกลไกสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติราชการ

6.1.1 ผลักดันให้หน่วยงานของรัฐมีการปฏิบัติตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการอย่างจริงจัง รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและการใช้สิทธิตามกฎหมาย ข้อมูลข่าวสารของราชการ

6.1.2 กำหนดมาตรการ กลไก และสนับสนุนช่องทางในการให้ส่วนราชการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร โดยบูรณาการช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของทางราชการในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ผ่านระบบสารสนเทศ

6.1.3 ส่งเสริม สนับสนุนส่วนราชการพัฒนาคู่มือ ขั้นตอน กระบวนการทำงาน และกำหนด หลักเกณฑ์ ตลอดจนวางกลไกให้ส่วนราชการเผยแพร่กระบวนการทำงานที่มีมาตรฐาน เปิดเผยขั้นตอน ระยะเวลาชัดเจน ตามช่องทางสื่อสารต่างๆ

6.2 ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และมาตรการในการต่อต้านคอร์รัปชัน

6.2.1 เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านทุจริต รวมทั้งวางระบบป้องกันและ ลดความเสี่ยงต่อการทุจริตในกระบวนการงานสำคัญของหน่วยงานของรัฐ ในส่วนราชการและ หน่วยงานของรัฐ

6.2.2 เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยการพัฒนากระบวนการตรวจสอบสาธารณะ (Public Scrutiny) และผู้ตรวจสอบอิสระจากภายนอก (Independent Assessor) ที่ผ่านการฝึกอบรม และได้รับ การรับรองเข้ามาดำเนินการสอดส่องดูแลและสอบทานกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างของทางราชการ รวมทั้งวางกลไกสนับสนุนให้ดำเนินการจัดทำราคากลางและข้อมูลรายละเอียดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างไว้ในระบบข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ประชาชนสามารถ ตรวจสอบได้

6.2.3 ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อลดอำนาจการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการอนุมัติ อนุญาต รวมทั้งพัฒนากฎหมายให้เป็นเครื่องมือในการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนยกระดับมาตรฐาน

กฎหมายด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน ของไทยให้เป็นที่ยอมรับ ในระดับสากล

6.2.4 พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเฝ้าระวังและติดตามตรวจสอบในเรื่องการทุจริต คอร์รัปชัน ในเชิงรุก รวมทั้งพัฒนาเครื่องมือวัดระดับความเชื่อมั่นศรัทธาในการบริหาร ราชการแผ่นดิน เพื่อใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินให้ เป็นไป ตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

6.2.5 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริต เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินการปราบปรามการทุจริต ในภาครัฐ อย่างจริงจัง รวมทั้งการกำหนดมาตรการลงโทษที่เข้มงวดมากขึ้น

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 7 : การสร้างความพร้อมของระบบราชการไทยเพื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

เตรียมความพร้อมของระบบราชการไทยเพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน รวมทั้งประสาน พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกันในการส่งเสริมและยกระดับธรรมาภิบาลในภาครัฐ ของประเทศสมาชิกอาเซียน อันจะนำไปสู่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางการเมือง และ ความเจริญผาสุกของสังคม ร่วมกัน

7.1 พัฒนาระบบบริหารงานของหน่วยงานที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

7.1.1 ปรับปรุงประสิทธิภาพระบบบริหารงานและเพิ่มขีดสมรรถนะของจังหวัด และกลุ่มจังหวัดที่มีศักยภาพในการเจริญเติบโต เพื่อรองรับกับการเป็นเมืองสำคัญ หรือเป็น ศูนย์กลางความเจริญในระดับพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงโอกาสกับอาเซียน ทั้งในด้านอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวบริการ การลงทุนและการค้าชายแดน

7.1.2 พัฒนาและยกระดับขีดสมรรถนะของส่วนราชการอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมในเรื่องของการ ปรับเปลี่ยน โครงสร้างและกระบวนการ บุคลากร กฎ ระเบียบ และ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้สอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อมของการรวมตัวเป็นประชาคม อาเซียน โดยอาจจัดตั้ง ศูนย์ขับเคลื่อนความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Readiness Center : ARC) เพื่อให้ คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ รวมทั้งศึกษาวิจัยและพัฒนามาตรฐานการให้บริการ ประชาชน และการปฏิบัติงานของภาครัฐในประชาคมอาเซียน

7.1.3 ส่งเสริมให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐเตรียมความพร้อมข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจ ค้นหาแนวทางการเสริมสร้าง ความพร้อมในการพัฒนาข้าราชการอย่างมีระบบ เน้นความสำคัญของความร่วมมือในการพัฒนา ทรัพยากรบุคคลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของข้าราชการและส่วนราชการให้มีความพร้อมรับ การเปลี่ยนแปลง รวมทั้งพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล

7.2 เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อยกระดับธรรมาภิบาลในภาครัฐของประเทศสมาชิกอาเซียน

7.2.1 ส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกอาเซียนยกระดับธรรมาภิบาลในภาครัฐตามมาตรฐานสากลและ สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อันนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้บรรลุผลอย่างยั่งยืน เกิดความน่าเชื่อถือและภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศสมาชิกอาเซียน

7.2.2 จัดเวทีแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ (Knowledge Sharing) ในการปฏิรูปและ พัฒนาระบบราชการ ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน พร้อมทั้งจัดทำฐานข้อมูล และรวบรวม แนวทางปฏิบัติที่ดีเลิศเพื่อส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองในภูมิภาค

7.2.3 เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนให้มีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นผ่านกลไก ความร่วมมือ เช่น ความร่วมมือทางวิชาการด้านการศึกษาวิจัย การร่วมเป็นเจ้าภาพในการ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกัน การศึกษาดูงานยังประเทศต้นแบบ และการแลกเปลี่ยน บุคลากรและผู้เชี่ยวชาญระหว่างกัน เป็นต้น รวมทั้งสร้างเครือข่ายประสานความร่วมมือไปยัง องค์กรระหว่างประเทศ เพื่อนำองค์ความรู้และแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศมาใช้ประโยชน์ เป็นแนวทางที่จะผลักดันให้สามารถดำเนินการร่วมกันได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิชัย วรสมุทพรปราชกร (2553 : 159) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามทัศนะของคณะกรรมการในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามทัศนะของกรรมการ โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับ ดังนี้ ด้านการ

จัดองค์การ ด้านการจัดการการเงิน ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการควบคุม ด้านการวางแผน
ด้านบทบาทหน้าที่การบริหารงานกองทุน และด้านการพัฒนาบุคคล

ธนวรรณ ปัญญาคำ (2553 : 153) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความพร้อม
ในการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ตามแนวทางการ
ปฏิบัติราชการตามคำรับรองของหน่วยงาน ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาที่สำคัญของเทศบาลตำบลแม่
สาย คือ การขาดความพร้อมในการให้บริการประชาชน บุคลากรมีความรู้ ประสบการณ์และความ
เชี่ยวชาญไม่พอ เครื่องมือเครื่องใช้คอมพิวเตอร์มีจำนวนไม่เพียงพอ และมีข้อเสนอแนะสำหรับการ
พัฒนาความพร้อมในการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาความพร้อมในการบริหารจัดการด้านการบริหาร
ทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ ผู้บริหารของเทศบาลตำบลแม่สาย ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการ
พัฒนา หรือการฝึกอบรมบุคลากร เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะหรือความชำนาญให้แก่บุคลากร
ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ โดยกำหนดเป็นนโยบายและแผนงานที่ชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารจัดการ
ของเทศบาลตำบลแม่สายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาความพร้อมในการบริหารจัดการด้านการบริหาร
งบประมาณ ได้แก่ ผู้บริหารของเทศบาลตำบลแม่สาย ควรบริหารจัดการงบประมาณให้เป็นไป
ตามแผน ตลอดจนควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณ ซึ่งจะส่งผลให้การใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปอย่าง
ประหยัด คุ่มค่า และมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาความพร้อมในการบริหารจัดการด้านการบริหาร
จัดการทั่วไป ได้แก่ ผู้บริหารของเทศบาลตำบลแม่สาย ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น
ทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อสร้างเครือข่ายหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการ
ปฏิบัติงานของหน่วยงาน รวมทั้งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน

ธีรภัทร ผอมคง (2553 : 53) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการที่ดี
ขององค์การบริหารส่วนตำบลครน จังหวัดชุมพร ผลการวิจัย พบว่า มีปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหาร
จัดการที่ดีอยู่หลายประการ คือ ทรัพยากรบุคคล อบต.ครน มีทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจ
เพียงพอต่อการเป็นหลักในการปฏิบัติ โดยมีผู้สนับสนุนคือผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ มีบุคลิกภาพ
ทัศนคติเชิงบวก มองเห็นโอกาสในอุปสรรค และมีวิสัยทัศน์ที่กว้าง มีผลช่วยให้การบริหารราชการ
ใน อบต.ครน ยังมีการวางแผนอัตรากำลังได้ดี โดยมีอัตรากำลังที่เพียงพอ งบประมาณ อบต.ครน
มีการจัดสรรงบประมาณได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง โดยให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐาน

มาเป็นลำดับต้น แต่ก็ยังให้ความสำคัญกับการบริหารทั่วไปอย่างใกล้ชิดเช่นกัน ซึ่งทำให้เพียงพอสำหรับการบริหารให้มีทรัพยากรอื่นๆ ตามมาจนเกิดการบริหารจัดการที่ดี วัสดุ อุปกรณ์ อบต. ครน มีวัสดุอุปกรณ์ อาคาร สถานที่เพียงพอสำหรับการให้บริการประชาชน ซึ่งเอื้อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี การบริหารจัดการตามนโยบายฝ่ายบริหาร โดยจะมีการประชุมทำความเข้าใจ แบ่งหน้าที่ต่างๆรับผิดชอบ ซึ่งเป็นบรรยากาศที่ดีในการบริหารจัดการ

วัชร บุรีมาศ (2554 : 102) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ โดยใช้หลักการบริหาร 4M's ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเซกา จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้โดยใช้หลักการบริหาร 4M's ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การบริหารจัดการด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การบริหารจัดการด้านทรัพยากร ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ จำแนกตามโรงเรียน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

ปิยะวัน จันทรภานนท์ (2555 : 159) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพของผู้บริหารระดับกลาง ในกลุ่มคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในระดับนโยบาย เลขานุการสำนักงานคณะมีบทบาทน้อย ส่วนระดับปฏิบัติการ พบว่า บุคลากรขาดทักษะ ขาดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับงาน บุคลากรไม่เข้าใจหรือไม่พยายามทำความเข้าใจ โครงสร้างการบริหารงาน มีทัศนคติเชิงลบ แบ่งฝักแบ่งฝ่าย ผู้บังคับบัญชาสั่งการไม่ชัดเจน

สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพระดับนโยบาย คือ ควรนำทฤษฎีการบริหารจัดการที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหาร จัดอบรมทักษะการบริหารแก่เลขานุการสำนักงานคณะอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานในเชิงรูปธรรม วิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน อุปสรรค และภัยคุกคามขององค์กร สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ การให้ความสำคัญกับระบบสื่อสารภายในองค์กร

มณี ชินณรงค์ (2555 : 162) ได้ทำการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจจัยการบริหารจัดการโครงการคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏผลการศึกษา พบว่า คุณภาพของบุคลากรมีความสัมพันธ์กับปัจจัยการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลาง คุณภาพของบุคลากรมีความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพบุคลากรให้เข้ารับการฝึกอบรมภายในและภายนอกคณะฯ สร้างเครือข่ายความร่วมมือ

ปริมาณเทคโนโลยี มีความสัมพันธ์กับปัจจัยการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลาง คณะฯ ให้ความสำคัญกับอุปกรณ์และเทคโนโลยี บริการบุคลากรอย่างเพียงพอ เครื่องมืออุปกรณ์ และเทคโนโลยีการบริการนักศึกษาอย่างเพียงพอที่สามารถจะเข้าถึงแหล่งข้อมูล เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน ได้ดี บุคลากรในคณะ สามารถใช้เทคโนโลยีที่เพียงพอในการเข้าถึงข้อมูลทางควอน โดยผ่าน Lan อินเทอร์เน็ต บุคลากรเข้าร่วมกันผลิตอุปกรณ์เทคโนโลยีสื่อสารในปริมาณที่เพียงพอ

งบประมาณ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยการบริหารจัดการในระดับปานกลาง คณะฯ ให้ความสำคัญกับการจัดสรรงบประมาณสำหรับจัดซื้อและสร้างเทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ในระดับเหมาะสม เพียงพอ มีการจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการเกี่ยวกับค่าตอบแทนบุคลากรมีความเหมาะสม มีงบประมาณสำหรับส่งเสริมบุคลากรเข้ารับการพัฒนาสมรรถนะที่สอดคล้องกับงานที่ทำ

อรรพรรณ โชคลิขิตอำนาจ (2555 : 103-104) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลบ้านคู อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลบ้านคู อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย ในโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก แยกเป็นรายด้านได้ ดังนี้

ด้านการบริหารบุคคล พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่า รายการที่มีค่าสูงสุด ได้แก่ การแต่งตั้งคณะกรรมการมาจากสมาชิกกลุ่มอย่างแท้จริงตามที่กำหนดในระเบียบ รองลงมาคือ การจัดสวัสดิการให้กลุ่ม และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ควรจัดสวัสดิการแก่สมาชิกครัวเรือนที่ยากจน

ด้านการบริหารจัดการการเงิน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่า รายการที่มีค่าสูงสุด ได้แก่ การจัดทำเอกสารการเงินให้ถูกต้อง รองลงมาคือ ควรมีการตรวจสอบเอกสารการเงินตามที่กำหนดอย่างเคร่งครัดและค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ควรกำหนดมาตรการกำหนดคุณโทษสำหรับผู้ทำผิดส่งดอกเบี้ย

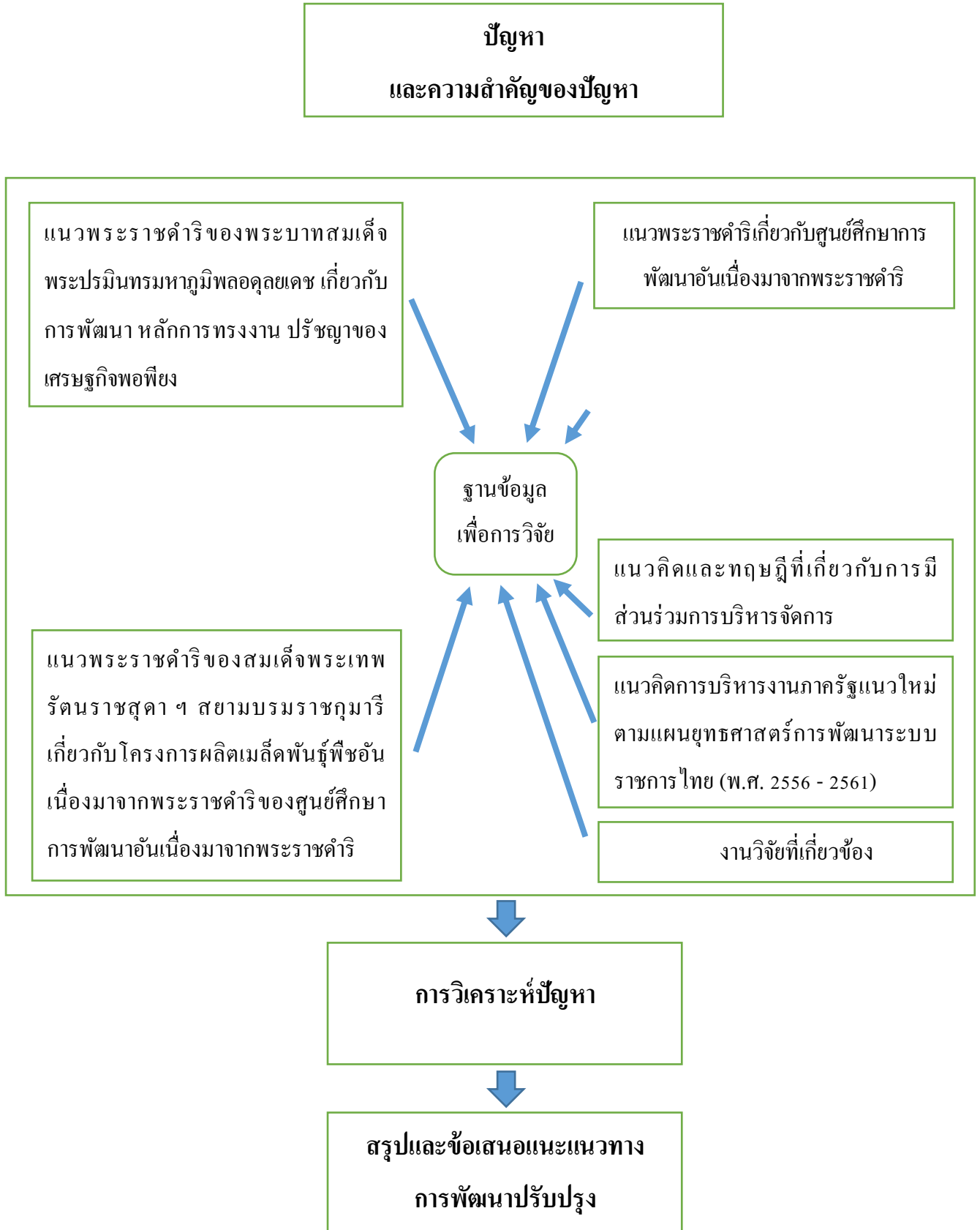
ด้านการบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพื่อพิจารณาแต่ละรายพบว่า รายการที่มีค่าสูงสุด ได้แก่ ควรจัดการหาวัสดุอุปกรณ์สำหรับอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของกลุ่ม เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ รองลงมา คือ ควรมีสถานที่ดำเนินการของกลุ่มถาวร และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ควรมีการซ่อมบำรุงอุปกรณ์ให้สามารถนำมาใช้ได้

ด้านระบบการจัดการ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่า รายการที่มีค่าสูงสุด ได้แก่ ควรมีการวางแผนของกลุ่มให้ชัดเจนโดยผ่านเวทีประชาคมของ

สมาชิกกลุ่ม รองลงมา คือ ควรจัดการประชุมอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง เพื่อรับทราบการดำเนินงานหา
ทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

กรอบแนวคิด

สรุป

การศึกษายุทธศาสตร์การบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตามแนวพระราชดำริอย่างยั่งยืน โดยได้ศึกษาแนวพระราชดำริ รวมทั้งแนวคิดและทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยใช้แนวคิดหลักการทรงงาน ซึ่งเน้นการดำเนินงานที่เรียบง่าย สามารถปฏิบัติได้จริง มีความรอบคอบ สามารถใช้เป็นแบบอย่างและแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเอง รวมถึงการใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าได้

แนวพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โดยการจัดทำโครงการธนาคารอาหารชุมชนตามพระราชดำริ (Food Bank) เพื่อสร้างเป็นแหล่งอาหารสำหรับพึ่งพาตนเองได้ โดยได้จัดทำโครงการฟาร์มตัวอย่าง เพื่อให้ความรู้ในด้านต่างๆ ทั้ง การเกษตร ประมง ปศุสัตว์ เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยอาหารที่ผลิตได้นั้นเป็นแหล่งอาหารที่ปลอดภัย

แนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยการจัดทำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในกรณีเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งสร้างความเสียหายให้กับผลผลิตของเกษตรกรเป็นอย่างมาก โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ดำเนินการจัดหาแหล่งเพาะปลูกเพื่อสำรองเมล็ดพันธุ์พืช การศึกษา การรวบรวมเมล็ดพันธุ์พืช รวมถึงการจัดเก็บเมล็ดพันธุ์พืชตามท้องถิ่นต่างๆ เพื่อแจกจ่ายให้กับเกษตรกรได้นำไปเพาะปลูกเพื่อสร้างแหล่งอาหาร สร้างอาชีพ และรายได้ รวมไปถึงการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ในยามขาดแคลน

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา วิจัย และพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งการเกษตร ประมง และปศุสัตว์ ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาทั้ง 6 แห่ง ในแต่ละภูมิภาค ซึ่งประชาชนสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง อีกทั้งยังเป็นการเผยแพร่ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจสามารถเข้ามาศึกษาดูงานได้

โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อแจกจ่ายช่วยเหลือให้เกษตรกรในยามวิกฤติ และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรที่สนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้แนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการ คือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รับผิดชอบ ร่วมมือกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินการหรือสร้างประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งมีการวางแผน การจัดกระบวนการ ก่อนลงมือปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน

แนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556-2561) การพัฒนาระบบราชการไทยให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เกิดการพัฒนาให้ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาองค์กรให้ดียิ่งขึ้น สร้างการบริการ ประชาชนที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพและเข้าถึงได้ง่าย สอดคล้องกับการแข่งขันในประเทศอาเซียน

จะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์การบริหารจัดการ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตามแนวพระราชดำริอย่างยั่งยืนได้นั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งการพัฒนาในส่วนของระบบราชการไทยให้มีประสิทธิภาพ มีความรวดเร็ว การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีการวางแผนการบริหารจัดการกระบวนการทำงานต่างๆอย่างเป็นระบบ มีความสอดคล้องกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชน ซึ่งมีจุดประสงค์ในการดำเนินงานการบริหารจัดการ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช ร่วมกันเพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพและสามารถช่วยเหลือประชาชนได้ ดังนั้นจึงต้องอาศัยแนวพระราชดำริเพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงาน จึงจะทำให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริง และสามารถพัฒนาประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน

บทที่ 3

รูปแบบการดำเนินงานของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปัญหา อุปสรรค

การศึกษาในบทที่ 3 มีความมุ่งหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีลำดับการศึกษา วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค โดยมีลำดับการศึกษาดังนี้

1. การศึกษาสภาพทั่วไปของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. ปัญหา อุปสรรค
3. สรุป

1. การศึกษาสภาพทั่วไปของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ความเป็นมา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระราชดำริให้สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) สำรวจความต้องการของเกษตรกรที่ประสบอุทกภัยในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ เพื่อให้ นำเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทานไปแจกจ่ายเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนเป็นการเร่งด่วน (ระยะที่ 1) ต่อมาได้พระราชทานพระราชดำริ กับสำนักงาน กปร. ให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกแห่งจัดทำแปลงปลูกและเก็บสำรองเมล็ดพันธุ์พืช เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร เพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน และเกิดความมั่นคงทางอาหาร

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์พืชที่ถูกต้องตามหลักวิชาการไว้ใช้ และสำรองช่วยเหลือเกษตรกรในยามวิกฤตในพื้นที่

2. เพื่อเป็นแหล่งสาธิตกิจกรรมด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช แก่เกษตรกรและประชาชนที่สนใจ โดยมีการฝึกอบรมและให้เกษตรกรมาเรียนรู้ซึ่งสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ

3. เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

แนวทางดำเนินงานโครงการ

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) เป็นหน่วยงานกลางในการประสาน กำกับ ดูแล สนับสนุนการดำเนินงานของ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง ในการดำเนินงานโครงการเมล็ดพันธุ์ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน สนองพระราชดำริอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และนำเข้าสู่แผนหลักของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยได้ดำเนินการเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ระยะเร่งด่วน

1. สำรวจพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายจากอุทกภัยและความต้องการชนิดและปริมาณของเมล็ดพันธุ์พืชจากรายการที่ประสบวิกฤตอุทกภัย
2. รวบรวมเมล็ดพันธุ์สำรองจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และมูลนิธิชัยพัฒนา (โดยศูนย์พัฒนาพันธุ์พืชจักรพันธ์เพ็ญศิริ จังหวัดเชียงราย)
3. แจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พระราชทานแก่ราษฎรกลุ่มเป้าหมาย
4. ติดตามผลการดำเนินงาน

ระยะที่ 2 การดำเนินงานให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาวอย่างยั่งยืน

1. การกำหนดนโยบายในการจัดทำโครงการเมล็ดพันธุ์
2. กำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินโครงการ ได้แก่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 แห่ง
3. การประเมินศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์
4. การกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์
5. การวางแผนการผลิตและการคาดการณ์ปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่จะผลิต
6. การกำหนดวิธีการ และสถานที่จัดเก็บเมล็ดพันธุ์
7. การอบรมให้ความรู้ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้แก่เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

8. ดำเนินการเพาะปลูกเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์

9. การติดตามผล

ผลการดำเนินงานระยะที่ 1 ระยะเร่งด่วน

การสำรวจพื้นที่ประสบปัญหาอุทกภัย

ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 เกิดจากอิทธิพลมรสุมตะวันออกเฉียงใต้กำลังแรงพัดปกคลุมอ่าวไทยภาคใต้ และทะเลอันดามัน มีปริมาณฝนตกหนัก แบ่งออกเป็น 2 ช่วง โดยช่วงแรกระหว่างวันที่ 19-27 ธันวาคม 2555 และช่วงที่ 2 ระหว่างวันที่ 30 ธันวาคม 2555 – 4 มกราคม 2556

เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2556 สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้ประสานหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา สำนักงานชลประทานที่ 17 โครงการชลประทานนราธิวาส โครงการชลประทานปัตตานี โครงการชลประทานยะลา สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนราธิวาส สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปัตตานี สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดยะลา สำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา และศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ณ ห้องประชุมศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส เพื่อประมวลข้อมูลความเสียหาย และความ ต้องการเมล็ดพันธุ์พืชของเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภาวะอุทกภัยในพื้นที่ช่วงเดือน ธันวาคม พ.ศ.2555 ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบได้เร่งดำเนินการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลดังกล่าว สามารถสรุปได้ดังนี้

1. พื้นที่เกษตรที่ได้รับความเสียหายในจังหวัดนราธิวาส จำนวน 2,392.75 ไร่ ใน 12 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสุคีริน อำเภอรือเสาะ อำเภอระแงะ อำเภอสุไหงปาดี อำเภอเจาะไอร้อง อำเภอดากใบ อำเภอเวียง อำเภอขี้เหล็ก อำเภอศรีสาคร อำเภอจะนะ อำเภอสุไหงโก-ลกและอำเภอบาเจาะ
2. พื้นที่เกษตรที่ได้รับความเสียหายในจังหวัดปัตตานี จำนวน 379 ไร่ ในพื้นที่อำเภอปานาเระ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่พุมแม่มดด้วย
3. พื้นที่เกษตรที่ได้รับความเสียหายในจังหวัดยะลา จำนวน 73 ไร่ ในพื้นที่อำเภอรามัญ
4. โรงเรียนในจังหวัดนราธิวาส จำนวน 17 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านโคกศิลา โรงเรียนบ้านหัวเขา โรงเรียนบ้านเขาคันหยง โรงเรียนไทยรัฐวิทยา โรงเรียนบ้านปลักปลา

โรงเรียนนิรันดรวิทยา โรงเรียนบ้านธรรมเจริญ โรงเรียนอภิตตาวินิตา โรงเรียนคีรีราษฎร์
รังษุรักษ์ โรงเรียนบ้านไผ่ โรงเรียนบ้านป่าหนั่น โรงเรียน ดชด. บ้านดื่องอ โรงเรียน ดชด.
บ้านละโว้ โรงเรียนอัครเทพิกะห์ โรงเรียน บ้านไอโซ โรงเรียน ดชด.บ้านลีลานนท์ และ
โรงเรียนคารุลลิกมะ

5. โรงเรียนในจังหวัดปัตตานี จำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนพระยานูเคราะห์
โรงเรียนบ้านเจาะบาแน โรงเรียนชุมชนบ้านบางเก่า โรงเรียนศาสน์อิสลามกะลาพอ และ
โรงเรียนพระยานาวินคลองหิน

การสำรวจและสรุปความต้องการชนิดและปริมาณเมล็ดพันธุ์

จากการสำรวจความต้องการเมล็ดพันธุ์พืชของเกษตรกรและโรงเรียนที่ดำเนิน
โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน เพื่อปลูกทดแทนพืชผลที่ได้รับความเสียหายจากภาวะ
น้ำท่วม พบว่าเมล็ดพันธุ์พืชที่อยู่ในความต้องการเป็นเมล็ดพันธุ์ประเภทพันธุ์พืชผัก และพืชไร่
อายุสั้น ที่สามารถช่วยให้เกษตรกรสามารถฟื้นตัวจากผลกระทบน้ำท่วมได้อย่างรวดเร็ว จำนวน
29 ชนิด ได้แก่ แตงกวา ข้าวโพดหวาน บวบเหลี่ยม พริกขี้หนู มะละกอ แตงโม มะเขือยาว
ถั่วฝักยาว ผักบุ้ง กวางตุ้ง คะน้า มะเขือเปราะ ถั่วพู โหระพา พริกหยวก ผักโขม มะระ กระเจี๊ยบ
เขียว กระเจี๊ยบแดง ฟักทอง บวบงู ผักกาดขาว ผักกาดเขียวปลี ถั่วพุ่ม ฟักแฟง กะเพรา น้ำเต้า
พริกขี้ฟ้า และแตงร้าน

ทั้งนี้ สามารถจำแนกข้อมูลความต้องการเมล็ดพันธุ์พืชตามความต้องการของ
เกษตรกร และโรงเรียนในพื้นที่ 3 จังหวัดได้ดังนี้

1. ความต้องการด้านเมล็ดพันธุ์พืชของจังหวัดนราธิวาส:

1.1 เกษตรกรจำนวน 1,754 ราย มีความต้องการเมล็ดพันธุ์พืช จำนวน
19 ชนิด สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3-1 ความต้องการด้านเมล็ดพันธุ์พืชของเกษตรกร จังหวัดนราธิวาส

ชนิด	ปริมาณ (กิโลกรัม)	ชนิด	ปริมาณ (กิโลกรัม)
1. แดงกวาง	164.025	11. คะน้ำ	2
2. ข้าวโพดหวาน	368	12. มะเขือเปราะ	0.3
3. บวบเหลี่ยม	10.18	13. ถั่วพู	4
4. พริกขี้หนู	9.25	14. โหระพา	11
5. มะละกอลูก	3,125 ต้น (กล้า)	15. พริกหยวก	3.1
6. แดงโม	46.7	16. ผักโงม	0.6
7. มะเขือยาว	545.5	17. มะระ	1.25
8. ถั่วฝักยาว	545.5	18. กระเจี๊ยบเขียว	0.5
9. ผักนึ่ง	341	19. ฟักทอง	0.325
10. กวางตุ้ง	2		

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 20.

1.2 โรงเรียน 17 โรง ในจังหวัดนราธิวาสที่ดำเนินการ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันมีความต้องการเมล็ดพันธุ์พืช จำนวน 15 ชนิด สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3-2 ความต้องการเมล็ดพันธุ์ในการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน จังหวัดนราธิวาส จำนวน 17 โรงเรียน

ชนิด	ปริมาณ (กิโลกรัม)	ชนิด	ปริมาณ (กิโลกรัม)
1. แดงกวาง	0.4	9. มะเขือเปราะ	0.4
2. ข้าวโพดหวาน	20	10. โหระพา	0.2
3. บวบงู	0.3	11. พริกหยวก	0.3
4. พริกขี้หนู	0.44	12. ฟักแฟง	0.4
5. ถั่วฝักยาว	50	13. กะเพรา	0.2
6. ผักนึ่งจีน	850	14. น้ำเต้า	0.3
7. กวางตุ้ง	185	15. พริกขี้ฟ้า	0.3
8. คะน้ำ	25		

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 20.

2. ความต้องการด้านเมล็ดพันธุ์พืชของจังหวัดปัตตานี:

2.1 เกษตรกรจำนวน 100 ราย มีความต้องการเมล็ดพันธุ์พืช จำนวน 5 ชนิด
สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3-3 ความต้องการด้านเมล็ดพันธุ์พืชของเกษตรกร จังหวัดปัตตานี

ชนิด	ปริมาณ (กิโลกรัม)	ชนิด	ปริมาณ (กิโลกรัม)
1. แดงกวาง	2.0	4. แดงโม	16.425
2. บวบ	7.6	5. ถั่วฝักยาว	27.6
3. พริกขี้หนู	0.9		

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.),
2559 : 21.

2.2 โรงเรียนจำนวน 5 โรงเรียน ที่ดำเนิน โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน
ในจังหวัดปัตตานี มีความต้องการเมล็ดพันธุ์พืชจำนวน 14 ชนิด สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3-4 ความต้องการเมล็ดพันธุ์ในการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน จังหวัดปัตตานี จำนวน 5 โรงเรียน

ชนิด	ปริมาณ (กิโลกรัม)	ชนิด	ปริมาณ (กิโลกรัม)
1. แดงกวาง	0.5	8. มะเขือเปราะ	0.2
2. ข้าวโพดหวาน	5	9. กระเจี๊ยบเขียว	1
3. บวบ	0.1	10. กระเจี๊ยบแดง	1
4. บวบเหลี่ยม	5	11. ฟักทอง	0.2
5. ถั่วฝักยาว	5	12. ผักกาดขาว	0.2
6. กวางตุ้ง	0.5	13. ผักกาดเขียวปลี	0.2
7. คะน้า	5	14. ถั่วพุ่ม	6

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.),
2559 : 21.

3. ความต้องการด้านเมล็ดพันธุ์พืชของจังหวัดยะลา:

3.1 เกษตรกรในอำเภอรามัญ จังหวัดยะลา จำนวน 149 ราย มีความต้องการ
เมล็ดพันธุ์พืชจำนวน 9 ชนิด สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3-5 ความต้องการด้านเมล็ดพันธุ์พืชของเกษตรกรจังหวัดยะลา

ชนิด	ปริมาณ (กิโลกรัม)	ชนิด	ปริมาณ(กิโลกรัม)
1. แดงกวาง	5.37	6. กวางคู้้ง	9.25
2. ข้าวโพดหวาน	9	7. คะน้ำ	13.5
3. พริก	0.3	8. ผักกาดขาว	1.06
4. ถั่วฝักยาว	19.5	9. แดงร๊าน	2.625
5. ผักนึ่ง	20.25		

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 21.

ตารางที่ 3-6 สรุปข้อมูลความต้องการเมล็ดพันธุ์พืชของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส

#.	ชนิดพืช	อำเภอ																							
		1. สุคีริน		2. รือเสาะ		3. ระแงะ		4. สุไหงปาดี		5. เจาะไอร้อง		6. ตากใบ		7. แร้ง		8. ยี่งอ		9. ศรีสาคร		10. จะแนะ		11. สุโงโกล-ลก		12. บาเจาะ	
		พื้นที่ปลูก (ไร่)	จำนวน (ก.ก.)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	จำนวน (ก.ก.)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	จำนวน (ก.ก.)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	จำนวน (ก.ก.)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	จำนวน (ก.ก.)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	จำนวน (ก.ก.)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	จำนวน (ก.ก.)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	จำนวน (ก.ก.)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	จำนวน (ก.ก.)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	จำนวน (ก.ก.)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	จำนวน (ก.ก.)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	จำนวน (ก.ก.)
1	แดงกวาง	87	43.5	1	0.5	23	11.5	0	0	3	1.5	187	93.5	20	10	3	1.5	2	1	1	0.5	1.25	0.525	0	0
2	ข้าวโพดหวาน	132	132	0	0	28	28	59.5	59.5	0	0	123	123	7	7	4	4	3.5	3.5	4	4	4	4	3	3
3	บวบเหลี่ยม	7	1.75	0.5	0.125	15	3.75	0	0	0	0	13	3.25	5	1.25	0	0	0	0	0	0	0.25	0.06	0	0
4	พริกชี้หู	1	0.1	0	0	0	0	1	0.1	0	0	80	8	6	0.6	0	0	4	0.4	0	0	0.5	0.05	0	0
5	มะละกอ	2	500	0	0	0	0	0	0	0	0	10	2500	0	0	0	0	0.5	125	0	0	0	0	0	0
6	แดงโม	2	0.2	0	0	29	2.9	0	0	3	0.3	360	36	4	0.4	66	6.6	2	0.2	0	0	1	0.1	0	0
7	มะเขือยาว	1	2	0	0	25	50	29	58	3	6	198	396	9	18	0	0	1.5	3	1	2	5.25	10.5	0	0
8	ถั่วฝักยาว	1	2	0	0	25	50	29	58	3	6	198	396	9	18	0	0	1.5	3	1	2	5.25	10.5	0	0
9	ผักนึ่ง	0	0	1	15	9	135	0	0	0	0	12	180	0.5	7	0	0	0	0	0	0	0.25	4	0	0
10	กวางคู้้ง	0	0	0.5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0.5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	คะน้ำ	0	0	0.5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0.5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	มะเขือแปราะ	0	0	0.5	0.025	0	0	0	0	1	0.05	0	0	4	0.2	0	0	0.05	0.025	0	0	0	0	0	0
13	ถั่วพู	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14	โหระพา	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	22	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15	พริกหยวก	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30	3	1	0.1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16	ผักโขม	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0.6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17	มะระ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	1.25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18	กระเจียบเขียว	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.5	0.5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
19	ฟักทอง	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3.25	0.325	0	0	0	0	0	0
	รวม	233.0	681.6	4.0	17.7	154.0	281.2	118.5	175.6	13.0	13.9	1,259.5	1,756.1	66.5	64.6	73.0	12.1	18.3	136.5	7.0	8.5	17.8	29.7	3.0	3.0

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 22.

ตารางที่ 3-7 สรุปข้อมูลความต้องการเมล็ดพันธุ์ของโรงเรียนเพื่อโครงการเกษตรอาหารกลางวัน
ในจังหวัดนครราชสีมา

ที่	ชนิดพืช ปลูกทดแทน	โรงเรียนเกษตร																	
		1. บ้านโคกศิลา (กิโลกรัม)	2. บ้านหัวเขา (กิโลกรัม)	3. บ้านเขาต้นธง (กิโลกรัม)	4. โขยรัฐวิทยา (กิโลกรัม)	5. บ้านปลักปลา (กิโลกรัม)	6. นิรมลวิทยา (กิโลกรัม)	7. บ้านธรรมเจริญ (กิโลกรัม)	8. อินต๊ะวิทยา (กิโลกรัม)	9. ศรีราชบุรีรัตนเจดีย์ (กิโลกรัม)	10. บ้านน้ำไผ่ (กิโลกรัม)	11. บ้านป่าหน่ม (กิโลกรัม)	12. ดงต. บ้านดง (กิโลกรัม)	13. ดงต. บ้านละโว้ (กิโลกรัม)	14. อัดตาพิที่ชะพี (กิโลกรัม)	15. บ้านไผ่ (กิโลกรัม)	16. ดงต. บ้านสีบานนท์ (กิโลกรัม)	17. ดาตุลิกะ (กิโลกรัม)	รวม (กิโลกรัม)
1	ผักบุ้งจีน	5.00		5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	8.00	8.00	8.00	3.00	8.00	5.00		5.00	85.00
2	ผักกาดเขียววางต้น		1.00	1.00	1.00	1.00		1.00	1.00	1.00	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.00	2.00	1.00	18.50
3	ถั่วฝักยาว			0.50	0.50			0.50	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50		0.50	0.50			5.00
4	ข้าวโพดหวาน						2.00												2.00
5	ผักคะน้า													0.50		0.50	1.00	0.50	2.50
6	แตงกวา									0.08	0.08	0.08	0.08	0.08	0.08				0.40
7	พริกขี้หนู									0.08	0.08	0.08	0.08	0.08	0.08	0.04			0.44
8	มะเขือเปราะ									0.08	0.08	0.08	0.08	0.08	0.08				0.40
9	พริกแกง									0.08	0.08	0.08	0.08	0.08	0.08				0.40
10	โหระพา									0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04				0.20
11	กะเพรา									0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04				0.20
12	บวบงู															0.03			0.03
13	น้ำเต้า															0.03			0.03
14	พริกหยวก														0.03				0.03
15	พริกขี้ฟ้า														0.03				0.03
	รวม	5.00	1.00	6.50	6.50	6.00	7.00	6.50	6.50	6.50	10.40	10.40	10.40	5.40	10.40	7.16	3.00	6.50	115.16

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.),
2559 : 23.

ตารางที่ 3-8 สรุปข้อมูลความต้องการเมล็ดพันธุ์พืชของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดปัตตานี
(อำเภอปานะระ)

ที่	ชนิดพืชปลูกทดแทน	พื้นที่เสียหาย (ไร่)	จำนวน (กิโลกรัม)
1	แดงโม	330.50	16.525
2	ถั่วฝักยาว	23.00	27.600
3	บวบ	18.50	7.600
4	แดงกวาง	4.00	2.000
5	พริกขี้หนู	3.00	0.900
	รวม	379.00	54.625

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 23.

ตารางที่ 3-9 สรุปข้อมูลความต้องการเมล็ดพันธุ์ของโรงเรียนเพื่อโครงการเกษตรอาหารกลางวัน
ในจังหวัดปัตตานี

		โรงเรียนเกษตร					รวม	หน่วย : กิโลกรัม
ที่	ชนิดพืชปลูกทดแทน	1. ศึกษานูนา	2. บ้านเจาะบาแม	3. ชุมชนบ้านบางเก่า	4. ศาสนอิสลามกะลาพอ	5. ศึกษานูนาวินคลองหิน	รวม	
1	ผักกวางตุ้ง	0.10	0.10	0.10	0.10	0.10	0.50	
2	ผักคะน้า	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	5.00	
3	แดงกวาง					0.50	0.50	
4	บวบเหลี่ยม	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	5.00	
5	ถั่วฝักยาว	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	5.00	
6	ข้าวโพดหวาน	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	5.00	
7	มะเขือเปราะ			0.10	0.10		0.20	
8	กระเจี๊ยบแดง				1.00		1.00	
9	กระเจี๊ยบเขียว				1.00		1.00	
10	ผักกาดขาว	0.10	0.10				0.20	
11	ผักกาดเขียวปลี			0.10	0.10		0.20	
12	บวบ			0.05	0.05		0.10	
13	ถั่วพุ่ม			3.00	3.00		6.00	
14	ฟักทอง			0.10	0.10		0.20	
	รวม	4.20	4.20	7.45	9.45	4.60	29.90	

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 24.

ตารางที่ 3-10 สรุปข้อมูลความต้องการเมล็ดพันธุ์พืชของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดยะลา
(อำเภอรามัญ)

ที่	ชนิดพืช	พื้นที่เสียหาย (ไร่)	อัตรา (กก./ไร่)	รวม (กก.)
1	กวาดุ้ง	9.25	1	9.250
2	คะน้า	6.75	2	13.500
3	แตงกวา	10.75	0.5	5.375
4	แตงร้าน	5.25	0.5	2.625
5	ถั่วฝักยาว	16.25	1.2	19.500
6	ผักกาดขาว	4.25	0.25	1.063
7	ข้าวโพดหวาน	6	1.5	9.000
8	ผักบุ้ง	13.5	1.5	20.250
9	พริก	1	0.3	0.300
รวม		73		80.863

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 24.

การแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พระราชทาน

เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2556 สำนักงาน กปร. ได้นำเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทาน จำนวน 29 ชนิด ที่ได้สำรวจตามความต้องการและความเหมาะสมในพื้นที่เกษตรที่ได้รับ ความเสียหายจากอุทกภัย ไปมอบให้เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส 12 อำเภอ จำนวน 1,754 ราย จังหวัดปัตตานี 1 อำเภอ จำนวน 100 ราย และจังหวัดยะลา 1 อำเภอ จำนวน 100 ราย และโรงเรียนเพื่อดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน จำนวน 22 โรงเรียน (จังหวัดนราธิวาส 17 โรงเรียน และจังหวัดปัตตานี 5 โรงเรียน) ตามเป้าหมายอย่างทั่วถึง โดยการมีส่วนร่วมจากหน่วยราชการ ในระดับพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ผู้ว่าราชการจังหวัด องค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นไทยมุสลิม กรมชลประทาน กรมพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร โรงเรียน

การติดตามผลการดำเนินงานในระยะที่ 1 (ระยะเร่งด่วน)

สำนักงาน กปร. ร่วมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ติดตามผลการดำเนินงานด้านเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทานดังกล่าว

ในโรงเรียนโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันที่ได้รับเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทาน จำนวน 17 โรงเรียน
ในจังหวัดนราธิวาส สามารถสรุปผลการดำเนินงานได้ ดังนี้

ตารางที่ 3-11 สรุปการติดตามผลการปลูกเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทานของโรงเรียนที่ดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ในเขตพื้นที่จังหวัดนราธิวาส

โรงเรียน	แปลง เกษตร	พันธุ์พืช พระราชทาน	อัตรากร งอก (ร้อยละ)	สภาพปัญหา				ความต้องการ เพิ่มเติม
				ด้านดิน		ด้านน้ำ		
				ไม่มีปัญหา	มีปัญหา	ไม่มีปัญหา	มีปัญหา	
1. โรงเรียนบ้าน โคกสีลา	1 ไร่	ผักบุ้งจีน ผักกวางตุ้ง มะเขือยาว มะเขือเปราะ พริกขี้หนู	85	✓ ศูนย์ฯ พิกุลทองฯ แก้ไขให้แล้ว		✓		พันธุ์ผักชนิดอื่นๆ ได้แก่ แตงกวา พระแสง ข้าวโพด หวาน และผักโขม
2. โรงเรียนบ้าน เขาตันหยง	1 ไร่ 200 ตรว.	ผักบุ้งจีน ถั่วฝักยาว พริกขี้หนู ผักบุ้งนา และ ผักกาดเขียวกวางตุ้ง	75	✓ ศูนย์ฯ พิกุลทองฯ แก้ไขให้แล้ว		✓ กรมชลประทาน แก้ไขให้แล้ว		พันธุ์ผักชนิดอื่นๆ ได้แก่ แตงกวา และ พริกแสง
3. โรงเรียนบ้าน หัวเขา	1 ไร่	ผักบุ้ง ผักกวางตุ้ง ผักคะน้า พริก มะเขือ ชะอม ถั่วฝักยาว และ น้ำเต้า	80	✓ ศูนย์ฯ พิกุลทองฯ แก้ไขให้แล้ว		✓ กรมชลประทาน แก้ไขให้แล้ว		พันธุ์ผักชนิดอื่นๆ ได้แก่ ผักหวานป่า มะนาว และมังคุด

ตารางที่ 3-11 สรุปการติดตามผลการปลูกเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทานของโรงเรียนที่ดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในเขตพื้นที่จังหวัดนราธิวาส (ต่อ)

โรงเรียน	แปลง เกษตร	พันธุ์พืชพระราชทาน	อัตรา การ งอก (ร้อยละ)	สภาพปัญหา				ความต้องการ เพิ่มเติม
				ด้านดิน		ด้านน้ำ		
				ไม่มีปัญหา	มีปัญหา	ไม่มีปัญหา	มีปัญหา	
4. โรงเรียนไทยรัฐ วิทยา 10	5 ไร่	ผักบุ้งจีน ถั่วฝักยาว ผัก โขม ผักกาดเขียว และ กวางตุ้ง	70	✓ ศูนย์ฯ พิกุลทองฯ แก้ไขให้แล้ว			✓ ขาดแคลน น้ำอุปโภค และ การเกษตร	แก้ไขปัญหา เรื่องน้ำ
5. โรงเรียนบ้าน ปลักปลา	3 งาน	ผักบุ้งจีน ถั่วฝักยาว และ ผักกาดเขียวกวางตุ้ง	70	✓ ศูนย์ฯ พิกุลทองฯ แก้ไขให้แล้ว		✓		-
6. โรงเรียนนิรันดร วิทยา	1 ไร่	ผักกาด ผักบุ้ง มะเขือ ถั่วฝักยาว ตะไคร้ พริก	70	✓ ศูนย์ฯ พิกุลทองฯ แก้ไขให้แล้ว		✓ กรมชลประทาน แก้ไขให้แล้ว		พันธุ์พืชชนิดอื่นๆ ได้แก่ มังคุด มะม่วง มะละกอ เงาะ ขนุน และ จำปาตะ

ตารางที่ 3-11 สรุปการติดตามผลการปลูกเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทานของโรงเรียนที่ดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในเขตพื้นที่จังหวัดนราธิวาส (ต่อ)

โรงเรียน	แปลงเกษตร	พันธุ์พืชพระราชทาน	อัตราการงอก (ร้อยละ)	สภาพปัญหา				ความต้องการเพิ่มเติม
				ด้านดิน		ด้านน้ำ		
				ไม่มีปัญหา	มีปัญหา	ไม่มีปัญหา	มีปัญหา	
7. โรงเรียนบ้านธรรมเจริญ	1 ไร่	ผักกวางตุ้ง ถั่วฝักยาว แตงกวา ผักบุ้ง และผักคะน้า	100	✓		✓		-
8. โรงเรียนอัสติดาวิทยา	1 ไร่	ถั่วฝักยาว ผักกวางตุ้ง ผักบุ้ง บวบหอม มะเขือขาว พริกแฉ่ง พริกขี้หนู และถั่วแปบ	100		✓	✓	กรมชลประทานแก้ไขให้แล้ว	แก้ไขปัญหาเรื่องดิน
9. โรงเรียนคีรีราษฎร์รังสฤษดิ์	3 ไร่	ผักบุ้ง กวางตุ้ง แตงกวา มะเขือเปราะ พริก พริกแฉ่ง โหระพา กระเพราคะน้า	100	✓		✓		พันธุ์ผักชนิดอื่นๆ ได้แก่ หน่อไม้ ฝั่หวาน หน่อไม้ฝรั่ง

ตารางที่ 3-11 สรุปการติดตามผลการปลูกเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทานของโรงเรียนที่ดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในเขตพื้นที่จังหวัดนราธิวาส (ต่อ)

โรงเรียน	แปลง เกษตร	พันธุ์พืช พระราชทาน	อัตรา งอก (ร้อยละ)	สภาพปัญหา				ความต้องการ เพิ่มเติม
				ด้านดิน		ด้านน้ำ		
				ไม่มีปัญหา	มีปัญหา	ไม่มีปัญหา	มีปัญหา	
10. โรงเรียนบ้าน ป่าไผ่	1 ไร่	ผักบุ้ง กวางตุ้ง แดงกวา มะเขือเปราะ ฝรั่ง พริก แฉ่ง โหระพา กระเพรา และคะน้า	100	✓		✓ กรมชลประทาน แก้ไขให้แล้ว		พันธุ์ผักชนิดอื่นๆ ได้แก่ ชะอม ผักหวาน ถั่วพู พริกไทย และ ข้าวโพดหวาน
11. โรงเรียนบ้าน ปาหนัน	200 ตร.ว.	ผักบุ้ง กวางตุ้ง แดงกวา มะเขือเปราะ ฝรั่ง พริก แฉ่ง โหระพา กระเพรา และคะน้า	100		✓		✓ ขาดแคลน น้ำอุปโภค และ การเกษตร	- แก้ไขปัญหา เรื่องดิน - แก้ไขปัญหา เรื่องน้ำ - พันธุ์ผักชนิดอื่น ๆ ได้แก่ มะละกอ ดอกแค และ ชะอม

ตารางที่ 3-11 สรุปการติดตามผลการปลูกเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทานของโรงเรียนที่ดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา
(ต่อ)

โรงเรียน	แปลง เกษตร	พันธุ์พืช พระราชทาน	อัตรา งอก (ร้อยละ)	สภาพปัญหา				ความต้องการ เพิ่มเติม
				ด้านดิน		ด้านน้ำ		
				ไม่มีปัญหา	มีปัญหา	ไม่มีปัญหา	มีปัญหา	
12. โรงเรียนตำรวจ ตระเวนชายแดน บ้านต๋องช่างกล ปทุมวันอนุสรณ์ 13	3 ไร่	ผักกวางตุ้ง ถั่วฝักยาว แตงกวา ฝักบัว และ ฝักคะน้า	83	✓ ศูนย์ฯ พิกุลทองฯ แก้ไขให้แล้ว			✓ ขาดแคลน น้ำอุปโภค และ การเกษตร	- แก้ไข ปัญหา เรื่องน้ำ - พันธุ์ ผัก ชนิด อื่น ๆ ได้ แก้ มะละกอ ดอกแค และชะอม
13. โรงเรียนตำรวจ ตระเวนชายแดน บ้านละโอ	1 ไร่	ผักกวางตุ้ง แตงกวา ฝักบัว ฝักคะน้า มะเขือ เปราะ ฝรั่ง พริก ฝรั่ง โหระพาและกะเพรา	85	✓ ศูนย์ฯ พิกุลทองฯ แก้ไขให้แล้ว		✓ กรมชลประทาน แก้ไขให้แล้ว	-	

ตารางที่ 3-11 สรุปการติดตามผลการปลูกเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทานของโรงเรียนที่ดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในเขตพื้นที่จังหวัดนราธิวาส
(ต่อ)

โรงเรียน	แปลง เกษตร	พันธุ์พืช พระราชทาน	อัตรา งอก (ร้อยละ)	สภาพปัญหา				ความต้องการ เพิ่มเติม
				ด้านดิน		ด้านน้ำ		
				ไม่มีปัญหา	มีปัญหา	ไม่มีปัญหา	มีปัญหา	
14. โรงเรียนอัสตานา ฟิทียะห์อิสลามียะห์	1 ไร่	ผักกวางตุ้ง มะเขือ ผักกาดขาว เปราะ แตงกวา พริก พริกเผ โหระพา กะเพรา และ ผักคะน้า	85		✓	✓ กรมชลประทาน แก้ไขให้แล้ว		- แก้ไข ปัญหา เรื่องดิน
15. โรงเรียนบ้าน ไอร์โซ	200 ตร.ว.	ผักกวางตุ้ง ถั่วฝักยาว ผักบุ้ง บวบเหลี่ยม และ ผักคะน้า	70	✓ ศูนย์ฯ พิกุลทองฯ แก้ไขให้แล้ว		✓		- พันธุ์ผักชนิดอื่น ๆ ได้แก่ แตงกวา ผักชี ข้าวโพด หวาน ฟักทอง
16. โรงเรียนตำราจ ตระเวนชายแดน บ้านลีตานนท์	1 ไร่	ผักกวางตุ้ง ถั่วฝักยาว แตงกวา ผักบุ้ง และ ผักคะน้า	100	✓ สำนักงานเกษตร อำเภอจะแนะ แก้ไขให้แล้ว		✓		- พันธุ์ผักชนิดอื่น ๆ ได้แก่ แตงกวา ผักชี ข้าวโพด หวาน ฟักทอง

ตารางที่ 3-11 สรุปการติดตามผลการปลูกเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทานของโรงเรียนที่ดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา
(ต่อ)

โรงเรียน	แปลง เกษตร	พันธุ์พืชพระราชทาน	อัตราการ งอก (ร้อยละ)	สภาพปัญหา				ความต้องการ เพิ่มเติม
				ด้านดิน		ด้านน้ำ		
				ไม่มีปัญหา	มีปัญหา	ไม่มีปัญหา	มีปัญหา	
17. โรงเรียนดรุณ อิกมะห์	3 งาน	ฝักนึ่งจีน ฝักกาดเขียว กวาด ตู้ง ฝักคะ น้า ถั่วฝักยาว แตงกวา และ น้ำเต้า	85		✓	✓ กรมชลประทาน แก้ไขให้แล้ว		- แก้ไข ปัญหา เรื่องดิน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 44.

สรุปการติดตามผลการดำเนินงาน ระยะที่ 1 ระยะเร่งด่วน

สำนักงาน กปร. ได้ติดตามความก้าวหน้าของโรงเรียนที่ได้รับเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทานในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 17 แห่ง สรุปผลได้ดังนี้

1. โรงเรียนที่ได้รับเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทาน บางโรงเรียนได้มีการวางแผนการเพาะปลูก ได้แก่ การปรับสภาพพื้นที่แปลงปลูกตามความเหมาะสมกับชนิดพืช การเพาะกล้าเมล็ดพันธุ์พืช กำหนดช่วงการปลูกเพื่อให้สอดคล้องกับระยะเวลาเปิดภาคเรียนและความต้องการบริโภคของนักเรียน ตลอดจนแหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตร

2. โรงเรียนแต่ละแห่งมีการมอบหมายผู้รับผิดชอบโครงการฯ เพื่อการดูแลบำรุงรักษา ซึ่งโรงเรียนบางแห่งได้จัดตั้งกลุ่มยุวเกษตรกร เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ทักษะด้านการทำการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน และเป็นแนวทางในการนำไปประกอบอาชีพ โดยจัดทำเป็นหลักสูตร ทฤษฎีและปฏิบัติของโรงเรียน

3. การจัดทำปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยหมักในโรงเรียน โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้เข้ามาให้การอบรมและให้ความรู้ ตลอดจนแนะนำวิธีการดูแลบำรุงรักษา

4. ผลผลิตที่ได้รับจะนำไปจำหน่ายให้แก่โครงการสหกรณ์โรงเรียน เพื่อให้เป็นรายได้ของนักเรียนผู้ดูแล หลังจากนั้นสหกรณ์ก็จะนำไปขายให้กับโครงการเกษตรอาหารกลางวันของโรงเรียน ตลอดจนครู เจ้าหน้าที่ และชุมชนโดยรอบ

5. โรงเรียนบางแห่งที่มีผลผลิตปริมาณมากพอ ก็จะนำไปแจกจ่ายให้แก่นักเรียน ครู และเจ้าหน้าที่ เพื่อบริโภคในครัวเรือนหรือการแปรรูปอาหาร

6. โรงเรียนบางแห่งประสบปัญหาเรื่องสภาพดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ และโรงเรียนบางแห่งประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค ซึ่งสำนักงาน กปร. ได้ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กรมชลประทาน และกรมทรัพยากรน้ำบาดาล เพื่อพิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหาลูกข่ายโรงเรียนดังกล่าวต่อไป

7. จากการประเมินผลของโรงเรียน ทำให้สุขภาพร่างกายของนักเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ มีจำนวนลดลง

การดำเนินงานในระยะที่ 2 เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาวอย่างยั่งยืน

จากการประชุมคณะกรรมการบริหาร โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 1/2556 เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2556 มีมติเห็นชอบให้สำนักงาน กปร. ร่วมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ

กรมวิชาการเกษตรจัดทำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ เพื่อสนองพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการช่วยเหลือเกษตรกร โดยรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) แก่เกษตรกร ยามประสบภัยวิกฤต

แนวทางการดำเนินงานในระยะที่ 2

กำหนดผู้รับผิดชอบในการผลิตเมล็ดพันธุ์ ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 แห่ง

1. สำรวจและสรุปความต้องการชนิดเมล็ดพันธุ์พืช : โดยสำรวจและสรุปความต้องการชนิดเมล็ดพันธุ์พืชในท้องถิ่นของเกษตรกร โดยรอบพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ข้าว, พืชผักและพืชไร่) รวมถึงเมล็ดพันธุ์ลูกผสม 2 ชั้น ซึ่งเป็นเมล็ดพันธุ์ที่มีลักษณะเด่น และมีการผลิตเฉพาะของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บางแห่ง เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นต้น

2. ประเมินศักยภาพในเรื่องการผลิต : เมล็ดพันธุ์ชนิดใดที่สามารถผลิตได้เอง ให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริผลิตเองในปริมาณที่พอเหมาะต่อการแจกจ่ายและการจัดเก็บในรอบปี เมื่อหมดจึงผลิตใหม่ เมล็ดพันธุ์บางชนิดอาจว่าจ้างให้ชาวบ้าน/เกษตรกร บริเวณรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นผู้ผลิตให้

3. กำหนดพื้นที่ปลูกและคาดการณ์ปริมาณเมล็ดพันธุ์พืช (แผนการผลิต)

4. กำหนดวิธีการและสถานที่ในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ตามศักยภาพและปริมาณผลผลิตในระยะเริ่มต้น

5. จัดอบรมให้ความรู้ด้านการผลิตควบคุมคุณภาพเมล็ดพันธุ์พืชให้แก่เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยขอความร่วมมือจากนักวิชาการจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องส่วนกลาง

6. ดำเนินการผลิตในปีงบประมาณ 2556 ทั้งนี้ สำหรับศูนย์ศึกษาที่มีความพร้อม

7. ติดตามผล

8. การผลักดันให้โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ ซึ่งเป็นโครงการเร่งด่วนเฉพาะกิจเข้าสู่แผนหลักของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ผลการดำเนินงานระยะที่ 2

ในปีงบประมาณ 2556 สำนักงาน กปร. ได้เดินทางไปประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ/หารือ แนวทางการดำเนินงานในเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชกับคณะทำงานศูนย์ศึกษาการพัฒนา

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง และสำรวจข้อมูลสถานะความพร้อม ประกอบด้วย ชนิดเมล็ดพันธุ์พืช ปริมาณการผลิต สถานที่และแนวทางการจัดเก็บเมล็ดพันธุ์พืช สรุปดังนี้

ผู้รับผิดชอบและพื้นที่ดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง และพื้นที่ของเกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนี้

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : บริเวณแปลงพืชผักและแปลงเกษตรผสมผสานตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านธารพุด ตำบลบ้านช่อง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : บริเวณสวนยางเขาลำน้ำ จำนวน 8.53 ไร่ หมู่ที่ 5 ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส
3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : แปลงสาธิตการเกษตรพื้นที่ 100 ไร่ ตำบลราพัน อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี
4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : แปลงเกษตรในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ : บริเวณงานศึกษาและพัฒนากลุ่พืช 1.5 ไร่ และบริเวณงานศึกษาและพัฒนาเกษตรกรรมแบบประณีต 2.5 ไร่ รวมทั้งพื้นที่ของเกษตรกรบริเวณหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 4 แปลง (แปลงที่ 1 บริเวณหมู่ 6 ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด 30 ไร่, แปลงที่ 2 บริเวณหมู่ 1 ตำบลเชิงดอยและหมู่ 9 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด 10 ไร่, แปลงที่ 3 บริเวณหมู่ 7 ตำบลแม่โป่งอำเภอดอยสะเก็ด 10 ไร่, แปลงที่ 4 บริเวณแม่โป่ง หมู่ 2 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด 1.5 ไร่)
6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : บริเวณแปลงสาธิตของศูนย์ศึกษา 146 ไร่

การกำหนดศักยภาพการผลิตและการวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ประเมินศักยภาพการผลิตจากพื้นที่แปลงเพาะปลูก จำนวนเจ้าหน้าที่ ความต้องการในการใช้เมล็ดพันธุ์ในแต่ละปี และนำไปจัดทำแผนการผลิต และสำนักงาน กปร. ได้เดินทางไปติดตามความก้าวหน้าพร้อมรับทราบผลการดำเนินงาน ประเด็นปัญหา/อุปสรรค ที่เกิดขึ้นในพื้นที่แปลงของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 แห่ง และแปลงเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งสรุปแผนการผลิตและผลการผลิต สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3-12 ผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2556 (ต่อ)

ศูนย์ศึกษาฯ	แผนการผลิต (ชนิด)	ปริมาณตามแผน (ก.ก.)	ผลการผลิต (ชนิด)	ปริมาณที่ได้รับ (ก.ก.)	พื้นที่ที่ใช้ (ไร่)	ค่าสังการผลิต (ก.ก./ไร่)	ระยะเวลาดำเนินการ (วัน)	หมายเหตุ
	มะเขือพวง	0.3-0.5	-	-		-	-	-
รวม	12 ชนิด	5,163.4 - 6,465.0 ก.ก.	7 ชนิด		8.53 ไร่			
3. อ่าวทุ่งกระเบนฯ	ถั่วฝักยาว	1	บวบ	1	2	2.2 ก.ก./ไร่	-	พร้อมแจกจ่าย
	ฟักทอง	0.5	ถั่วฝักยาว	1			-	พร้อมแจกจ่าย
	พริก	0.5	แตงกวา	0			-	พร้อมแจกจ่าย
	มะเขือยาว	0.5	น้ำเต้า	0			-	พร้อมแจกจ่าย
	มะเขือเปาะ	0.5	พริก	0.5			-	พร้อมแจกจ่าย
	มะระขี้นก	0.5	มะเขือยาว	0.5			-	พร้อมแจกจ่าย
	โหระพา	0.5	มะเขือเปาะ	0.5			-	พร้อมแจกจ่าย
	กะเพรา	0.5	มะระขี้นก	0.5			-	พร้อมแจกจ่าย
	แมงลัก	0.5	โหระพา	0.2			-	พร้อมแจกจ่าย
	-	-	กะเพรา	0.2			-	พร้อมแจกจ่าย
รวม	9 ชนิด	5 ก.ก.	10 ชนิด	4.4 ก.ก.	2 ไร่			
4. ภูพานฯ	ข้าว		ข้าว		105	333.3 ก.ก./ไร่	-	พร้อมแจกจ่ายถึง ม.ค. 57
	ข้าวเหนียวพันธุ์ กข 6	25 ก.ก. * 800 กระสอบ	ข้าวเหนียวพันธุ์ กข 6	25 ก.ก. * 800 กระสอบ			-	
	ข้าวเจ้าพันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105	25 ก.ก. * 600 กระสอบ	ข้าวขาวดอกมะลิ 105	25 ก.ก. * 600 กระสอบ			-	
	พืชสวน		พืชสวน				-	
	ลำไย	300 ต้น	ลำไย	300 ต้น	3	-	-	เก็บเกี่ยวแล้ว
	ส้มโอพันธุ์ท่าซ้อย	100 ต้น	ส้มโอพันธุ์ท่าซ้อย	100 ต้น	1.3	-	-	เก็บเกี่ยวแล้ว
	ส้มโอพันธุ์ข้าวทองดี	100 ต้น	ส้มโอพันธุ์ข้าวทองดี	100 ต้น		-	-	เก็บเกี่ยวแล้ว
	ส้มโอพันธุ์ขาวแตงกวา	100 ต้น	ส้มโอพันธุ์ขาวแตงกวา	100 ต้น		-	-	เก็บเกี่ยวแล้ว
	มะละกอแขกดำ	5	มะละกอแขกดำ	5		192 ตร.ม.	-	-
	พริก	10	พริก	10		-	-	เก็บเกี่ยวแล้ว

ตารางที่ 3-12 ผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2556 (ต่อ)

ศูนย์ศึกษาฯ	แผนการผลิต (ชนิด)	ปริมาณตามแผน (ก.ก.)	ผลารผลิต (ชนิด)	ปริมาณที่ได้รับ (ก.ก.)	พื้นที่ที่ใช้ (ไร่)	ค่าสังการผลิต (ก.ก./ไร่)	ระยะเวลาดำเนินการ (วัน)	หมายเหตุ
	ถั่วฝักยาว	50	ถั่วฝักยาว	50		-	-	เก็บเกี่ยวแล้ว
	มะเขือเทศ	5	มะเขือเทศ	5		-	-	เก็บเกี่ยวแล้ว
	มะเขือเปาะ	5	มะเขือเปาะ	5		-	-	เก็บเกี่ยวแล้ว
	มะเขือยาว	5	มะเขือยาว	5		-	-	เก็บเกี่ยวแล้ว
	คะน้า	5	คะน้า	5		-	-	เก็บเกี่ยวแล้ว
	ผักกาดคกวางตุ้ง	5	ผักกาดคกวางตุ้ง	5		-	-	เก็บเกี่ยวแล้ว
	กระเพรา	5	กระเพรา	4		-	-	เก็บเกี่ยวแล้ว
	พืชไร่		พืชไร่		30	100 ก.ก./ไร่	120	เก็บเกี่ยวแล้ว
	ถั่วลิสงขอนแก่น 6	3,000	ถั่วลิสงขอนแก่น 6	3,000				
	ถั่วลิสงโทนานน 9	3,000	ถั่วลิสงโทนานน 9	3,000				
	พืชพื้นเมือง		พืชพื้นเมือง		0.5	14,000 ลูก/ไร่	30	เก็บเกี่ยวแล้ว
	กระชาย	1,000 ลูก	กระชาย	1,000 ลูก				
	สาระแหน่	1,000 ลูก	สาระแหน่	1,000 ลูก				
	โหระพา	1,000 ลูก	โหระพา	1,000 ลูก				
	แมงลัก	1,000 ลูก	แมงลัก	1,000 ลูก				
	ผักปริง	1,000 ลูก	ผักปริง	1,000 ลูก				
	ผักขี้าว	2,000 ลูก	ผักขี้าว	2,000 ลูก	90	เก็บเกี่ยวแล้ว		
	ไม้ผล: ส้มโอพันธุ์ทองดี	400 ต้น	ไม้ผล: ส้มโอพันธุ์ทองดี	400 ต้น	-	-	4 เดือน	เก็บเกี่ยวแล้ว
	ไม้ผล: ฝรั่งพันธุ์ RRIT 251	5,000 ต้น	ไม้ผล: ฝรั่งพันธุ์ RRIT 251	5,000 ต้น	2	2,500 ต้น/ไร่	8 เดือน	เก็บเกี่ยวแล้ว
รวม	24 ชนิด	1,400 กระสอบ 6,000 ต้น 7,000 ลูก 6,095 ก.ก.	24 ชนิด	1,400 กระสอบ 5,000 ต้น 7,000 ลูก 6,094 ก.ก.	105 ไร่ 36.8 ไร่ 48 ตรว.			

ตารางที่ 3-12 ผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2556 (ต่อ)

ศูนย์ศึกษาฯ	แผนการผลิต (ชนิด)	ปริมาณตามแผน (ก.ก.)	ผลการผลิต (ชนิด)	ปริมาณที่ได้รับ (ก.ก.)	พื้นที่ที่ใช้ (ไร่)	กำลังการผลิต (ก.ก./ไร่)	ระยะเวลาดำเนินการ (วัน)	หมายเหตุ
5. ห้วยฮ่องไคร้	ข้าวเหนียวสันป่าตอง 1	10,00	ข้าวเหนียวสันป่าตอง 1	-	30	-	240	เก็บเกี่ยวแล้ว
	ข้าวขาวดอกมะลิ 105	3,000	ข้าวขาวดอกมะลิ 105	-	10	-	240	เก็บเกี่ยวแล้ว
	ข้าวเหนียว กข 6	2,000	ข้าวเหนียว กข 6	-	10	-	240	เก็บเกี่ยวแล้ว
	พริกหนุ่ม / พริกชี้ฟ้า	อย่างละ 5	พริกหนุ่ม / พริกชี้ฟ้า	-	1.5	-	120-180	เก็บเกี่ยวแล้ว
	ถั่วลิ้นเต่า	10	ถั่วลิ้นเต่า	10	1.5	26.6 ก.ก./ไร่	90-120	เก็บเกี่ยวแล้ว
	คักบั้ง	20	คักบั้ง	20			160-200	เก็บเกี่ยวแล้ว
	ถั่วฝักยาว	10	ถั่วฝักยาว	10			120-140	เก็บเกี่ยวแล้ว
	คักซี	20	คักซี	20	1.5	26.6 ก.ก./ไร่	120-140	เก็บเกี่ยวแล้ว
	คักวางตุ้ง	5	คักวางตุ้ง	5			90-120	เก็บเกี่ยวแล้ว
	พริกขี้หนูขาว	5	พริกขี้หนูขาว	-	2.5	-	150	เก็บเกี่ยวแล้ว
	พริกขี้หนูเขียว	5	พริกขี้หนูเขียว	-		-	150	เก็บเกี่ยวแล้ว
	มะเขือเปราะม่วง	5	มะเขือเปราะม่วง	-		-	180	เก็บเกี่ยวแล้ว
	มะเขือเปราะลาย	5	มะเขือเปราะลาย	-		-	180	เก็บเกี่ยวแล้ว
	คักปลั่งยอดเขียว	5	คักปลั่งยอดเขียว	-		-	180	เก็บเกี่ยวแล้ว
	คักปลั่งยอดแดง	5	คักปลั่งยอดแดง	-		-	180	เก็บเกี่ยวแล้ว
	คักปลั่งดอก	5	คักปลั่งดอก	-		-	180	เก็บเกี่ยวแล้ว
	พริกเขียว	10	พริกเขียว	-		-	180	เก็บเกี่ยวแล้ว
	พริกทอง	10	พริกทอง	-		-	180	เก็บเกี่ยวแล้ว
	มะเขือไร่หนาม	-	มะเขือไร่หนาม	-		-	-	210
รวม	20 ชนิด	15,133 ก.ก.	20 ชนิด	65 ก.ก.	57 ไร่			
6. ห้วยทรายฯ	กระเจี๊ยบเขียวมรกต	15.08	กระเจี๊ยบเขียวมรกต	10.56	0.25	42.2 ก.ก./ไร่	80	พร้อมแจกจ่าย
	พริกหัวเรือห้วยทราย	1	พริกหัวเรือห้วยทราย	2.95	0.25	11.8 ก.ก./ไร่	90-100	พร้อมแจกจ่าย
	มะเขือเทศสีดาห้วยทราย	3.22	มะเขือเทศสีดาห้วย	7.57	1	7.6 ก.ก./ไร่	60-70	พร้อมแจกจ่าย

ตารางที่ 3-12 ผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2556 (ต่อ)

ศูนย์ศึกษาฯ	แผนการผลิต (ชนิด)	ปริมาณตามแผน (ก.ก.)	ผลการผลิต (ชนิด)	ปริมาณที่ได้รับ (ก.ก.)	พื้นที่ที่ใช้ (ไร่)	กำลังการผลิต (ก.ก./ไร่)	ระยะเวลาดำเนินการ (วัน)	หมายเหตุ
	บวบเหลี่ยม	1.06	บวบเหลี่ยม	22.83	324 ตรม.	112.7 ก.ก./ไร่	75-80	พร้อมแจกจ่าย
	พื้กของลูกผสม	1.22	พื้กของลูกผสม	5.52	432 ตรม.	20.4 ก.ก./ไร่	80-90	พร้อมแจกจ่าย
	มะรุมอินเดีย	4.24	มะรุมอินเดีย	3.59	-	-	10 เดือน	พร้อมแจกจ่าย
	กระเจียบแดง	7.04	กระเจียบแดง	6.03	400 ตรม.	24.1 ก.ก./ไร่	110	พร้อมแจกจ่าย
	ถั่วลิสงพันธุ์ไททานิก ๑	210	ถั่วลิสงพันธุ์ไททานิก ๑	190	0.25	760 ก.ก./ไร่	95-105	พร้อมแจกจ่าย
	ถั่วลิสงพันธุ์ชัยนาท 72	46.54	ถั่วลิสงพันธุ์ชัยนาท 72	46.54	0.25	186.2 ก.ก./ไร่	65-75	พร้อมแจกจ่าย
	ถั่วลิสงพันธุ์ขอนแก่น 60-2	39	ถั่วลิสงพันธุ์ขอนแก่น 60-2	32	400 ตรม.	128 ก.ก./ไร่	90-110	พร้อมแจกจ่าย
	หม่อน	915 คัน	หม่อน	1,360 คัน	-	-	30	พร้อมแจกจ่าย
	แคบ้าน	1,420 คัน	แคบ้าน	1,229 คัน	-	-	30	พร้อมแจกจ่าย
	มะรุมอินเดีย	369 คัน	มะรุมอินเดีย	737 คัน	-	-	15-30	พร้อมแจกจ่าย
	พริกหัวเรือหัวทราย	500 คัน	พริกหัวเรือหัวทราย	2,025 คัน	-	-	30	พร้อมแจกจ่าย
	-	-	แก้วมังกร	200 คัน	-	-	-	พร้อมแจกจ่าย
	-	-	สับปะรด	6,720 คัน	-	-	-	พร้อมแจกจ่าย
	-	-	หน่อไม้ฝรั่ง BT	725 คัน	-	-	-	พร้อมแจกจ่าย
	-	-	หน่อไม้ฝรั่ง PT	800 คัน	-	-	-	พร้อมแจกจ่าย
	-	-	เบญจมาศ	170 คัน	-	-	-	พร้อมแจกจ่าย
	-	-	สับปะรดเพชรบุรี เบอร์ 1	400 คัน	-	-	-	พร้อมแจกจ่าย
	-	-	หนอนตายอยากเสื่อ	150 คัน	-	-	-	พร้อมแจกจ่าย
	-	-	กระเม็ง	69 คัน	-	-	-	พร้อมแจกจ่าย
รวม	12 ชนิด	328.40 ก.ก. 3,204 คัน	20 ชนิด	327.59 ก.ก. 14,585 คัน	2 ไร่ 389 ไร่			

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 50.

ตารางที่ 3-13 แผนและผลการผลิตเมล็ดพันธุ์ประจำปี 2557

แผนการดำเนินงานโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาฯ	ชนิด	ปริมาณ (ก.ก.)	พื้นที่ที่ใช้ (ไร่)	สถานที่	ระยะเวลาดำเนินการ (วัน)	กำหนดแจกจ่าย (ว.ค.ป.)
1. เขานินจ้อนฯ	ถั่วถักยาวพันธุ์มหาสารคาม	20	800 คร.ม.	บริเวณศูนย์ศึกษาฯ แปลงถั่วถักยาว	70	ค.ค.-57
	ถั่วถักยาวพันธุ์เขานินจ้อน	15	800 คร.ม.	บริเวณศูนย์ศึกษาฯ แปลงถั่วถักยาว	70	ค.ค.-57
	ข้าวโพดหวานพันธุ์จักรทอง	20	800 คร.ม.	บริเวณศูนย์ศึกษาฯ แปลงข้าวโพด	100	พ.ย.-57
	ข้าวโพดข้าวเหนียวพันธุ์จักรเงิน	20	800 คร.ม.	บริเวณศูนย์ศึกษาฯ แปลงข้าวโพด	100	พ.ย.-57
	บวบเหลี่ยม	6	200 คร.ม.	บริเวณศูนย์ศึกษาฯ แปลงด้านหลังถักข้าวโพด	90	พ.ย.-57
	พริกขี้หนูใหญ่	5	200 คร.ม.	บริเวณศูนย์ศึกษาฯ ๑ แปลงหน้าถักข้าวโพด	90	ม.ย.-57
	มะเขือเปาะ	8	200 คร.ม.	บริเวณศูนย์ศึกษาฯ แปลงหน้าถักข้าวโพด	90	ม.ย.-57
	มะละกอพันธุ์ศรี	4	200 คร.ม.	บริเวณศูนย์ศึกษาฯ ทฤษฎีใหม่บ้านธารพุด	10 เดือน	ม.ย.-57
	มะละกอพันธุ์พื้นเมือง	12	200 คร.ม.	บริเวณศูนย์ศึกษาฯ ทฤษฎีใหม่บ้านธารพุด	10 เดือน	ม.ย.-57
	รวม	9 ชนิด	110 ก.ก.	2,625 ไร่		
2. พิกุลทองฯ	ถั่วหรั่ง - พันธุ์สงขลา 1	-	1.39	บริเวณโครงการสวนยางเขาสำนัก หมู่ที่ 5 ต.กะลวอเหนือ อ.เมือง จ.นราธิวาส	110 - 120	ก.ย.-57
	มันขี้หนู - พันธุ์ควนเนียง	-	1.35		7 - 8 เดือน	ค.ค.-57
	ขมิ้นชัน - พันธุ์ศรี 1 และ 2	-	1.46		8 เดือน	ก.พ. - ก.ย. 57
	พริกขี้หนูสวน - พันธุ์พื้นเมือง	-	1.53		60 - 90	พ.ค. - ก.ย. 57
	มะเขือพวง	-	-		6 เดือน	ก.ย.-57
	แตงกวา	-	-		60	ก.ย.-57
	พริกเขียว - พันธุ์พื้นเมือง	-	2.8		30	ก.ค. - ก.ย. 57
	พริกขาควาย - พันธุ์พื้นเมือง	-			30	ก.ค. - ก.ย. 57
	บวบงู - พันธุ์พื้นเมือง	-			50 - 60	ก.พ.-57
	บวบเหลี่ยม - พันธุ์พื้นเมือง	-			45 - 60	ก.พ.-57
	กระเจียบแดง - พันธุ์พื้นเมือง	-			5 เดือน	ม.ค. - ม.ค. 57

ตารางที่ 3-13 แผนและผลการผลิตเมล็ดพันธุ์ประจำปี 2557 (ต่อ)

ศูนย์ศึกษาฯ	ชนิด	ปริมาณ (ก.ก.)	พื้นที่ที่ใช้ (ไร่)	สถานที่	ระยะเวลาดำเนินการ (วัน)	กำหนดแจกจ่าย (ว.ค.ป.)
	ถั่วฝักยาว – พันธุ์พื้นเมือง	-	-		-	ม.ค.-57
	มะละกอ	-	-		4 - 5 เดือน	ก.ค. - ก.ย. 57
	มะเขือเปาะ	-	-		60	ม.ค.-57
รวม	14 ชนิด	-	8.53 ไร่			
3. อ่าวคุ้งกระเบนฯ	บวบ	1	100	บริเวณศูนย์ศึกษาฯ และแปลงสาธิตการเกษตรบริเวณพื้นที่ 100 ไร่ ต.ราษีไศล อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี	-	-
	ถั่วฝักยาว	1			-	-
	แตงกวา	0			-	-
	น้ำเต้า	0			-	-
	พริกชี้หนู	0.5			-	-
	มะเขือยาว	0.5			-	-
	มะเขือเปาะ	0.5			-	-
	มะระขี้นก	0.5			-	-
	โหระพา	0.2			-	-
	กะเพรา	0.2			-	-
	ถั่วลิสง	100			-	-
	ผักหวานบ้าน	3,000 ต้น			-	-
	มะนาว	100 ต้น			-	-
	สมอจืด	300 ต้น			-	-
	หม่อนทานผลสด	3,000 ต้น			-	-
	ขนุนทองประเสริฐ	500 ต้น	-	-		
	ทุเรียนหมอนทอง	500 ต้น	-	-		
รวม	17 ชนิด	104.4 ก.ก. 7,400 ต้น	100 ไร่			

ตารางที่ 3-13 แผนและผลการผลิตเมล็ดพันธุ์ประจำปี 2557 (ต่อ)

ศูนย์ศึกษา	ชนิด	ปริมาณ (ก.ก.)	พื้นที่ที่ใช้ (ไร่)	สถานที่	ระยะเวลาดำเนินการ (วัน)	กำหนดแจกจ่าย (ว.ค.ป.)
4. หัวข้อองค์วิชา	ข้าวเหนียวสันป่าคอง 1	10,000	30	พื้นที่ของเกษตรกร (เช่า) หมู่ 6 ต.หลวงเหนือ อ.ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่ (พิกัด 47QNA 0514062E 2088476N)	240	มี.ค.-57
	ข้าวขาวดอกมะลิ 105	3,000	10	พื้นที่ของเกษตรกร (เช่า) หมู่ 1 ต.เชิงคอย และหมู่ 9 ต.แม่โป่ง อ. ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ (พิกัด 47QNA 0517177E 2086858N, พิกัด 47QNA 0517773E 2081689N)	240	มี.ค.-57
	ข้าวเหนียว กข. 6	2,000	10	พื้นที่ของเกษตรกร (เช่า) หมู่ 7 ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ (พิกัด 47QNA 0519118E 2079122N)	240	มี.ค.-57
	พริกหนุ่ม / พริกชี้ฟ้า	อย่างละ 5	1.5	พื้นที่ของเกษตรกร (งานศึกษาและพัฒนาการปลูก พืช) (พิกัด 47QNA 0523575E 2084367N)	120-180	-
	ถั่วลิ้นเต่า	10	1.5	พื้นที่ของเกษตรกร (งานศึกษาและพัฒนาการปลูกพืช) (พิกัด 47QNA 0523575E 2084367N)	90-120	-
	ผักบุ้ง	20			160-200	-
	ถั่วฝักยาว	10			120-140	-
	ผักชี	20	1.5	พื้นที่ของเกษตรกร (เช่า) หมู่ 2 ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ (พิกัด 47QNA 0519396E 2081310N)	120-140	-
	ผักกวางตุ้ง	5			90-120	-
	พริกชี้หนูขาว	5	2.5	พื้นที่ของเกษตรกร (งานศึกษาและพัฒนาเกษตรกรรวมแบบ ประณีต) (พิกัด 47QNA 0523901E 2084480N)	150	-
	พริกชี้หนูเขียว	5			150	-
	มะเขือเปราะม่วง	5			180	-
	มะเขือเปราะลาย	5			180	-
	ผักปลิงออกเขียว	5			180	-
	ผักปลิงออกแดง	5			180	-
ผักปลิงดอก	5	180			-	
พริกเขียว	10	180			-	
พริกทอง	10	180			-	

ตารางที่ 3-13 แผนและผลการผลิตเมล็ดพันธุ์ประจำปี 2557 (ต่อ)

ศูนย์ศึกษาฯ	ชนิด	ปริมาณ (ก.ก.)	พื้นที่ที่ใช้ (ไร่)	สถานที่	ระยะเวลาดำเนินการ (วัน)	กำหนดแจกจ่าย (ว.ล.ป.)
	มะกอกไร้หนาม	3			210	-
รวม	20 ชนิด	15,133 ก.ก.	57 ไร่			
5. หัวทรายฯ	กระเจียบเขียวรกด	10	0.25	บริเวณศูนย์ศึกษาฯ	80	-
	พริกหัวเรือหัวทราย	5	0.25		90-100	-
	มะเขือเทศสีดาหัวทราย	3	1		60-70	-
	บวบเหลี่ยม	10	324 ตรม.		75-80	-
	พริกทองลูกผสม	10	432 ตรม.		80-90	-
	มะรุมอินเดีย	1.5	-		10 เดือน	-
	กระเจียบแดง	30	400 ตรม.		110	-
	ถั่วลิสงพันธุ์ไทนาน 9	200	0.25		95-105	-
	ถั่วเขียวพันธุ์ชันท 72	60	0.25		65-75	-
	ถั่วลิสงพันธุ์ขอนแก่น 60-2	200	400 ตรม.		90-110	-
	หม่อน	3,000 ต้น	-		30	-
	แคบ้าน	3,000 ต้น	-		30	-
	มะรุมอินเดีย	5,000 ต้น	-		15-30	-
	พริกหัวเรือหัวทราย	10,000 ต้น	-		30	-
	มะเฟือง	100 ต้น	-		-	-
	ชมพู	200 ต้น	-		-	-
	แก้วมังกร	500 ต้น	-		-	-
	ลิ้นปะรด	8,000 ต้น	-		-	-
	มันสำปะหลัง	500 ท่อน	-		-	-
	หน่อไม้ฝรั่ง BP	548 ต้น	-		-	-
	หน่อไม้ฝรั่ง PT	452 ต้น	-	-	-	

ตารางที่ 3-13 แผนและผลการผลิตเมล็ดพันธุ์ประจำปี 2557 (ต่อ)

ศูนย์ศึกษาฯ	ชนิด	ปริมาณ (ก.ก.)	พื้นที่ที่ใช้ (ไร่)	สถานที่	ระยะเวลาดำเนินการ (วัน)	กำหนดแจกจ่าย (ว.ล.ป.)
	เบญจมาศ	80 คน	-		-	-
	สืบประรดเพชรบุรี เบอร์ 1	400 คน	-		-	-
	หนอนตายอยากเลื่อย	150 คน	-		-	-
	กระเม็ง	29 คน	-		-	-
รวม	23 ชนิด	529.5 ก.ก. 31,459 คน + 500 ฟ่อน	2 ไร่ 389 ตรว.			

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 53.

การบริหารจัดการสถานที่/แหล่งเก็บเมล็ดพันธุ์พืชของศูนย์ศึกษาการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ :

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง ได้จัดเก็บเมล็ดพันธุ์พืชที่ผลิตได้ในอาคาร ینگ ห้องเย็น ที่ศูนย์ศึกษาได้ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงอาคารที่มีอยู่ให้เป็นที่เก็บ ดังนี้

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ปรับปรุงอาคารเก็บเมล็ดพันธุ์เดิม พร้อมตู้เย็น เพื่อเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืชให้สามารถใช้งานและรองรับผลผลิตได้ตามความจำเป็น
2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส ได้มีห้องเย็นเพื่อเก็บเมล็ดพันธุ์พืช
3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ใช้ห้องเอนกประสงค์เป็นที่เก็บเมล็ดพันธุ์พืช
4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ใช้ยุ้งข้าวที่ใช้อยู่เป็นที่เก็บเมล็ดพันธุ์พืช
5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ใช้ยุ้งข้าวเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าว และเก็บเมล็ดพันธุ์พืชในตู้เย็นไว้ในโรงเรือน
6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ใช้ห้องเย็นเดิมมาปรับใช้เก็บเมล็ดพันธุ์พืชและใช้ตู้เย็นเสริมเป็นที่เก็บอีกทางหนึ่ง

ผลการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในปีงบประมาณ 2558

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 แห่ง ได้ดำเนินการสนองพระราชดำริ โดยจัดหาแปลงในบริเวณพื้นที่ศูนย์ศึกษาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อจัดทำเป็นแปลงเพาะปลูกเมล็ดพันธุ์พืชของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยเบื้องต้นศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แต่ละแห่งได้ดำเนินการสำรวจและสรุปความต้องการชนิดเมล็ดพันธุ์พืชในท้องถิ่นของเกษตรกร โดยรอบพื้นที่ ซึ่งได้ดำเนินการเพาะปลูกเมล็ดพันธุ์พืช

ตารางที่ 3-14 เมล็ดพันธุ์ที่ดำเนินการเพาะปลูก ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในงบประมาณปี 2558

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	เมล็ดพันธุ์พืชที่ดำเนินการปลูก
1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่	ข้าวพันธุ์หอมมะลิ 105 มะเขือเปราะ ถั่วฝักยาว ฯลฯ
2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร	ถั่วพุ่มดำ ถั่วลิสง ข้าวโพดตัดหงาย ฯลฯ
3. ศูนย์ศึกษาพัฒนาขาคินซอนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดยะลา	ข้าวโพด บวบเหลี่ยม มะเขือเปราะ ฯลฯ
4. ศูนย์ศึกษาพัฒนาอ่าวกุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี	บวบหอม มะเขือเปราะ มะระขี้นก ฯลฯ
5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี	มะเขือเทศสีดา กระจับปี่ มะรุมอินเดีย ฯลฯ
6. ศูนย์ศึกษาพัฒนาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครราชสีมา	ถั่วหรั่ง มันจี่หนู แตงกวา ฯลฯ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 56.

2. สำหรับแปลงเมล็ดพันธุ์พืชของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แปลงที่ 2 ตั้งอยู่บริเวณสวนยางเขาสำนัก หมู่ที่ 5 ตำบลกะลุวอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พื้นที่ 8.53 ไร่ โดย เมล็ดพันธุ์พืชที่ดำเนินการเพาะปลูก ได้แก่ ถั่วหรั่ง พันธุ์สงขลา 1 มันจี่หนู พันธุ์ควนเนียง 1 ขมิ้นชัน พันธุ์ขมิ้นชันตรง 1 ขมิ้นชันตรง 2 พริกขี้นกสวน พักเขียว - พักขาว บวบงู บวบเหลี่ยม กระจับปี่แดง และถั่วฝักยาว

3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครราชสีมา ได้ดำเนินการสำรวจเมล็ดพันธุ์พืชที่ราษฎรในพื้นที่ขยายผลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งได้รับผลกระทบจากปัญหาอุทกภัยและมีความต้องการนำไปปลูกทดแทนผลผลิตที่เสียหายจากอุทกภัย รวมทั้ง ปลูกเสริมเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนและเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ซึ่งผลการสำรวจเมล็ดพันธุ์พืชที่อยู่ในความต้องการของราษฎรในพื้นที่ประกอบด้วย

ตารางที่ 3-15 ผลการสำรวจเมล็ดพันธุ์พืชที่อยู่ในความต้องการของราษฎรในพื้นที่ขยายผลของ
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พื้นที่	ชนิดเมล็ดพันธุ์	จำนวนพื้นที่	จำนวนเมล็ดพันธุ์
1. พื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (จำนวน 11 หมู่บ้าน)	ข้าวโพด	24 ไร่	24 กิโลกรัม
	ถั่วฝักยาว	25.5 ไร่	102 กิโลกรัม
	แตงกวา	33 ไร่	3.3 กิโลกรัม
	มะเขือยาว	25.5 ไร่	1.3 กิโลกรัม
	มะเขือเปราะ	2 ไร่	100 กรัม
	พริก	22.5 ไร่	1.2 กิโลกรัม
	ถั่วพู	2 ไร่	8 กิโลกรัม
2. พื้นที่ศูนย์สาขา			
2.1 พื้นที่ศูนย์สาขาที่ 2 โครงการพัฒนาหมู่บ้านปีแอมคอค ตำบลนุกิจ อำเภोजะเอย์ริง	พันธุ์ปลาตุก/ ปลานิล		
2.2 พื้นที่ศูนย์สาขาที่ 3 โครงการพัฒนาหมู่บ้านปศุสัตว์-เกษตรมูโนะ	ข้าวโพด	22 ไร่	22 กิโลกรัม
	แตงกวา	6 ไร่	600 กรัม
	ถั่วฝักยาว	6 ไร่	24 กิโลกรัม
2.3 พื้นที่ศูนย์สาขาที่ 4 (รวม 8 หมู่บ้าน)	ข้าวโพด	101 ไร่	101 กิโลกรัม
	พริกหยวก	28.5 ไร่	1.5 กิโลกรัม
	กระเจี๊ยบเขียว	1 ไร่	1 กิโลกรัม
	มะเขือเปราะ	20.5 ไร่	1 กิโลกรัม
	ถั่วฝักยาว	6.5 ไร่	24.5 กิโลกรัม
3. พื้นที่ที่มีพระราชดำริให้ดำเนินการ			
3.1 โครงการฟื้นฟูและพัฒนาการเกษตรในเขตลุ่มน้ำบางนรา (บ้านโคก,บ้านจูโวี๊ะ, บ้านกำแพง)	ข้าว	389 ไร่	1,945 กิโลกรัม
	ข้าวโพด	6 ไร่	6 กิโลกรัม
	พริก	51 ไร่	250 กรัม
	พริกหยวก	5 ไร่	50 กรัม
	แตงกวา	51 ไร่	500 กรัม
	ถั่วฝักยาว	ไร่	20 กิโลกรัม
	มะเขือเปราะ	ไร่	50 กรัม
3.2 โครงการพัฒนาพื้นที่พรุแอม-แอม๑ (บ้านป่าทุ่ง,บ้านบาเลาะ)	แตงกวา	11 ไร่	1.2 กิโลกรัม
	ถั่วฝักยาว	11 ไร่	44 กิโลกรัม
	แตงโม	14 ไร่	700 กรัม

ตารางที่ 3-15 ผลการสำรวจเมล็ดพันธุ์พืชที่อยู่ในความต้องการของราษฎรในพื้นที่ขยายผลของ
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ต่อ)

พื้นที่	ชนิดเมล็ดพันธุ์	จำนวนพื้นที่	จำนวนเมล็ดพันธุ์
3.3 โครงการพัฒนาพื้นที่บ้านโคกสะอาด	พริก	1 ไร่	50 กรัม
	แตงกวา	2 ไร่	200 กรัม
	ถั่วฝักยาว	2 ไร่	8 กิโลกรัม
3.4 โครงการพัฒนาพื้นที่บ้านปลักปลา-บาง (บ้านบาง)	ข้าวโพด	19 ไร่	19 กิโลกรัม
	พริกหยวก	5 ไร่	250 กรัม
	มะเขือเปราะ	5 ไร่	250 กรัม
4. โรงเรียนในโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน (จำนวน 21 โรงเรียน)	ข้าวโพด	10 ไร่	10 กิโลกรัม
	แตงกวา	5 ไร่	500 กรัม
	มะเขือเปราะ	5 ไร่	250 กรัม
	ผักกวางตุ้ง	5 ไร่	400 กรัม
	ผักกาด	5 ไร่	400 กรัม
	บวบ	5 ไร่	1 กิโลกรัม
	ฟักเขียว	5 ไร่	1 กิโลกรัม
	ผักบุ้ง	5 ไร่	5 กิโลกรัม
5. ศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ (จำนวน 6 ศูนย์)	มะเขือยาว	1.5 ไร่	75 กรัม
	แตงกวา	7 ไร่	700 กรัม
	ผักบุ้ง	3.5 ไร่	3 กิโลกรัม
	ถั่วพู	0.2 ไร่	800 กรัม
	ถั่วฝักยาว	4 ไร่	16 กิโลกรัม
6. เกษตรกรตัวอย่าง (จำนวน 15 ราย)	พริก	2 ไร่	100 กรัม
	พริกหยวก	1 ไร่	50 กรัม
	แตงโม	2 ไร่	100 กรัม
	มะเขือเปราะ	1.5 ไร่	75 กรัม
	ถั่วฝักยาว	3.5 ไร่	12.5 กิโลกรัม
	ผักบุ้ง	2 ไร่	2 กิโลกรัม
	แตงกวา	5.2 ไร่	520 กรัม
	กระเจียบเขียว	0.2 ไร่	200 กรัม

ที่มา : ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.),

4. สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้ประสานและรวบรวมข้อมูลผลผลิตเมล็ดพันธุ์พืชของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 3-16 ข้อมูลผลผลิตเมล็ดพันธุ์พืชของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	เมล็ดพันธุ์พืชที่สนับสนุน		
	ประเภท/ชนิด	พันธุ์พืช	ปริมาณรวม (กิโลกรัม)
1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่	พืชผักสวนครัว จำนวน 16 ชนิด	ผักเขียว พักทอง ถั่วฝักยาว ถั่วลันเตา มะเขือเปราะขาว มะเขือเปราะม่วง มะเขือเปราะลาย พริกขี้หนูขาว พริก ขี้หนูเขียว พริกขี้ฟ้า ผักชี ผักกาดเขียว กวางตุ้ง ผักบั้งจีน ผักปลั่งยอดเขียว ผักปลั่งยอดแดง และผักปลั่งดอก	143
2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนา ภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร	ถั่วเมล็ดแห้งและ พืชผักสวนครัว จำนวน 4 ชนิด	ถั่วลิสง ถั่วพุ่มดำ ข้าวโพดตักหงาย และกระเจี๊ยบแดง	417
3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนา เขานินซอนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา	ถั่วเมล็ดแห้งและ พืชผักสวนครัว จำนวน 7 ชนิด	ถั่วพุ่ม ข้าวโพดหวาน (ฉัตรทอง) ข้าวโพดข้าวเหนียว (ฉัตรเงิน) บวบ เหลี่ยม ถั่วฝักยาว (พนมสารคาม) มะเขือ เปราะ และพริกขี้หนู	43.8
4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนา อ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี	พืชผักสวนครัว จำนวน 5 ชนิด	น้ำเต้า บวบหอม ถั่วฝักยาว มะเขือ เปราะ และมะระขี้นก	4.5
5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี	พืชผักสวนครัว จำนวน 7 ชนิด	บวบเหลี่ยม พักทอง มะเขือเทศสีดา พริกขี้หนู กระเจี๊ยบเขียว กระเจี๊ยบ แดง และมะรุมอินเดีย	19
6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครราชสีมา	พืชผักสวนครัว จำนวน 3 ชนิด	แตงกวา พริกหยวกมาเลย์ และ ข้าวโพด หวาน	129.45

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 59.

ทั้งนี้ ได้คัดเลือกเมล็ดพันธุ์พืชที่อยู่ในความต้องการของราษฎรที่ประสบอุทกภัย รวมทั้งเมล็ดพันธุ์พืชที่มีความเหมาะสมต่อสภาพพื้นที่เขตพื้นที่ภาคใต้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียด ชนิดและจำนวนเมล็ดพันธุ์พืชที่ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง เพื่อให้ความช่วยเหลือราษฎรในเขตพื้นที่ขยายผลของศูนย์ศึกษาการพัฒนา พิภุคทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดังนี้

ตารางที่ 3-17 เมล็ดพันธุ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง

เมล็ดพันธุ์พืชของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง	
เมล็ดพันธุ์พืช	จำนวน (กิโลกรัม)
1. ข้าวโพด (ฉัตรทอง)	10
2. ข้าวโพดหวาน	128
3. ถั่วฝักยาว	52
4. ถั่วฝักยาว (พนมสารคาม)	5
5. ถั่วลิ้นเต่า	5.7
6. แตงกวา	0.62
7. มะเขือเปราะ/ขาว	3.2
8. มะเขือเปราะลาย	2.4
9. พริกหยวกมาเลย์	0.85
10. พริกขี้หนู	0.8
11. พริกขี้หนูขาว	3.4
12. พริกขี้หนูเขียว	4.2
13. พริกขี้หนูเรื่อห้วยทราย	2
14. พริกขี้ฟ้า (ศรีสะเกษ)	7.8
15. กระเจียวเขียว	4
16. ผักบุ้งจีน	16
17. ผักเขียว	4.1
18. บวบเหลี่ยม	12
19. บวบหอม	2
รวม	264.07

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 60.

รวมทั้ง ได้คัดเลือกเมล็ดพันธุ์พืชชนิดอื่นๆ เพิ่มเติมให้กับศูนย์ศึกษาการพัฒนา
พิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้นำไปส่งเสริมการเพาะปลูกในพื้นที่ขยายผลของศูนย์ศึกษา
การพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต่อไป ดังนี้
ตารางที่ 3-18 เมล็ดพันธุ์พืชชนิดอื่นๆเพิ่มเติมให้กับศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ

เมล็ดพันธุ์พืชของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ทั้ง 6 แห่ง	
เมล็ดพันธุ์พืช	จำนวน (กิโลกรัม)
1. ถั่วลิสง	250
2. น้ำเต้า	1
3. พื้กทอง	9.7
4. มะระขี้นก	0.8
5. ผักชี	18
6. ผักกาดเขียวกวาวตุ้ง	13.5
7. ผักปลั่งยอดเขียว	1.9
8. ผักปลั่งยอดแดง	1.7
9. ผักปลั่งดอก	1.7
10. กระเจี๊ยบแดง	24
รวม	322.30

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 61.

การช่วยเหลือราษฎรที่ประสบปัญหาอุทกภัยในปี 2558

เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2557 จังหวัดนราธิวาสได้ประสบปัญหาอุทกภัยอย่างฉับพลัน
จากภัยพิบัติทางธรรมชาติและสร้างความเสียหายต่อบ้านเรือนราษฎรและพืชผลทางการเกษตรของ
ราษฎรในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสเป็นบริเวณกว้าง ทั้งนี้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่อง
มาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส ได้ดำเนินการสำรวจพื้นที่การเกษตรของราษฎรในพื้นที่ขยาย
ผลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหา
อุทกภัย ซึ่งมีราษฎรที่ได้รับผลกระทบจำนวนทั้งสิ้น 446 ครัวเรือน โรงเรียนในโครงการเกษตรเพื่อ
อาหารกลางวัน 21 โรงเรียน ศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ 6 แห่ง เกษตรกรตัวอย่างของศูนย์ศึกษาการ
พัฒนาพิกุลทอง 15 ราย และโครงการฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ 4 แห่ง
โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 3-19 การช่วยเหลือราษฎรที่ประสบปัญหาอุทกภัยในปี 2558

พื้นที่ขยายผลของศูนย์ศึกษาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ประสบอุทกภัยปี 2557	จำนวนราษฎร	
<p>1. พื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ จำนวน 11 หมู่บ้าน</p> <p>1.1 บ้านยาบี หมู่ที่ 1 ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมืองนราธิวาส</p> <p>1.2 บ้านบางมะนาว หมู่ที่ 1 ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมืองนราธิวาส</p> <p>1.3 บ้านเปล หมู่ที่ 3 ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมืองนราธิวาส</p> <p>1.4 บ้านเขาตันหยง หมู่ที่ 4 ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมืองนราธิวาส</p> <p>1.5 บ้านใหม่ หมู่ที่ 5 ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมืองนราธิวาส</p> <p>1.6 บ้านพิกุลทอง หมู่ที่ 6 ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมืองนราธิวาส</p> <p>1.7 บ้านโคกสยา หมู่ที่ 8 ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมืองนราธิวาส</p> <p>1.8 บ้านโพธิ์ทอง หมู่ที่ 9 ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมืองนราธิวาส</p> <p>1.9 บ้านคีรี หมู่ที่ 10 ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมืองนราธิวาส</p> <p>1.10 บ้านตือลาฆอปลัส หมู่ที่ 11 ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมืองนราธิวาส</p> <p>1.11 บ้านสะปอม หมู่ที่ 13 ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมืองนราธิวาส</p>	<p>133</p> <p>8</p> <p>27</p> <p>14</p> <p>1</p> <p>8</p> <p>32</p> <p>9</p> <p>7</p> <p>12</p> <p>12</p> <p>3</p>	<p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p>
<p>2. พื้นที่ศูนย์สาขา จำนวน 3 แห่ง ได้แก่</p> <p>2.1 พื้นที่ศูนย์สาขาที่ 2 โครงการพัฒนาหมู่บ้านปีแฉมูด ตำบลบุญกิจ อำเภอเจาะไอร้อง</p> <p>2.2 พื้นที่ศูนย์สาขาที่ 3 โครงการพัฒนาหมู่บ้านปศุสัตว์-เกษตรมูโนะ ตำบลโฆยิต อำเภอตากใบ</p> <p>2.3 พื้นที่ศูนย์สาขาที่ 4 โครงการพัฒนาพื้นที่บ้านโคกอิฐ-โคกโน บ้านยูโย บ้านโคกกระท่อม ตำบลพร่อน และตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จำนวน 8 หมู่บ้าน</p>	<p>163</p> <p>15</p> <p>22</p> <p>126</p>	<p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p>
<p>3. พื้นที่ที่มีพระราชดำริให้ดำเนินการ จำนวน 4 โครงการ ได้แก่</p> <p>3.1 โครงการฟื้นฟูและพัฒนาการเกษตรในเขตลุ่มน้ำบางนรา จำนวน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโคก บ้านจิวโวี และบ้านกำแพง</p> <p>3.2 โครงการพัฒนาพื้นที่พุ่มแฉมอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี จำนวน 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านป่าทุ่ง และบ้านบาเลาะ</p>	<p>150</p> <p>106</p> <p>17</p>	<p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p> <p>ครัวเรือน</p>

ตารางที่ 3-19 การช่วยเหลือราษฎรที่ประสบปัญหาอุทกภัยในปี 2558 (ต่อ)

พื้นที่ขยายผลของศูนย์ศึกษาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ประสบอุทกภัยปี 2557	จำนวนราษฎร
3.3 โครงการพัฒนาพื้นที่บ้าน โศกสะตอ	8 คร้วเรือน
3.4 โครงการพัฒนาพื้นที่บ้านปลักปลา – บาง จำนวน 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านบาง	19 คร้วเรือน
4. พื้นที่โรงเรียนในโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน	21 โรงเรียน
5. พื้นที่ศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ	6 แห่ง
6. พื้นที่เกษตรกรตัวอย่างของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง ฯ	15 ราย
7. พื้นที่โครงการฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ 7.1 โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ บ้านรอดันบาดู หมู่ที่ 7 ตำบลกะลุวอ อำเภอเมืองนราธิวาส 7.2 โครงการฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ บ้านสะเนาะ ตำบลเรียง อำเภอเรือเสาะ 7.3 โครงการฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ บ้าน โศกปาฆาบือซา ตำบลกะลุวอ อำเภอเมืองนราธิวาส 7.4 โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ บ้าน โศกไร่ใหญ่ ตำบลสุโหงปาดี อำเภอสุโหงปาดี	4 แห่ง

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 62.

เมื่อวันพุธที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 สำนักงาน กปร. ร่วมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมจัดพิธีส่งมอบเมล็ดพันธุ์พืชจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง ไปช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่ประสบอุทกภัย ณ อาคารพิกุลกนก ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีนายณัฐพงษ์ ศิริชนะ ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส เป็นประธานในพิธีส่งมอบเมล็ดพันธุ์พืชดังกล่าว โดยมีผู้แทนราษฎรในพื้นที่ขยายผลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โรงเรียนที่ดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ เกษตรกรตัวอย่างของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโครงการฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาอุทกภัยช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2557 เขตพื้นที่จังหวัดนราธิวาส มารับมอบเมล็ดพันธุ์พืช

ผลการดำเนินงานปี 2559

ตารางที่ 3-20 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 ศูนย์ฯ มูลนิธิชัยพัฒนา และกรมชลประทาน

รวมข้อมูลเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร มูลนิธิชัยพัฒนา กรมชลประทาน และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 ศูนย์									
เมล็ดพันธุ์	มูลนิธิชัยพัฒนา	ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวภาคใต้ กรมชลประทาน	ศูนย์ ห้วยฮ่องไคร้ฯ	ศูนย์ฯ ภูพาน	ศูนย์ฯ เขาหินซ้อน	ศูนย์ฯ ทุ่งกระเบน	ศูนย์ฯ ห้วยทราย	ศูนย์ฯ พิบูลทอง	รวม หน่วย
พืชไร่									
ข้าว กข 6			2,625.00						2,625.00 ก.ก.
ข้าวขาวดอกมะลิ 105			4,400.00						4,400.00 ก.ก.
ข้าวสันป่าตอง 1			2,000.00						2,000.00 ก.ก.
ข้าวหอมมะลิ 105	965,550.00*								965,550.00 ก.ก.
ข้าวปทุมธานี 1	173,352.00*								17,3352.00 ก.ก.
ข้าวสุพรรณบุรี 1	40,159.00*								40,159.00 ก.ก.
ข้าวหอมชลสิทธิ์		500.00							5,000 ก.ก.
ข้าวโพดพันธุ์ตักหงาย							1.00		1.00 ก.ก.
ข้าวโพดพันธุ์หวานอัญมณี								72.40	72.40 ก.ก.
ถั่วเขียวพันธุ์ชัยนาท 72							34.50		34.50 ก.ก.

ตารางที่ 3-20 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 ศูนย์ มูลนิธิชัยพัฒนา และกรมชลประทาน (ต่อ)

รวมข้อมูลเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร มูลนิธิชัยพัฒนา กรมชลประทาน และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 ศูนย์									
เมล็ดพันธุ์	มูลนิธิชัยพัฒนา	ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวภาคใต้ กรมชลประทาน	ศูนย์ กล้วย อ่องไคร์ฯ	ศูนย์ฯ ภูพาน	ศูนย์ฯ เขาหินซ้อน	ศูนย์ฯ กุ้งกระเบน	ศูนย์ฯ กล้วยห้วยทราย	ศูนย์ฯ พิบูลทอง	รวม หน่วย
ถั่วเขียว						20.00			20.00 ก.ก.
ถั่วลิสงพันธุ์ สข.38							12.00		12.00 ก.ก.
ถั่วลิสงพันธุ์ขอนแก่น 60-2			4.20				83.00		83.00 ก.ก.
ถั่วลิสงเตา									4.20 ก.ก.
ถั่วเหลือง						20.00			20.00 ก.ก.
เมล็ดทานตะวันพันธุ์เชียงใหม่							6.00		6.00 ก.ก.
อ้อยพันธุ์สุพรรณบุรี 50								2,095.00	2,095.00 ท่อน
อ้อยพันธุ์สุพรรณบุรี 72								1,325.00	1,325.00 ท่อน
อ้อยพันธุ์สิงคโปร์								778.00	778.00 ท่อน
พืชสวน									
กระเจียบเขียว			14.85					46.60	61.45 ก.ก.
กระเจียบเขียวมรกต							29.30		29.30 ก.ก.
กระเจียบแดง							19.00		19.00 ก.ก.

ตารางที่ 3-20 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 ศูนย์ มูลนิธิชัยพัฒนา และกรมชลประทาน (ต่อ)

รวมข้อมูลเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร มูลนิธิชัยพัฒนา กรมชลประทาน และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 ศูนย์									
เมล็ดพันธุ์	มูลนิธิชัยพัฒนา	ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวภาคใต้ กรมชลประทาน	ศูนย์ ห้วยฮ่องไคร้ฯ	ศูนย์ฯ ภูพาน	ศูนย์ฯ เขาหินซ้อน	ศูนย์ฯ คุ้มกระเบน	ศูนย์ฯ ห้วยทราย	ศูนย์ฯ พิบูลทอง	รวม หน่วย
แตงกวา						0.50			0.50 ก.ก.
ถั่วแปป			5.00						5.00 ก.ก.
ถั่วฝักยาว			7.50		5.00				12.50 ก.ก.
ถั่วฝักยาวพันธุ์จักรพันธ์			1.50						1.50 ก.ก.
ถั่วฝักยาวพันธุ์พิจิตร 2								23.70	23.70 ก.ก.
ถั่วฝักยาวพันธุ์สิรินธร 1			0.45						0.45 ก.ก.
ถั่วฝักยาวลายเสือ พันธุ์พระราชทาน (จักรพันธ์ เบอร์ 1)							5.10		5.10 ก.ก.
ถั่วฝักยาวพันธุ์สีม่วงพระราชทาน (สิรินธร เบอร์ 1)							5.10		5.10 ก.ก.
ถั่วพุ่ม					3.00				3.00 ก.ก.

ตารางที่ 3-20 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 ศูนย์ มูลนิธิชัยพัฒนา และกรมชลประทาน (ต่อ)

รวมข้อมูลเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร มูลนิธิชัยพัฒนา กรมชลประทาน และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 ศูนย์									
เมล็ดพันธุ์	มูลนิธิชัยพัฒนา	ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวภาคใต้ กรมชลประทาน	ศูนย์ ห้วยฮ่องไคร้ฯ	ศูนย์ฯ ภูพาน	ศูนย์ฯ เขาหินซ้อน	ศูนย์ฯ กุ้งกระเบน	ศูนย์ฯ ห้วยทราย	ศูนย์ฯ พิบูลทอง	รวม หน่วย
ถั่วพู			3.00					5.40	8.40 ก.ก.
ถั่วฝักยาวลายพราง						0.50			0.50 ก.ก.
น้ำเต้า			5.30					22.80	28.10 ก.ก.
บวบหอม			13.37			2.00			15.37 ก.ก.
บวบเหลี่ยม					2.00			13.50	28.90 ก.ก.
ผักกาดกวางตุ้ง			10.00						10.00 ก.ก.
ผักกาดหอม			5.00						5.00 ก.ก.
ผักชี			11.82						11.82 ก.ก.
ผักปลังดอก			2.90						2.90 ก.ก.
พริกขี้หนู					0.50				0.50 ก.ก.
พริกขี้หนูพันธุ์พระราชทาน (ญี่ปุ่น เบอร์ 1)			1.15				1.20		2.35 ก.ก.
พริกขี้หนูห้วยฮ่องไคร้ HHK			0.20						0.20 ก.ก.

ตารางที่ 3-20 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 ศูนย์ มูลนิธิชัยพัฒนา และกรมชลประทาน (ต่อ)

รวมข้อมูลเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร มูลนิธิชัยพัฒนา กรมชลประทาน และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 ศูนย์									
เมล็ดพันธุ์	มูลนิธิชัยพัฒนา	ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวภาคใต้ กรมชลประทาน	ศูนย์ ห้วยฮ่องไคร้ฯ	ศูนย์ฯ ภูพาน	ศูนย์ฯ เขาหินซ้อน	ศูนย์ฯ กุ้งกระเบน	ศูนย์ฯ ห้วยทราย	ศูนย์ฯ พิบูลทอง	รวม หน่วย
พริกชี้หนูหัวเรือห้วยทราย							30.4		3.04 ก.ก.
พริกชี้								0.99	0.99 ก.ก.
พริกชี้ฟ้าศรีสะเกษ			4.00						4.00 ก.ก.
พริกหนุ่มเขียว			1.80						1.80 ก.ก.
พริกเขียว			2.30						2.30 ก.ก.
มะเขือเทศสีดาห้วยทราย							1.70		1.70 ก.ก.
มะเขือเปราะ					2.00				2.00 ก.ก.
มะเขือเปราะขาว			3.00						3.00 ก.ก.
มะเขือเปราะม่วง			5.00						5.00 ก.ก.
มะเขือเปราะลาย			5.00						5.00 ก.ก.
มะรุมนอินเดียพันธุ์ราชทาน							4.70		4.70 ก.ก.

*ตัวเลขประมาณการ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 66.

ตารางที่ 3-21 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่			
ลำดับ	เมล็ดพันธุ์	จำนวน	หน่วย
1.	ข้าวขาวดอกมะลิ 105	4,400.00	กิโลกรัม
2.	ข้าวสันป่าตอง	2,200.00	กิโลกรัม
3.	ข้าว กข. 6	2,625.00	กิโลกรัม
4.	พริกหนุ่มเขียว	1.80	กิโลกรัม
5.	พริกชี้ฟ้าศรีสะเกษ	4.00	กิโลกรัม
6.	ถั่วลิ้นเตา	4.20	กิโลกรัม
7.	กระเจี๊ยบเขียว	14.85	กิโลกรัม
8.	ถั่วฝักยาว	7.50	กิโลกรัม
9.	ผักชี	11.82	กิโลกรัม
10.	ผักกาดกวางตุ้ง	10.00	กิโลกรัม
11.	ผักกาดหอม	5.00	กิโลกรัม
12.	บวบหอม	13.37	กิโลกรัม
13.	พริกขี้หนูปุเมธ	1.15	กิโลกรัม
14.	พริกขี้หนู (ห้วยฮ่องไคร้1) HHK	0.20	กิโลกรัม
15.	ถั่วฝักยาว พันธุ์จักรพันธ์	1.50	กิโลกรัม
16.	ถั่วฝักยาว พันธุ์สิรินธร 1	0.45	กิโลกรัม
17.	มะเขือเปราะม่วง	5.00	กิโลกรัม
18.	มะเขือเปราะลาย	5.00	กิโลกรัม
19.	มะเขือเปราะขาว	3.00	กิโลกรัม
20.	ผักปลังดอก	2.90	กิโลกรัม
21.	ผักเขียว	2.30	กิโลกรัม
22.	น้ำเต้า	5.30	กิโลกรัม
23.	ถั่วแปป	5.00	กิโลกรัม
24.	ถั่วพู	3.00	กิโลกรัม

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 68.

ภาพที่ 3-22 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร

ข้อมูลเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร					
ลำดับ	คลังเมล็ดพันธุ์ที่สำรอง (มกราคม 2560)		แผนการผลิตในปี 2560 (สำหรับแจกเกษตรกรทั่วไป)		หมายเหตุ
1.	ข้าว				เป็นพันธุ์ที่ ปลูกทางใต้ ไม่ได้เพราะ เป็นข้าวที่ไว ต่อช่วงแสง
1.1	ข้าว กข. 6	-	9,000 กิโลกรัม		
1.2	ข้าวสกลนคร	-			
1.3	ข้าวดอกมะลิ 105	-			
1.4	ข้าว กข 33	-	ข้าว กข 33	3,000 กิโลกรัม (ส่งไปช่วยเหลือภาคใต้ ได้ประมาณ 1,000 กิโลกรัม)	ปลูกได้ ทุกภาค
2	พืชไร่/พืชสวน				ปริมาณที่ สามารถส่งไป ช่วยเหลือได้
2.1	ถั่วลิสง	-		500 กิโลกรัม	
2.2	ข้าวโพดเทียน	-		100 กิโลกรัม	
2.3	ข้าวโพดคักหงาย	-		100 กิโลกรัม	
2.4	กระเจียบแดง	-		30 กิโลกรัม	
2.5	ถั่วพุ่มดำ	-		100 กิโลกรัม	

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 69.

ภาพที่ 3-23 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน
อันเนื่องมาจากพระราชดำ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ข้อมูลเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา			
ลำดับ	เมล็ดพันธุ์	จำนวน	หน่วย
1	ถั่วฝักยาว	5.00	กิโลกรัม
2.	ถั่วพุ่ม	3.00	กิโลกรัม
3.	บวบเหลี่ยม	2.00	กิโลกรัม
4.	มะเขือเปราะ	2.00	กิโลกรัม
5.	พริกขี้หนู	0.50	กิโลกรัม

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 70.

ภาพที่ 3-24 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี

ข้อมูลเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี			
ลำดับ	เมล็ดพันธุ์	จำนวน	หน่วย
1	แตงกวา	0.50	กิโลกรัม
2.	ถั่วเขียว	20.00	กิโลกรัม
3.	ถั่วเหลือง	20.00	กิโลกรัม
4.	ถั่วฝักยาวลายพราง	0.50	กิโลกรัม
5.	บวบหอม	2.00	กิโลกรัม

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 70.

ภาพที่ 3-25 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี

ข้อมูลเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี			
ลำดับ	เมล็ดพันธุ์	จำนวน	หน่วย
1	กระเจียบเขียวมรกต	52.00	กิโลกรัม
2.	พริกขี้หนูหัวเรือห้วยทราย	4.30	กิโลกรัม
3.	มะเขือเทศสีดาห้วยทราย	1.30	กิโลกรัม
4.	บวบเหลี่ยม	20.00	กิโลกรัม
5.	ฟักทอง	6.00	กิโลกรัม
7.	ถั่วลิสง พันธุ์ขอนแก่น 60-2	50.0	
8.	ถั่วเขียว พันธุ์ชัชนาท 72	18.00	
9.	พริกขี้หนู พันธุ์พระราชทาน (ปู่เมธ เบอร์ 1)		
10.	ถั่วฝักยาวสีม่วง พันธุ์พระราชทาน (สิรินธร เบอร์ 1)		
11.	ถั่วฝักยาวลายเสือ พันธุ์พระราชทาน (จักรพันธ์ เบอร์ 1)		

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 71.

ภาพที่ 3-26 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส

ข้อมูลเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส			
ลำดับ	เมล็ดพันธุ์	จำนวน	หน่วย
1.	ถั่วพู	5.40	กิโลกรัม
2.	ถั่วฝักยาว พันธุ์พิจิตร 2	23.70	กิโลกรัม
3.	น้ำเต้า	22.80	กิโลกรัม
4.	บวบเหลี่ยม	13.50	กิโลกรัม
5.	พริกชี้	0.99	กิโลกรัม
6.	กระเจี๊ยบเขียว	46.60	กิโลกรัม
7.	ข้าวโพดหวาน พันธุ์อัญมณี	72.40	กิโลกรัม
8.	อ้อย พันธุ์สิงคโปร์	778.00	กิโลกรัม
9.	อ้อย พันธุ์สุพรรณบุรี 50	2,095.00	กิโลกรัม
10.	อ้อย พันธุ์สุพรรณบุรี 72	1,325.00	กิโลกรัม

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 72.

ภาพที่ 3-27 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของมูลนิธิชัยพัฒนา

ข้อมูลเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร มูลนิธิชัยพัฒนา			
ลำดับ	เมล็ดพันธุ์	จำนวน	หน่วย
1.	ข้าวหอมมะลิ 105	965,550	กิโลกรัม
2.	ข้าวปทุมธานี 1	173,352.00	กิโลกรัม
3.	ข้าวสุพรรณบุรี 1	40,159.00	กิโลกรัม
4.	พันธุ์ฝักพระราชทาน	5,745,786.00	กิโลกรัม
5.	แพะพระราชทาน	250.00	ตัว

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 72.

ภาพที่ 3-28 ข้อมูลรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นที่ภาคใต้
กรมชลประทาน

ข้อมูลเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร มูลนิธิชัยพัฒนา			
ลำดับ	เมล็ดพันธุ์	จำนวน	หน่วย
1.	ข้าวหอมชลสิทธิ์	5,000	กิโลกรัม

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), 2559 : 73.

สรุปแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามแนวพระราชดำริอย่างยั่งยืน

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก นายสมพงษ์ พรหมน้ำ นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ภายในโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ เกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปรากฏผลดังนี้

การสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้น พบว่าได้ดำเนินการเก็บข้อมูลความถี่และความซ้ำซากในการเกิดภัยธรรมชาติทุกห้วงเวลาในการเกิดภัยธรรมชาติ ได้สำรวจความเสียหายทั้งพื้นที่ เช่น จำนวนไร่ พืชและสัตว์ที่ได้รับความเสียหายซึ่งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่จะเป็นผู้เก็บข้อมูล

ข้อมูลเมล็ดพันธุ์ในท้องตลาด ระยะเวลาก่อนเกิดภัยธรรมชาติและระยะหลังการเกิดภัยธรรมชาติ พบว่าเมล็ดพันธุ์ยังมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร และหาซื้อได้ง่าย ไม่ปรากฏภาวะการขาดตลาด

แนวพระราชดำริที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินำมาใช้ในการดำเนินโครงการ คือ การได้จัดทำแปลงตำรองเมล็ดพันธุ์พืชผักเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในยามวิกฤต เช่น ภัยจากน้ำท่วม ภัยแล้ง โรคและแมลงระบาด

แนวทางในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในโครงการจากภาคส่วนต่างๆ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ชลประทาน นราธิวาส และจังหวัดนราธิวาส ได้มีการประชุมวางแผนในเรื่องต่างๆ เช่น การคัดเลือกพื้นที่ วางแผน ระยะเวลาที่ปลูก การวางแผนเลือกเมล็ดพันธุ์ที่จะผลิตให้เหมาะสมต่อความต้องการของเกษตรกร การจัดให้มีการอบรมให้แก่ประชาชนในหลักสูตรการปลูกพืชผักในดินเปรี้ยว และได้สำรวจความต้องการของเกษตรกรซึ่งมีพืชที่เกษตรกรต้องการ ได้แก่ ถั่วพู ถั่วฝักยาว น้ำเต้า บวบเหลี่ยม พริก กระเจี๊ยบเขียว ข้าวโพด พักเขียว สำหรับหน่วยราชการส่วนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วม คือ ได้ร่วมสำรวจจำนวนผู้ประสบปัญหาและบันทึกข้อมูลต่างๆ ไว้เป็นฐานข้อมูลในการให้ความช่วยเหลือ เช่น จำนวนพื้นที่ที่เสียหาย ปริมาณและชนิดที่ได้รับความเสียหาย

การวางแผนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และการดำเนินงาน

การเลือกพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์พืช ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอองอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้พิจารณาถึงลักษณะภูมิประเทศ คุณภาพดิน คุณภาพน้ำ ที่เอื้อต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ ดังนี้ พื้นที่ที่คัดเลือกเพื่อทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ตั้งอยู่ระหว่างอ่างเก็บน้ำใกล้บ้านบริเวณสวนยางเขาสำนัก หมู่ 5 ตำบลกะลุวอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส พื้นที่ 8.53 ไร่ และพื้นที่สูงบริเวณเขาสำนัก มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 มีพิกัดทิศตะวันออกที่ 704766 และพิกัดทิศเหนือที่ 817064 บริเวณพื้นที่มีทิศด้านลาดจากใต้ไปทางเหนือ ระวังแผนที่ 5321 I มีพื้นที่เขตการปกครองอยู่ในตำบลกะลุวอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส สภาพภูมิประเทศเป็นแบบลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงลูกคลื่นลอนลาด ลักษณะและสมบัติของดินเป็นดินร่วนละเอียดลึกมาก การระบายน้ำดี การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน และการซึมผ่านได้ของน้ำปานกลาง ดินบนเป็นดินร่วนปนทรายขนาดปานกลาง มีสีน้ำตาลปนเทา ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงกรดปานกลาง (pH 5.5-6.0) และได้กำหนดชนิดพันธุ์พืช 5 ชนิด และปริมาณเมล็ดพันธุ์พืชที่คาดว่าจะได้รับ กระเจี๊ยบเขียว คาดว่าจะได้รับเมล็ดพันธุ์ 20 กก. ถั่วพู คาดว่าจะได้รับเมล็ดพันธุ์ 25 กก. พริกชี้ คาดว่าจะได้รับเมล็ดพันธุ์ 1.5 กก. พักเขียว คาดว่าจะได้รับเมล็ดพันธุ์ 40 กก. ซึ่งผู้รับผิดชอบในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช คือเจ้าหน้าที่จากงานวิชาการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอองอันเนื่องมาจาก

พระราชดำริ เนื่องจากมีศักยภาพในการผลิต และเจ้าหน้าที่เหล่านี้ได้มีการได้ศึกษาดูงานเพิ่มพูนความรู้ที่ ศูนย์เมล็ดพันธุ์จักรพันธ์เพ็ญศิริ จังหวัดเชียงราย

การกำหนดห้วงเวลาที่จะผลิตเมล็ดพันธุ์พืช และห้วงเวลาการเก็บเกี่ยว มีการวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ตลอดปี ส่วนระยะเวลาเก็บเกี่ยวขึ้นกับชนิดพืชซึ่งมีอายุการเก็บเกี่ยวต่างกัน ปัญหา อุปสรรค ในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช คือ สภาพภูมิอากาศไม่เหมาะสม เช่น ฝนตกในช่วงเก็บเมล็ดพันธุ์ ซึ่งแก้ไขปัญหาอุปสรรค โดยวางแผนให้เหมาะสม หลีกเลี่ยงไม่ให้ช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิตตรงกับช่วงที่มีฝนตกชุก

การจัดเก็บสำรองเมล็ดพันธุ์พืช ได้กำหนดสถานที่จัดเก็บสำรองเมล็ดพันธุ์ที่ชัดเจน โดยเป็นมีอาคารเก็บเมล็ดพันธุ์ขนาด 4x4 เมตร พร้อมห้องเย็น โดยก่อนที่จะจัดเก็บนั้นจะมีกระบวนการทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อลดการปนเปื้อน โดยทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ด้วยการใช้แรงงานคน คัดเลือก และการลดความชื้นของเมล็ดพันธุ์พืชการทำให้แห้งด้วยวิธีการผึ่งลมหรือตากแดดตามธรรมชาติแล้วแต่ชนิดพืช ภาชนะหีบห่อที่บรรจุเมล็ดพันธุ์พืชระหว่างการเก็บรักษามีหลายประเภทแล้วแต่ชนิดของเมล็ดพันธุ์ เช่น ถุงซิปลูกับเมล็ดพันธุ์ที่มีขนาดเล็ก เช่น พริก มะเขือ ถั่วฝักยาว เป็นต้น กระสอบใช้บรรจุ ข้าว ข้าวโพด ถั่วหรั่ง และเก็บในห้องเย็นสำหรับเก็บเมล็ดพันธุ์โดยเฉพาะ เพื่อคงไว้ซึ่งคุณภาพของเมล็ดพันธุ์พืชและการป้องกันการทำลายจาก แมลง หนู เป็นต้น ข้อจำกัด ปัญหา อุปสรรคในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืชคือ เมล็ดพันธุ์บางชนิดอายุค่อนข้างสั้น ส่วนการแก้ไขปัญหาอุปสรรคคือการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ก่อนที่จะหมดอายุ แต่ก่อนที่จะแจกจ่ายจะต้องทำการทดสอบเปอร์เซ็นต์ความงอก โดยใช้ถาดเพาะเป็นอุปกรณ์ในการทดสอบความงอก

แผนการบริหารการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พืช เกษตรกรสามารถรับเมล็ดพันธุ์และศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ พร้อมแจกจ่ายตามความต้องการของเกษตรกร ซึ่งเป็นเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรปลูกอยู่ในท้องถิ่น

การติดตามผล มีการติดตามผลโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ติดตามแปลงเกษตรกรของเกษตรกรเดือนละ 1 ครั้งตามแผนที่วางไว้ ซึ่งผลการติดตามพบว่าราษฎรนำเมล็ดพันธุ์ไปปลูกตามฤดูตามแผนที่กำหนดไว้

แนวทางการต่อยอดในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอย่างง่ายโดยเกษตรกรเพื่อเกษตรกรสามารถดำเนินการเองได้ ศูนย์ศึกษาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะให้ความรู้ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ก่อนการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ เพื่อให้เกษตรกรได้ผลิตเมล็ดพันธุ์ของตัวเองได้

การนำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริเข้าสู่แผนงานหลักของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาพิกุลทองฯ ได้นำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเข้าสู่แผนงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้โครงการมีความยั่งยืน ศูนย์ศึกษาฯ มีงบประมาณเพียงพอในการดำเนินงาน แต่ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์

2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร

จากการสัมภาษณ์นายสุรชาติ มาลาศรี ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นระยะเวลา 3 ปี เกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชปรากฏผลดังนี้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีการตั้งงบประมาณในการจัดสรรเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะเมล็ดพันธุ์ข้าว จากสหกรณ์ผลิตข้าวครบวงจรศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริจำกัด ในทุกปีงบประมาณ เพื่อเตรียมสำหรับการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง โดยมีการช่วยเหลือในกลุ่มเป้าหมายที่มีการแจ้งความช่วยเหลือ ผ่านมาทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในการสนับสนุนพันธุ์ข้าวจะมีการฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรเพื่อให้ นำปัจจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และมีการเก็บข้อมูลเกษตรกรที่ได้ช่วยเหลือปัจจัยดังกล่าวด้วย

ข้อมูลเมล็ดพันธุ์ในท้องตลาด ระยะเวลาก่อนเกิดภัยธรรมชาติและระยะหลังการเกิดภัยธรรมชาติ (ระยะฟื้นฟู) พบว่า เมล็ดพันธุ์ข้าวในท้องตลาด ช่วงก่อนและหลังการเกิดภัยธรรมชาติ มีปริมาณน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร เนื่องจากส่วนใหญ่เกษตรกรจะไม่เก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ไว้เป็นเวลานานเพราะเมล็ดพันธุ์จะสูญเสียความงอกได้ง่าย และมีแมลงศัตรูพืชเข้าทำลาย จะมีการเตรียมไว้ใช้ตามฤดูกาลเท่านั้น

แนวพระราชดำรินำมาใช้ในการดำเนินโครงการและแนวพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินำแนวพระราชดำรินำในการส่งเสริมให้เกษตรกร ดำเนินการด้านเมล็ดพันธุ์โดยรวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์ ตามพระบรมราโชวาทที่ว่า "...คำว่า สหกรณ์ เป็นเพียงคำ ถ้าเราปฏิบัติก็เป็นวิถีชีวิตอย่างหนึ่ง แต่ถ้าเรากล่าวว่าสหกรณ์เป็นคำศักดิ์สิทธิ์เฉยๆ ก็จะไม่เป็นประโยชน์อะไร ฉะนั้น ก็ขอให้ทุกคนตั้งใจที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความบริสุทธิ์ใจ และรักษาความสามัคคีโดยดี เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ดังนี้ ก็จะทำให้คำว่าสหกรณ์ ศักดิ์สิทธิ์ และทำให้ชีวิตของแต่ละคนมีความสุข..." ความตอนหนึ่ง ในพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ พระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์ภาคการเกษตร ทั่วประเทศ ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2523

แนวทางในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในโครงการจากภาคส่วนต่างๆ ศูนย์ศึกษา การพัฒนาคุณภาพอันเนื่องมาจากพระราชดำรินำมีการดำเนินงานร่วมกับสำนักงานสหกรณ์จังหวัดสกลนคร ในการประชุมวางแผนการดำเนินงานของสหกรณ์ เพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์และจำหน่าย ในรูปแบบของสหกรณ์ได้อย่างถูกต้อง และ ร่วมดำเนินการในงานศึกษาและพัฒนาด้านข้าว เพื่อศึกษา พัฒนา การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ได้มาตรฐานเพื่อให้เป็นแหล่งเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพแก่เกษตรกร การมี ส่วนร่วมจากประชาชนนั้น ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของกลุ่มเกษตรกร จะมีการสำรวจความต้องการของ เกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อประเมินการผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการของ เกษตรกร และพิจารณาจากข้อมูลการซื้อขายเมล็ดพันธุ์ในปีก่อนหน้านั้นเพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมจากส่วนราชการส่วนท้องถิ่น มีการสำรวจจำนวนผู้ประสบปัญหาภัยธรรมชาติ การบันทึก สถิติข้อมูลภัยธรรมชาติ จากการแจ้งความประสงค์ในการร่วมเข้าฝึกอบรม และการรับมอบปัจจัยการผลิต

การวางแผนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินำและดำเนินการการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช การเลือกพื้นที่ แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์พืช ขนาดพื้นที่ คุณภาพดิน น้ำ การดำเนินงาน เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ดำเนินงาน โดยสหกรณ์ผลิตข้าวครบวงจรศูนย์ศึกษาการพัฒนาคุณภาพอันเนื่องมาจากพระราชดำรินำ จำกัด ภายใต้การดูแลของ งานศึกษาและพัฒนาด้านข้าว ศูนย์ศึกษาการพัฒนา คุณภาพอันเนื่องมาจากพระราชดำรินำ ซึ่งมีการตรวจสอบมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยพื้นที่การผลิตพันธุ์ข้าว ดำเนินการ ณ ศูนย์วิจัยข้าวสกลนคร ซึ่งเป็นพื้นที่ซึ่งไม่มีปัญหาเรื่องคุณภาพดิน เช่น ดินเค็ม มีปริมาณ น้ำเพียงพอในการทำนา และเกษตรกรต้องมีความตั้งใจในการที่จะผลิตเมล็ดพันธุ์ มีความสามัคคี ในการ

ทำงานร่วมกับสมาชิก ส่วนพื้นที่เกษตรกรจะอยู่ในเขตชลประทาน การผลิตในช่วงเดือน พฤศจิกายน - เดือนกุมภาพันธ์ เหมาะสำหรับการปลูกเป็นเมล็ดพันธุ์ การกำหนดชนิดและปริมาณเมล็ดพันธุ์พืชที่คาดว่าจะได้รับ มีสหกรณ์ฯ จะเป็นผู้กำหนดร่วมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนากุพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยใช้หลักเกณฑ์การผลิตจากปีที่ผ่านมา และพันธุ์ข้าว จะพิจารณาจากพันธุ์ที่มีความต้องการของเกษตรกรส่วนใหญ่ และพันธุ์ข้าวใหม่ๆ ที่มีความหลากหลาย เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่เกษตรกรในแต่ละพื้นที่

การกำหนดผู้รับผิดชอบในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช เกษตรกรรวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์ ภายใต้อำนวยการพัฒนากุพานฯ โดยมีงานศึกษาและพัฒนาด้านข้าว ศูนย์ศึกษาการพัฒนากุพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นผู้ควบคุมและตรวจสอบมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ ซึ่งเกษตรกรสนใจที่จะผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพิ่มเติม และคาดว่าจะมีศักยภาพและความพร้อมในการผลิต ผู้รับผิดชอบของศูนย์ศึกษาการพัฒนากุพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นเจ้าหน้าที่ประจำกิจกรรมงานศึกษาและพัฒนาเกษตรกรรมศูนย์ศึกษาการพัฒนากุพานฯ การให้ความรู้ การอบรม การสร้างความเข้าใจในขั้นตอนวิธีการ การผลิตเมล็ดพันธุ์พืช มีงานศึกษาและพัฒนาด้านข้าว ศูนย์ศึกษาการพัฒนากุพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นผู้ดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ของสหกรณ์ผลิตข้าวครบวงจรศูนย์ศึกษาการพัฒนากุพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งจะมีการให้ความรู้ ฝึกอบรม เรื่องพันธุ์ข้าว การผลิตเมล็ดพันธุ์ การตรวจตัดข้าวปน การเก็บเกี่ยวรวมทั้งการตรวจสอบมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ เพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ได้มาตรฐาน และมีคุณภาพ งานศึกษาและพัฒนาเกษตรกรรม มีการชี้แจงโครงการและขั้นตอนการปฏิบัติงานให้ความรู้ ขั้นตอนการผลิตให้เกษตรกรทราบถึงวิธีการผลิต การกำหนดช่วงเวลาที่จะผลิตเมล็ดพันธุ์พืช และช่วงเวลาการเก็บเกี่ยว การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจะเริ่มดำเนินการ ช่วงฤดูนาปี เดือนเมษายน (สนับสนุนเมล็ดพันธุ์บริสุทธิ์) เดือนพฤศจิกายน (เก็บเกี่ยว) เดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์ (ตรวจวิเคราะห์มาตรฐานเมล็ดพันธุ์) เดือนมีนาคม-เมษายน (บรรจุกระสอบ) ช่วงฤดูนาปรัง เดือนธันวาคม ถึง เดือนพฤษภาคม โดย ศูนย์ศึกษาการพัฒนากุพานฯ ทำการกำหนดช่วงเวลาการผลิตและเก็บเกี่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร ปัญหา อุปสรรค ในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช คือ ในฤดูนาปรัง ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ปัญหาโรค แมลง ศัตรูข้าว ซึ่งมีการแก้ไขปัญหาอุปสรรค คัดเลือกพันธุ์ข้าวที่สามารถปลูกได้ในสภาวะน้ำน้อย และการใช้ยากำจัดโรค และศัตรูข้าว

การจัดเก็บสำรองเมล็ดพันธุ์พืช ในด้านอาคาร สถานที่ ที่ใช้ในการเก็บสำรองพันธุ์พืช ศูนย์ศึกษาการพัฒนากุพานฯ มีแผนสนับสนุนในการก่อสร้างอาคารเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อให้เพียงพอ กับปริมาณการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร และภายในกิจกรรมพืชไร่ ห้องเก็บเมล็ดพันธุ์ขนาด 3x4 เมตร จำนวน 2 ห้อง และอาคาร โรงเก็บเมล็ดพันธุ์และวัสดุทางการเกษตร ขนาด 15x30 เมตร กระบวนการทำความเข้าใจความสะอาดเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อลดการปนเปื้อน ศูนย์ศึกษาการพัฒนากุพานฯ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้รับงบประมาณจาก กปร. ในการจัดซื้อเครื่องทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งสหกรณ์ผลิตข้าวครบวงจร ได้มีการใช้งานอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเพิ่มความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ในการทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ และเครื่องปรับสภาพเมล็ดพันธุ์ การลดความชื้นของเมล็ดพันธุ์พืช การทำให้แห้ง ใช้วิธีการตากลดความชื้นเมล็ดพันธุ์จากแปลงนา หรือตากในลานตาก เนื่องจากเครื่องมือ ในการลดความชื้นมีราคาสูง สหกรณ์ ยังไม่สามารถดำเนินการจัดซื้อได้ การบรรจุเมล็ดพันธุ์พืชระหว่างการเก็บรักษา เกษตรกรมีการบรรจุด้วยกระสอบพลาสติกสาน เพื่อรอการตรวจสอบมาตรฐาน เมื่อได้ผลการผ่านมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์จำหน่าย จะมีการนำมาทำความสะอาด และบรรจุกระสอบพลาสติก สานที่มีตรา (โลโก้) ของสหกรณ์ผลิตข้าวครบวงจร เพื่อใช้ในการสนับสนุนปัจจัย หรือการจำหน่าย ต่อไป การเก็บรักษาเพื่อให้คงไว้ซึ่งคุณภาพของเมล็ดพันธุ์พืชและการป้องกันการทำลายจาก ศัตรูพืช เช่น โรค แมลง หนู เป็นต้น มีอาคารเก็บเมล็ดพันธุ์ที่มีลักษณะมิดชิด สามารถป้องกันศัตรูเข้าทำลายเมล็ดพันธุ์ได้ หรือมีการใช้ตาข่าย ล้อมรอบเพื่อป้องกัน มีการทดสอบเปอร์เซ็นต์ความงอก จะดำเนินการทุก เดือน โดยเฉพาะในกล่องเพาะกล้า และตรวจนับเปอร์เซ็นต์การงอก ข้อจำกัด ปัญหา อุปสรรคในการเก็บ รักษาเมล็ดพันธุ์พืช คือสถานที่จัดเก็บยังไม่เพียงพอ อยู่ในระหว่างการของบประมาณในการก่อสร้าง เพิ่มเติม บางครั้งเกิดปัญหาเครื่องปรับอากาศในห้องเมล็ดพันธุ์ชำรุดเสียหาย และมีมอดเข้ามาทำลาย การ แก้ไขปัญหาอุปสรรคในปัจจุบันมีการรณรงค์กำจัดมอด และสหกรณ์แจ้งให้ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนากุพานฯ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทราบ เพื่อทำการซ่อมแซมห้องเก็บเมล็ดพันธุ์

แผนการบริหารการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พืช การสนับสนุนปัจจัยการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว มีความพร้อมที่จะแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว แต่ในบางช่วงงบประมาณล่าช้า ไม่สอดคล้องกับช่วงเวลา ที่เกษตรกรมีความต้องการเมล็ดพันธุ์ ก่อนที่จะแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ ศูนย์ศึกษาการพัฒนากุพานฯ มีการ สอบถามความต้องการของเกษตรกร ก่อนที่จะทำการสนับสนุนปัจจัยการผลิต คือเมล็ดพันธุ์ เพื่อให้ตรงกับความต้องการ และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ปลูกของเกษตรกร การติดตามผล ศูนย์ศึกษาการพัฒนา

ภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีการติดตามผลจากเกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ซึ่งผลการดำเนินงานเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้

แนวทางการต่อยอดในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอย่างง่ายโดยเกษตรกร เพื่อเกษตรกรสามารถดำเนินการเองได้ เห็นควรที่จะส่งเสริมเกษตรกรให้มีความรู้ ทักษะในเรื่องการตรวจสอบเมล็ดพันธุ์ข้าว การทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ และการตลาดในการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพของเกษตรกร และสหกรณ์ ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการนำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริเข้าสู่แผนงานหลักของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เห็นว่ามีความเป็นไปได้ เนื่องจากเป็นการสนับสนุน และช่วยเหลือเกษตรกรให้มีการดำเนินงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นการพัฒนาเพื่อให้เกษตรกรมีความเข้มแข็ง มีการประกอบอาชีพที่มั่นคง และควรมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อมาพัฒนาและเพิ่มศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชต่อไป

3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี

จากการสัมภาษณ์นายประจวบ ธีรักษาเกียรติ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 3 ปี ได้ให้สัมภาษณ์ ปรากฏผลนี้

การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับความถี่ ความซ้ำซากในการเกิดภัยธรรมชาติ ห้วงเวลาที่เกิด พบว่า พื้นที่จังหวัดจันทบุรีเป็นพื้นที่สวนผลไม้ ไม่ค่อยมีการปลูกพืชผักเป็นเชิงพาณิชย์ จะทำเป็นช่วงว่างจากฤดูผลไม้จึงไม่ต่อเนื่อง ภัยธรรมชาติน้ำท่วมส่วนมากจะเกิดในช่วงฤดูมรสุม (พฤษภาคม-กันยายน) แต่ไม่แน่นอน โดยจะเกิดที่อำเภอเมือง อำเภอมะขาม อำเภอขลุง อำเภอท่าใหม่ สร้างความเสียหายต่อสวนผลไม้หลายพันไร่ หากท่วมไม่นานสามารถฟื้นฟูได้ การจัดเก็บข้อมูลภัยพิบัติยังไม่เป็นระบบ แต่เฉพาะพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อยู่ระหว่างจัดทำฐานข้อมูลใน GIS

ข้อมูลเมล็ดพันธุ์ในท้องตลาด ระยะเวลาก่อนเกิดภัยธรรมชาติและระยะหลังการเกิดภัยธรรมชาติ (ระยะฟื้นฟู) หลังภัยธรรมชาติ พบว่าสามารถหาซื้อได้ ราคาไม่เปลี่ยนแปลง ปริมาณเพียงพอ เนื่องจากจังหวัดจันทบุรี ไม่ค่อยมีการปลูกพืชผักเป็นเชิงพาณิชย์ จึงไม่มีปัญหาในเรื่องเมล็ดพันธุ์

แนวพระราชดำรินำมาใช้ในการดำเนินโครงการ และแนวพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ น้อมนำแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยผ่านมาทางสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) จัดทำโครงการเมล็ดพันธุ์พืช โดยในส่วนของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีความประสงค์จัดทำเมล็ดผักสวนครัว และเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อไว้ใช้ในพื้นที่ และสามารถสนับสนุนยามเมื่อมีภัยพิบัติ แต่ยังไม่สามารถดำเนินการได้ดีเท่าที่ควรเนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ และบุคลากร

แนวทางในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในโครงการจากภาคส่วนต่างๆ ในส่วนองงานต่างๆ ได้มีการประชุมวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ เช่น งานวิชาการเกษตร, ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชลบุรี ศูนย์วิจัยข้าวปราจีนบุรี โดยได้มอบหมายให้งานวิชาการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลิตเมล็ดพันธุ์ผักสวนครัว ส่วนศูนย์วิจัยข้าว ส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวแก่เกษตรกรแต่ยังไม่ผ่านมาตรฐาน การมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าเกษตรกรในพื้นที่ต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวในฤดูกาลทำนา ส่วนเมล็ดพันธุ์อื่นๆ ไม่มีสอบถาม เนื่องจากพื้นที่เป็นสวนผลไม้ และมีหน่วยงานเกษตรของรัฐแจกจ่ายอยู่แล้ว สำหรับการมีส่วนร่วมจากหน่วยราชการท้องถิ่นไม่มีความชัดเจน

การวางแผนโครงการ และการดำเนินการการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช

การเลือกพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์พืช เนื่องจากพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อยู่ติดทะเล ไม่เหมาะสมที่จะทำเมล็ดพันธุ์ จึงไปใช้พื้นที่งานวิชาการเกษตร ตำบลร่ำพัน อำเภอบางบาล จังหวัดจันทบุรี ผลิตเมล็ดพันธุ์ ซึ่งขนาดพื้นที่การผลิตไม่แน่นอน เนื่องจากมีกิจกรรมและภารกิจอื่นๆ ประกอบกับพื้นที่ดังกล่าวปลูกไม้ผล ขางพารา และไม้ยืนต้นอื่น การกำหนดชนิดและปริมาณเมล็ดพันธุ์พืชที่คาดว่าจะได้รับ เนื่องจากไม่มีข้าราชการที่มีความชำนาญเรื่องการผลิตมากำกับดูแล พนักงานราชการจึงทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ชนิดต่างๆ ที่จะดำเนินงาน เช่น พันธุ์บวบต่างๆ ซึ่งปริมาณที่ได้ไม่มาก และอาจไม่ตรงกับความต้องการของเกษตรกรที่ประสบภัยพิบัติ ซึ่งการกำหนดผู้รับผิดชอบในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ มอบหมายให้ทางงานวิชาการเกษตรของศูนย์ ดำเนินการ แต่ขาดข้าราชการที่มีความรู้ด้านการผลิต หรือข้าราชการที่ต้องมาปฏิบัติงานในส่วนงานวิชาการเกษตร มีเพียงพนักงานราชการดำเนินการ จึงทำชนิดที่

ง่าย ๆ ส่วนศักยภาพในการผลิตน้อยมาก การกำหนดห้วงเวลาที่จะผลิตเมล็ดพันธุ์พืชและห้วงเวลาการเก็บเกี่ยว ได้ดำเนินการผลิตทั้งปี แต่เป็นเฉพาะพันธุ์ที่สามารถดำเนินการได้ง่าย ปัญหา อุปสรรค ในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช ได้แก่ การขาดบุคลากรระดับข้าราชการ (งานวิชาการเกษตร, งานส่งเสริมการเกษตร, งานพัฒนาที่ดิน) ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความรู้ด้านการเกษตร ที่มาปฏิบัติงานประจำในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะสามารถวางแผน กำหนดชนิด และวิธีการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช มีเพียงพนักงานราชการ และลูกจ้างชั่วคราว งบประมาณล่าช้า ทางด้านสังกัดขาดการสนับสนุนจึงต้องรองบประมาณ กปร. การแก้ไขปัญหา อุปสรรค เห็นควรให้ สำนักงาน กปร. ประสานกรมวิชาการเกษตร จัดสรรข้าราชการมาปฏิบัติงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนงบประมาณในการผลิตเมล็ดพันธุ์ เพื่อจะได้พัฒนางานด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์

การจัดเก็บสำรองเมล็ดพันธุ์พืช โดยจัดสรรคู่แ่งสำหรับเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ในยามประสบภัยพิบัติสำหรับการทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อลดการปนเปื้อนทำโดยการล้างน้ำสะอาด และการลดความชื้นของเมล็ดพันธุ์พืชด้วยการตากแห้ง ภาชนะหีบห่อที่บรรจุเมล็ดพันธุ์พืชระหว่างการเก็บรักษาจะใส่ในถุงซิปล็อก และเก็บรักษาไว้ในตู้เย็น เพื่อให้คงไว้ซึ่งคุณภาพของเมล็ดพันธุ์พืชและการป้องกันการทำลายจากศัตรูพืช เช่น โรค แมลง หนอน แต่ไม่มีการทดสอบเปอร์เซ็นต์ความงอก

แผนการบริหารการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พืช ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีความพร้อมแจกจ่ายตลอดปี โดยนำไปแจกจ่ายในกิจกรรมจังหวัดเคลื่อนที่ แต่ความต้องการของเกษตรกรยังมีน้อย เพราะส่วนมากเป็นเกษตรกรสวนผลไม้

ประโยชน์ที่ราษฎรได้รับ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ไม่ได้ติดตามผลว่าเมล็ดพันธุ์ที่แจกจ่ายตรงตามความต้องการของราษฎรหรือไม่ แต่เกษตรกรรับเมล็ดพันธุ์ทุกชนิดที่ได้ทำการแจกจ่าย แนวทาง การต่อยอดในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอย่างง่ายโดยเกษตรกรเพื่อเกษตรกรสามารถดำเนินการเองได้ ควรจัดสรรข้าราชการมาปฏิบัติงานประจำในพื้นที่ เพื่อจะได้วางแผนการผลิต และนำไปส่งเสริมเกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง

การนำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริเข้าสู่แผนงานหลักของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในส่วนของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พื้นที่ไม่เหมาะสม แต่มีความเป็นไปได้ถ้าหากได้รับการสนับสนุนจากกรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมพัฒนาที่ดิน จัดสรรบุคลากรลงมาปฏิบัติงานอย่างจริงจัง

รวมทั้งจัดสรรงบประมาณมาดำเนินการ โดยไม่ต้องรอนงบประมาณจากสำนักงาน กปร. การติดตามงานมีความยุ่งยาก เนื่องจากมีกิจกรรมปีงบประมาณใหม่เข้ามาพร้อมด้วย

4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา

จากการสัมภาษณ์นายอนุวัชร โพธินาม ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นระยะเวลา 2 ปี ปรากฏผลดังนี้

การสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความถี่ ความซ้ำซากในการเกิดภัยธรรมชาติ พบว่าไม่มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ รวมถึงไม่มีการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลเมล็ดพันธุ์ในท้องตลาด ระยะเวลาก่อนเกิดภัยธรรมชาติและระยะหลังการเกิดภัยธรรมชาติ (ระยะฟื้นฟู) ว่าสถานการณ์ภัยธรรมชาติส่งผลต่อ ชนิด ราคา คุณภาพ ของเมล็ดพันธุ์ ตลอดจนปริมาณเพียงพอกับความต้องการของตลาดหรือไม่

แนวพระราชดำรินำมาใช้ในการดำเนินโครงการ และแนวพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พบว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำรินำแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มาดำเนินโครงการเมล็ดพันธุ์พืช เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร โดยรอบพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารแก่เกษตรกรยามประสบภาวะวิกฤต

แนวทางในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในโครงการจากภาคส่วนต่างๆ ส่วนราชการต่างๆ ของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีการประชุมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อวางแผนเป้าหมายในการผลิตเมล็ดพันธุ์เข้าโครงการ สำหรับประชาชน ได้รับความรู้ในการจัดตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์ในชุมชน เพื่อจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง และแจกจ่ายในชุมชน เพื่อลดต้นทุนการผลิต และเป็นการพึ่งพาตนเอง หน่วยราชการส่วนท้องถิ่นๆ มีส่วนร่วมในการร่วมทำประชาคมสำรวจข้อมูลผู้ประสบปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน

การวางแผนโครงการ และการดำเนินงานการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช

การเลือกพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์พืช ได้กำหนดพื้นที่ภายในศูนย์ฯ และแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านธารพุด จำนวน 4 ไร่ เนื่องจากมีระบบน้ำ กำหนดพันธุ์พืช 8 ชนิด แผนการผลิตรวม

107 กิโลกรัม โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ และเกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์เป็นผู้รับผิดชอบในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช ซึ่งในส่วนที่เกษตรกรดำเนินการได้จัดฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในขั้นตอน วิธีการ การผลิตเมล็ดพันธุ์พืช ตลอดจนศึกษาดูงาน การกำหนดช่วงเวลาที่จะผลิตเมล็ดพันธุ์พืช และช่วงเวลาการเก็บเกี่ยว มีแผนการผลิตที่ชัดเจน คือในเดือนมิถุนายน ถึง กันยายน ปัญหา อุปสรรค ในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชได้แก่การขาดแคลนน้ำ ขาดความหลากหลายชนิดเมล็ดพันธุ์ ขาดผู้จัดเก็บเมล็ดพันธุ์ที่ควบคุมอุณหภูมิและความชื้นได้ ซึ่งแก้ไขปัญหาลดอุปสรรคด้วยการปรับแผนการผลิตเป็นช่วงฤดูฝน

การจัดเก็บสำรองเมล็ดพันธุ์พืช มีการกำหนดอาคาร สถานที่ ที่ใช้ในการเก็บสำรองพันธุ์พืช เก็บรักษาในตู้แช่เมล็ดพันธุ์และในห้องควบคุมอุณหภูมิ กระบวนการก่อนเก็บรักษามีการทำ ความสะอาดเมล็ดพันธุ์พืช เพื่อลดการปนเปื้อนโดยใช้กระดาษฟอยล์และสิ่งเจือปน และลดความชื้นของเมล็ดพันธุ์พืช การทำให้แห้งโดยตากในโรงเรือน ภายใต้อากาศที่บรรจุเมล็ดพันธุ์พืชระหว่างการเก็บรักษาใช้วิธีการบรรจุถุงพลาสติก และใช้ยางรัด การเก็บรักษาเพื่อให้คงไว้ซึ่งคุณภาพของเมล็ดพันธุ์พืช และการป้องกันการทำลายจากศัตรูพืช เช่น โรค แมลง หนู เป็นต้น ด้วยการตากให้แห้งสนิท และเก็บในตู้แช่เมล็ดพันธุ์ มีการทดสอบเปอร์เซ็นต์ความงอก 1 ครั้งต่อปี ข้อจำกัด ปัญหา อุปสรรค ในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืชคือห้องเย็นชำรุด ไม่สามารถเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ได้ จึงมีการแก้ไขปัญหาโดยใช้ตู้แช่แทน

แผนการบริหารการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พืช แจกจ่ายผ่านสำนักงาน กปร. และโรงเรียนในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ประโยชน์ที่ราษฎรได้รับ พบว่าโรงเรียนได้รับเมล็ดพันธุ์พืชตรงตามความต้องการ

การติดตามผล ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีการตรวจเยี่ยม ติดตาม โรงเรียนในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ปีละ 3 ครั้ง ซึ่งผลการดำเนินงานเมื่อเปรียบเทียบกับแผนที่กำหนดไว้ พบว่าเป็นไปตามแผนที่กำหนด

แนวทางการต่อยอดในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอย่างง่ายโดยเกษตรกร เพื่อเกษตรกรสามารถดำเนินการเองได้ เห็นว่าสามารถทำโดยจัดตั้งกลุ่มธนาคารเมล็ดพันธุ์ชุมชน ซึ่งใช้เทคโนโลยีอย่างง่ายที่ไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีที่ยังยาก สามารถทำได้ทุกบ้าน รวมถึงความรู้เทคนิคต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกรต่อไป

การนำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริเข้าสู่แผนงานหลักของ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีความเป็นไปได้ เนื่องจากปัจจุบันได้ดำเนินการ โครงการอยู่แล้ว เพียงแต่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะด้าน

5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี

จากการสัมภาษณ์นางสาวคนธ์ วิลเลียมส์ หัวหน้างานวิชาการเกษตรโครงการศึกษา ทดลองด้านพืชเพื่อส่งเสริมอาชีพ ซึ่งมีประสบการณ์ปฏิบัติหน้าที่ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจาก พระราชดำริเป็นเวลา 5 ปี ปรากฏผลดังนี้

การสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถิติ ความถี่ ความซ้ำซากในการเกิดภัยธรรมชาติ ช่วงเวลาที่เกิดภัยธรรมชาติ ระดับความเสียหาย พื้นที่การเกษตรที่ได้รับความเสียหาย จำนวนครัวเรือน จำนวนประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มเป้าหมายในการช่วยเหลือ พบว่าไม่มีการเก็บข้อมูล แต่สามารถ ใช้ข้อมูลจากสำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานจังหวัด เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ต้องสำรวจและ รายงานความเสียหายของพื้นที่การเกษตรและจำนวนครัวเรือนความเสียหายที่ได้ความเสียหายรายงานให้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์อยู่เพื่อขอความช่วยเหลือและขอความช่วยเหลือให้เกษตรกรอยู่แล้ว

การรวบรวมข้อมูลเมล็ดพันธุ์ในท้องตลาด ระยะเวลาก่อนเกิดภัยธรรมชาติและระยะหลัง การเกิดภัยธรรมชาติ (ระยะฟื้นฟู) เช่น ชนิด ราคา คุณภาพ ปริมาณเพียงพอกับความต้องการหรือไม่ สามารถหาซื้อได้ง่ายหรือไม่ ภาวะการณ์ขาดตลาด พบว่าไม่มีการเก็บข้อมูล

การนำแนวพระราชดำรินำมาใช้ในการดำเนินโครงการ และแนวพระราชดำริเกี่ยวกับ โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายได้น้อมนำแนว พระราชดำริพระบาทสมเด็จพระปรมิหรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2526 ที่ได้ เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรพื้นที่ห้วยทราย ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งว่า “...หากปล่อยทิ้งไว้ จะเป็นทะเลทรายในที่สุด...” และมีพระราชดำริ ให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจาก พระราชดำรินี้ขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมและธรรมชาติซึ่งเกิดจากการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติอันไม่คำนึงถึงอนาคต และขาดวิชาการ “... ให้พัฒนาพื้นที่เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนา ด้านการเกษตรกรรม โดยเน้นการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าไม่ให้เกิดอุบัติเหตุซ้ำซ้อนดังเดิม สามารถทำ การปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการปลูกป่า จัดหาแหล่งน้ำสนับสนุนการปลูกป่าและการเพาะปลูก พืช จัดระเบียบราษฎรให้ราษฎรในพื้นที่โครงการให้เข้าอยู่อาศัย และทำกินอย่างถูกต้องตามหลัก

วิชาการและสอดคล้องกับธรรมชาติ ให้ราษฎรเข้าร่วมดูแลรักษา ตลอดจนได้อาศัยผลผลิตจากป่าและ
เพาะปลูกพืชต่าง ๆ โดยไม่ต้องเข้าไปบุกรุกทำลายป่าไม้อีกต่อไป...”

แนวทางในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการจากภาคส่วนต่างๆ ศูนย์ศึกษา
การพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีการประชุมกำหนดแนวทางการดำเนินงานทุกปี
ในรูปแบบการเชิญหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วนของจังหวัดเพชรบุรี ประชาชน และ
เกษตรกร คือร่วมประชุมสัมมนารายงานผลการดำเนินงานประจำปี การแบ่งกลุ่มระดมความคิดเห็น เพื่อ
ทราบถึงปัญหาของพื้นที่และเกษตรกร ความต้องการของเกษตรกร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการ
ดำเนินงานประจำปี การจัดทำแผนแม่บทการดำเนินของศูนย์ศึกษา สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชน
พบว่าไม่มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการเมล็ดพันธุ์ และการมีส่วนร่วมจากราชการส่วนท้องถิ่นได้
ร่วมประชุมคณะกรรมการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติจากธรรมชาติของจังหวัดเพชรบุรี ในทุกๆเดือน

การวางแผนโครงการ และการดำเนินงานการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช มีการวางแผนการผลิต
เมล็ดพันธุ์ให้ได้ตามเป้าหมาย ตามแผนการผลิตประจำปี โดยคำนึงถึงศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่
ภายในโครงการ จากปัญหาภัยแล้งที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2551 จนถึง ปี 2559 การกำหนดชนิด และปริมาณ
เมล็ดพันธุ์พืช ที่คาดว่าจะได้รับ มีการกำหนดเมล็ดพันธุ์ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ ได้ปรับปรุงพัฒนาพันธุ์ไว้แล้ว ได้แก่ พริกหัวเรือห้วยทราย มะเขือเทศสีดาห้วยทราย
กระเจี๊ยบเขียวมรกต บวบเหลี่ยม มะรุมอินเดีย และ กระเจี๊ยบแดง ถั่วลิสง ถั่วเขียว ข้าวโพดตัดหงาย
ฟักทองพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งมอบหมายเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช มีการให้ความรู้
การอบรม การสร้างความเข้าใจในขั้นตอน วิธีการ การผลิตเมล็ดพันธุ์พืช ในรูปแบบการอธิบายให้ความรู้
แก่ผู้เข้ามาศึกษาดูงาน และฝึกงาน ทำโปสเตอร์ และจัดนิทรรศการ เสริมความรู้ในการอบรมในเรื่องการ
ผลิตเมล็ดพันธุ์ ชนิดของเมล็ดพันธุ์ และการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ให้แก่เกษตรกร การกำหนดช่วงเวลาที่จะ
ผลิตเมล็ดพันธุ์พืช และช่วงเวลาการเก็บเกี่ยวเน้นการปลูกในฤดูฝน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาภัยแล้ง ปัญหา
อุปสรรค ในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชคือปัญหาภัยแล้ง ไม่มีน้ำในอ่างเก็บน้ำ ทำให้ไม่สามารถผลิตเมล็ด
พันธุ์ได้ตลอดปี

การจัดเก็บสำรองเมล็ดพันธุ์พืช กำหนดอาคาร สถานที่ ที่ใช้ในการเก็บสำรองพันธุ์พืช
โดยเก็บในตู้เย็นแบบ 3 ประตู บรรจุในถุงกระดาษสีน้ำตาล สำหรับเมล็ดพันธุ์ขนาดเล็ก และเมล็ดพันธุ์
พืชไร่ที่เก็บทั้งฝัก บรรจุในกระสอบปุย และมีอาคารตาก ทั้งนี้มีกระบวนการทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์

พืช เพื่อลดการปนเปื้อนโดยคัดแยกทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ ด้วยการใช้แรงงานคน คัดแยกเศษเปลือก เมล็ดไม่สมบูรณ์ และสิ่งเจือปน ด้วยกระด้ง ตะแกรง การลดความชื้นของเมล็ดพันธุ์พืช การทำให้แห้ง โดยผึ่งแดดและลม ใช้กระด้ง และตากในโรงเรือน ภาชนะหีบห่อที่บรรจุเมล็ดพันธุ์พืชระหว่างการเก็บรักษา ใช้ถุงกระดาษสีน้ำตาลสำหรับบรรจุเมล็ดพันธุ์ มีการเก็บรักษาเพื่อให้งอกไว้ซึ่งคุณภาพของเมล็ดพันธุ์พืชเก็บเมล็ดพันธุ์ในตู้เย็นเพื่อรักษาคุณภาพและยืดอายุเปอร์เซ็นต์ความงอกให้ยาวนานขึ้น การป้องกันการทำลายจากศัตรูพืช เช่น หนอน โดยใช้กาวดักหนอน และ แมว ใช้ธรรมชาติควบคุมธรรมชาติ มีการทดสอบเปอร์เซ็นต์ความงอก ปีละ 1 ครั้ง โดยการใช้การตรวจสอบความงอกมาตรฐาน Between paper (BP) ครั้งละ 100 เมล็ด จำนวน 2 ซ้ำ โดยการใช้กระดาษเพาะเป็นกระดาษทิชชูอย่างหนาแผ่นใหญ่ 2 แผ่น ประกบกันใช้ปากกาขีดเส้นให้ ได้ช่องสี่เหลี่ยมจตุรัสขนาด 1 ซม. 100 ช่อง สเปรย์น้ำ พอชื้นนำเมล็ดวางเรียงบนกระดาษในแต่ละช่อง สเปรย์น้ำพอชุ่ม แล้วม้วนเก็บในกล่องพลาสติกหรือถุงซิบบเพื่อรักษาความชื้น ประมาณ 7-10 วัน นำออกมานับ เซ็คเปอร์เซ็นต์ความงอก ข้อจำกัด ปัญหา อุปสรรค ในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืช คือตู้เย็นมีพื้นที่เก็บเมล็ดพันธุ์ไม่เพียงพอ เมล็ดพันธุ์บางชนิดไม่สามารถเก็บในตู้เย็นได้ เช่น ถั่วเขียว ถั่วลิสง การแก้ไขปัญหาอุปสรรคคือนำเมล็ดพันธุ์ที่มีปริมาณมาก และสามารถผลิตได้ง่ายเก็บในอุณหภูมิห้อง

แผนการบริหารการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พืช มีความพร้อมในการสนับสนุนรัฐบาลเมื่อเกิดปัญหาภัยพิบัติ ข้อจำกัด ปัญหา อุปสรรค ในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืช ขาดการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน และเกษตรกรทราบว่าคุณสมบัติ มีเมล็ดพันธุ์จำหน่าย หรือแจก และได้แก้ไขปัญหาด้วยการทยอยเอาเมล็ดพันธุ์ออกแจกจ่ายแก่เกษตรกร

ประโยชน์ที่ราษฎรได้รับ ในส่วนการผลิตเมล็ดพันธุ์ของ โครงการ สามารถแก้ปัญหาความต้องการแก่เกษตรกรได้บางส่วนเท่านั้น เพราะปัจจุบันนี้เกษตรกรส่วนใหญ่เปลี่ยนวิธีการปลูกจากเดิมที่เพาะต้นกล้าเอง มาเป็นซื้อต้นกล้าปลูก

การติดตามผล มีเจ้าหน้าที่งานขยายผลออกติดตามและให้คำแนะนำในการปลูกและแก้ปัญหาอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ผลการดำเนินงานเมื่อเปรียบเทียบกับแผนที่กำหนดไว้ ส่วนใหญ่ผลการดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้

แนวทางการต่อยอดในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอย่างง่ายโดยเกษตรกร เพื่อเกษตรกรสามารถดำเนินการเองได้ มีความเป็นไปได้โดยให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องชนิดของเมล็ดพันธุ์ที่

เกษตรกรสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ได้เอง กระตุ้นให้เกษตรกรเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง ที่สามารถลดต้นทุนการผลิตได้

การนำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริเข้าสู่แผนงานหลักของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เห็นว่า สามารถทำได้เพราะศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการผลิตเมล็ดพันธุ์ ตั้งแต่การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ การแปรสภาพเมล็ดพันธุ์ และการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์อย่างถูกต้องและถูกวิธี เพื่อให้ได้มาตรฐานตามคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ที่ดีและตรงตามพันธุ์

6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่

จากการสัมภาษณ์นายสุรัช ธนุศิลป์ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีประสบการณ์ปฏิบัติงานในศูนย์ศึกษาฯ เป็นระยะเวลา 4 ปี ปรากฏผลดังนี้

การสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับภัยพิบัติ ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเก็บรวบรวมข้อมูล ความถี่ของธรรมชาติ ห้วงเวลาที่เกิดภัยธรรมชาติ ระดับความเสียหาย จำนวนครัวเรือนที่ได้รับ ความเสียหาย จากผู้นำหมู่บ้าน และเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านรอบพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อีกทั้งใช้ข้อมูลอ้างอิงจากกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นฐานข้อมูลกลาง ในการเตรียมความพร้อมและวางแผนการผลิตและสำรวจเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยใช้ข้อมูลด้านจำนวนพื้นที่ได้รับความเสียหาย จำนวนครัวเรือน เป็นข้อพิจารณาประกอบด้วย

ข้อมูลเมล็ดพันธุ์ในท้องตลาดระยะก่อนเกิดภัยธรรมชาติและระยะหลังเกิดภัยธรรมชาติ(ระยะฟื้นฟู) พบว่าระยะก่อนเกิดภัยธรรมชาติ การจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวในท้องตลาดมีความไม่แน่นอน แม้จะมีศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเป็นหน่วยงานหลักในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวแก่เกษตรกรแต่ก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการ สำหรับแหล่งเมล็ดพันธุ์อื่นๆ มีราคาสูง ส่วนเมล็ดพันธุ์ฝักมีราคาปกติ คุณภาพและปริมาณเพียงพอต่อความต้องการ สามารถหาซื้อได้ง่ายตามร้านจำหน่ายวัสดุทางการเกษตรและตรงตามที่ตลาดต้องการ หลังจากที่เกิดภัยธรรมชาติ เมล็ดข้าวจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวอาจถูกระงับจำหน่ายเพื่อเตรียมช่วยเหลือเกษตรกร ทำให้มีความต้องการเมล็ดพันธุ์มากขึ้น จึงเป็นโอกาสให้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งอื่นๆขึ้นราคาได้ อีกทั้งเมล็ดพันธุ์เป็นสิ่งมีชีวิต ผู้ประกอบการมักไม่ได้เก็บสำรองเมล็ดพันธุ์ไว้

เนื่องจากจะเกิดการเสื่อมคุณภาพ ส่วนเมล็ดพันธุ์ผู้ค้ายต่างนั้น เนื่องจากพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และหมู่บ้านบริเวณโดยรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ผ่านมายังไม่เคยประสบปัญหาภัยธรรมชาติจึงไม่ประสบปัญหาเมล็ดพันธุ์ขาดแคลน แต่ราคามูลค่าพันธุ์ขึ้นลงเป็นไปตามราคาท้องตลาด โดยจะมีราคาแพงในช่วงหน้าแล้งและส่วนใหญ่เมล็ดพันธุ์ในท้องตลาดไม่สามารถนำมาขยายพันธุ์ได้ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ เนื่องจากต้องลงทุนซื้อเมล็ดพันธุ์ใหม่ทุกครั้งที่ปลูกใหม่ ไม่สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ทำพันธุ์ในฤดูกาลต่อไปได้

แนวพระราชดำรินำมาใช้ในการดำเนินโครงการ และแนวพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้แก่ แนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ว่า “...เวลานึกถึงทำไมมีข้าวมาก ราคาข้าวก็ตก ก็น่าจะเป็นการที่ดีที่มีข้าวมาก พวกเราที่บริโภคข้าวก็จะได้ซื้อข้าวในราคาที่ถูกลง แต่หารู้ไม่ว่าข้าวที่บริโภคทุกวันนี้ ราคาก็ยังแพงเป็นที่เดือดร้อนแก่ประชาชนทั่วไป ก็ต้องหาเหตุผล ทำไมแพง ข้าวที่บริโภคแพง และข้าวที่ชาวนาขายถูก...” “...เข้าไปหากลุ่มชาวนา ถามเขาว่าเป็นอย่างไร เขาบอกแย่ข้าวราคาถูก ก็ถามเขาว่ายุ่งฉางมีหรือเปล่าที่จะเก็บ เขาบอกว่ามี ก็เลยเห็นว่าควรที่จะเก็บข้าวเอาไว้ก่อน หลังจากที่ข้าวล้นตลาด แต่ว่าไม่ทันนึกคิดว่า ทำไมเขาเก็บข้าวไม่ได้ แม้จะมียุ่งฉางเพราะเขาคิดหนี...” “...เหตุที่คิดหนีก็คือ เลื้อยฝ้ายเหล่านั้น หรือ กะปิ น้ำปลา หรือแม้แต่ข้าวสารก็ต้องบริโภค ถ้าไม่ได้ไปซื้อที่ตลาดหรือร่วมกันซื้อ ก็คงเป็นพ่อค้าหรือผู้ซื้อข้าวเป็นผู้นำมา อันนี้ก็เป็นจุดที่ทำให้ข้าวถูก ข้าวเปลือกถูก แล้วก็ทำให้ข้าวสารแพง คือว่าชาวนาทำนาไปตลอดปี ก็ต้องบริโภค เมื่อต้องบริโภคก็เอาสิ่งของ ต้องไปคิดหนีเขามาสำหรับหาสิ่งของบริโภค แล้วก็เอาเครื่องบริโภค ก็ได้รับบริ การอย่างดีที่สุดจากผู้ที่มาซื้อข้าว บอกว่าไม่ต้องเอาข้าวมาเดี๋ยวนี้ เวลาได้ผลแล้วก็จะเอา แต่ว่าเอาสิ่งของมาให้แล้วก็เชื่อของนั้นก็ยังมีราคาแพง เพราะว่ามันมาถึงที่ข้าวที่เวลาได้แล้วจะขายก็ต้องขายในราคาถูก เพราะว่าเขามักรับถึงที่อันนี้เป็นปัญหาสำคัญ...” “...ถ้าจะแก้ปัญหานี้ ก็จะต้องแก้จุดนี้ ต้องแก้ด้วยการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มผู้บริโภคเหมือนกันแล้วก็ไปติดต่อกลุ่มผู้ผลิต โดยที่ไปตกลงกัน แล้วอาจจะต้องตั้งหรือไปตกลงกับโรงสีให้แน่ จะได้ไม่ต้องผ่านมือหลายมือ ถ้าทุกคนที่บริโภคข้าวตั้งตัวเป็นกลุ่มแล้วก็ไปซื้อข้าวเปลือก แล้วไปพยายามสีเองหรือให้ผู้แทนของตัวเองสี ก็ผ่านมือเพียงผู้ผลิต ผู้ที่สี และผู้ที่บริโภค ก็ตัดปัญหาอันนี้ (คนกลาง) ลงไป...” “...ในส่วนของศูนย์ศึกษาพัฒนานั้น แม้จะมีการปลูกข้าวก็อาจจะมีการปลูกข้าวในลักษณะต่างกัน หรือดูว่าในภูมิ

ประเทศอย่างนี้เราจะปลูกอย่างไร อาจจะไม่ต้องถูกหลักวิชาก็ได้แต่ชาวบ้านเขาทำอย่างนั้น เราก็ทดลองบ้าง หรือว่าถ้าปลูกข้าวไม่เกิดประโยชน์ ก็ลองแก้ไขโดยใช้วิธีอื่นด้านชลประทานก็ได้ หรือด้านการพัฒนาที่ดิน หรือด้านวิชาการเกษตร นำมาประยุกต์เพื่อที่จะให้ผลมากขึ้น รวมทั้งตอนปลูกแล้วทำอย่างไร เก็บรักษาอย่างไร สืบอย่างไร หรือขายอย่างไร ก็หมายความว่าให้สามารถที่จะแก้ปัญหาทั้งทางต้นและทางปลาย แต่การแก้ไขปัญหานั้นอาจจะมีคนไม่ถูกหลักวิชาก็ได้ ไม่เป็นไร โดยมากเราพยายามที่จะทำอะไรที่ง่าย แล้วในที่สุดถ้าทำอย่างง่ายแล้วได้ผล ก็จะเป็นหลักวิชาโดยอัตโนมัติ

นอกจากนั้นได้น้อมนำแนวพระราชดำริ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในพระบาทสมเด็จพระปรมิหรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาใช้ในโครงการเมล็ดพันธุ์ฯ โดยเป็นพระราชดำริในเรื่องธนาคารอาหารชุมชน เปรียบเสมือน “การจัดการ” ต่อระบบวงจรการสร้างสะสมอาหาร ในรูปแบบของการผลิต การฝาก การเก็บรักษา การเพิ่มทุน การนำดอกผลไปใช้อย่างมีระบบ เช่นเดียวกับการออมในระบบธนาคาร ด้วยการผสมผสานวงจรห่วงโซ่อาหาร ด้วยการใช้นิเวศวิทยาให้เกื้อกูลกันทั้งระบบ ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ผลิตอาหารในทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร สภาพพื้นดินและความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ แหล่งต้นน้ำลำธารและทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยชุมชนมีส่วนร่วมและเกื้อกูลกันในระบบ เป็นแหล่งรวบรวมและพัฒนาสมุนไพรสำหรับใช้ในชุมชน และประโยชน์ในเชิงเกษตรกรรม ให้มีความหลากหลายซึ่งสามารถขยายปริมาณ หากมีความต้องการมากขึ้น พัฒนาระบบนิเวศป่าไม้ให้มีความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งพันธุ์พืชที่เกื้อกูลกับการขยายพันธุ์สัตว์ตามธรรมชาติ เป็นแหล่งผลิตอาหารธรรมชาติ เช่น ข้าว พืชผัก ผลไม้ สัตว์เลี้ยง สัตว์ป่า อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่เป็นอันตรายต่อระบบนิเวศ เพื่อให้เกิดการผลิตทดแทนหมุนเวียนอย่างยั่งยืน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในโครงการจากภาคส่วนต่างๆ พบว่าได้มีการประชุมพิจารณาแผนงานการดำเนินโครงการเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยใช้เวทีของการประชุมหารือของคณะทำงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ร่วมกับกลุ่มงานที่ได้รับมอบหมาย ได้แก่ การประชุมประจำทุกเดือน และการประชุมติดตามสรุปผลการดำเนินงานของโครงการ เป็นต้น เมื่อได้แนวทางแล้วนำมากำหนดเป็นกรอบการเสนอแผนงานโครงการผลิตและสำรองเมล็ดพันธุ์ต่อไป สำหรับประชาชนได้มีส่วนร่วมในโครงการฯ โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดำเนินการสำรวจพื้นที่และสอบถามเกษตรกร

เกี่ยวกับความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าว แล้วนำความต้องการของเกษตรกรมาจัดทำแผนงาน สำหรับส่วนราชการท้องถิ่นมีส่วนร่วมในโครงการฯ ในลักษณะที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประสานด้านข้อมูลผู้ประสบภัยธรรมชาติ ทั้งด้านพื้นที่ จำนวนเกษตรกรที่เสียหาย และความต้องการความช่วยเหลือ เพื่อพิจารณาช่วยเหลือต่อไป

การวางแผนโครงการและการดำเนินงาน

1. การผลิตเมล็ดพันธุ์ การเลือกพื้นที่การผลิตโดยใช้พื้นที่ของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ศูนย์ข้าวชุมชนที่มีการปลูกข้าว เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการควบคุมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโดยตรง และพื้นที่เหมาะสมกับชนิดของพันธุ์ข้าว เช่น ดินมีลักษณะเป็นทรายใช้ปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 และ กข 6 ส่วนดินที่มีลักษณะเหนียวจัดใช้ปลูกข้าวสันป่าตอง 1 สำหรับการผลิตเมล็ดพันธุ์ฝักรุ่นต่างๆ ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้จัดเตรียมพื้นที่บริเวณงานศึกษาและพัฒนาเกษตรกรรมแบบประณีตซึ่งอยู่ภายในศูนย์จำนวน 3.5 ไร่ และพื้นที่ของเกษตรกรจำนวน 1 ไร่ โดยผลิตเมล็ดพันธุ์ตามหลักวิชาการ เลือกพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำใช้ตลอดปี ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ปรับปรุงดินตามหลักวิชาการ โดยใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก อัตรา 1 ตัน/ไร่ ใส่ปูนขาวเพื่อปรับ pH ความเป็นกรด ด่างให้เป็นกลาง ซึ่งพื้นที่ปลูกนั้นอยู่ห่างไกลจากแปลงผักอื่นๆ ของเกษตรกรทั่วไป เพื่อป้องกันมิให้เกิดการผสมข้ามพันธุ์ ซึ่งเกิดจากลม หรือ แมลงพัดพาเกสรไป ในการกำหนดชนิดและปริมาณเมล็ดพันธุ์พืช ได้พิจารณากำหนดชนิดพันธุ์ข้าวให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ภาคเหนือ คือ ข้าวเหนียวสันป่าตอง 1 และ พันธุ์ กข 6 ส่วนพันธุ์ที่เหมาะสมทั้งพื้นที่ภาคกลางและภาคเหนือ คือพันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 โดยเน้นพันธุ์ข้าวเจ้าในสัดส่วนที่มากกว่า เนื่องจากเป็นพันธุ์ที่ปลูกได้ทุกพื้นที่ การกำหนดผู้รับผิดชอบในการผลิตเมล็ดพันธุ์คือเจ้าหน้าที่ศูนย์การพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยจะควบคุมการผลิตทั้งภายในพื้นที่ศูนย์ศึกษา และแปลงพื้นที่เกษตรกร รวมทั้งใช้วิธีคัดเลือกเกษตรกรในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และศูนย์ข้าวชุมชนที่สนใจร่วมโครงการ และจ้างเกษตรกรให้ช่วยผลิตพืชบางชนิด แต่เจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะดูแลในทุกขั้นตอน และตรวจสอบ เพื่อให้ได้ผลผลิตสูงและมีคุณภาพ ทั้งนี้มีการให้ความรู้ การอบรม การสร้างความเข้าใจในขั้นตอน วิธีการผลิตเมล็ดพันธุ์ โดยประชุมทำความเข้าใจ วางแผนการผลิต ขั้นตอนการผลิต การดูแลรักษาผลผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การบรรจุเก็บเมล็ดพันธุ์ ระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ รวมทั้งอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร ในขั้นตอนการ

ผลิตที่ถูกต้อง ติดตามให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มทำการเพาะปลูกไปจนถึงการเก็บเกี่ยว การกำหนดช่วงเวลาที่จะผลิตเมล็ดพันธุ์และช่วงเวลาการเก็บเกี่ยว ได้กำหนดการผลิตข้าวในช่วงข้าวนาปี เท่านั้นเพื่อให้เหมาะสมกับสายพันธุ์และสภาพแวดล้อม โดยกำหนดปลูกในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม เก็บเกี่ยวช่วงเดือน ธันวาคม-มกราคม ส่วนการผลิตเมล็ดพันธุ์ฝักให้ได้คุณภาพจะอยู่ในช่วงปลายฤดูฝน หรือต้นฤดูหนาว ชนิดที่ปลูกได้แก่ พริกขี้หนูเขียว พริกขี้หนูขาว มะเขือเปราะม่วง มะเขือเปราะลาย มะเขือเปราะขาว ผักปลั่งยอดเขียว ผักปลั่งยอดแดง ผักปลั่งดอก น้ำเต้า บวบ ผักขี้หูด พักทอง ส่วนผักพื้นบ้าน ผักท้องถิ่น เช่น ถั่วพู ถั่วแปบ ซึ่งให้ผลผลิตปีละครั้งต้องปลูกในช่วงฤดูฝน โดยการผลิตจะอยู่ในความควบคุมของนักวิชาการเกษตร เพื่อให้ทุกกระบวนการผลิตได้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพที่ดี มีเปอร์เซ็นต์ความงอกดี ตรงตามพันธุ์ ไม่มีสิ่งเจือปน สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ทำพันธุ์รุ่นต่อไปได้ ซึ่งการเก็บเกี่ยวและการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์เป็นไปตามหลักวิชาการ บันทึกข้อมูลผลผลิตเมล็ดพันธุ์แต่ละชนิด โดยจะต้องทราบถึงระยะเวลาเก็บเกี่ยวของพืชแต่ละชนิดอย่างละเอียด การเก็บเกี่ยวพืชที่จะใช้ทำเมล็ดพันธุ์จะต้องเพิ่มระยะเวลาออกไปอย่างน้อย 1-2 สัปดาห์ จากระยะเวลาการเก็บเกี่ยวเพื่อใช้บริโภค การเก็บเกี่ยวของพืชแต่ละชนิดอาจแตกต่างกันไป เช่น ผักขี้หูด ใช้เกี่ยวเกี่ยวแล้วมัดทิ้งไว้ 3 วัน นวด โดยตีฟาดกับไม้ เพื่อให้ได้เมล็ดพริกขี้หนูขาว พริกขี้หนูเขียว มะเขือเปราะม่วง มะเขือเปราะลาย มะเขือเปราะขาว ผักปลั่งยอดเขียว ผักปลั่งยอดแดง ผักปลั่งดอก ต้องทยอยเก็บผลที่แก่ก่อนเพราะมีระยะเวลาการแก่ไม่พร้อมกัน นำมาผ่านกรรมวิธีแยกเมล็ดจากเนื้อ แล้วนำผึ่งแดด เป็นต้น ปัญหา อุปสรรคในการผลิตเมล็ดพันธุ์ มีดังนี้ 1) ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจำเป็นต้องมีการวางแผนการผลิตจนถึงขั้นตอนการเก็บเกี่ยวล่วงหน้า 1 ฤดู เนื่องจากเป็นพืชที่มีฤดูกาลผลิตที่จำกัด การกำหนดชนิดและปริมาณรับซื้อล่วงหน้า โดยที่ยังไม่มี

ก ว า ม ช้ ค เ จ น

ในด้านงบประมาณที่จะได้รับจัดว่าเป็นความเสี่ยงในการบริหารจัดการ แต่จำเป็นต้องดำเนินการล่วงหน้าไปก่อน มิฉะนั้นหากได้รับการจัดสรรงบประมาณแล้วแต่ไม่มีเมล็ดพันธุ์ข้าว หรือเกษตรกรผลิตไม่ได้ หรือจำหน่ายไปก่อน ก็ยังเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากยิ่งขึ้น 2) พื้นที่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์มีจำกัด ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ทำให้การผลิตเมล็ดพันธุ์ไม่ตรงตามเป้าหมาย 3) ขาดแคลนเจ้าหน้าที่และคนงานในการผลิต และแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินการ คือ 1) ต้องกำหนดปริมาณการผลิตเน้นด้านคุณภาพ หากมีผลผลิตของเกษตรกรเหลือจากการรับซื้อ หรือช่วยเหลือเกษตรกร โดยการหาตลาดเพิ่มเติมให้ หรือนำมาแปรรูปเพื่อ

เพิ่มมูลค่า 2) ปลูกพืชหมุนเวียนในพื้นที่ที่มีจำกัด กักเก็บน้ำในช่วงฤดูฝน 3) ขอสนับสนุนเจ้าหน้าที่ระดับนักวิชาการเกษตร สาขาพืชผัก จำนวน 1 ตำแหน่ง และคนงาน 3 คน เพื่อให้เพียงพอกับปริมาณงานที่ทำและพื้นที่ที่ดูแล

การจัดเก็บสำรองเมล็ดพันธุ์ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้กำหนดอาคาร สถานที่ ที่ใช้ในการเก็บเมล็ดพันธุ์ โดยเมล็ดพันธุ์ข้าวเก็บในยุ้งฉางภายในศูนย์ศึกษา ซึ่งเป็นอาคาร ไม้ยกสูง ฝาผนังปิดมิดชิดป้องกันนก หนู เข้าทำลาย มีการจัดแบ่งเป็นห้องๆ แต่ละห้องเก็บเฉพาะพันธุ์เดียวกัน เพื่อป้องกันการปะปนพันธุ์ ส่วนเมล็ดพันธุ์ผักเก็บรักษาไว้ในตู้เย็น งานศึกษาและพัฒนาเกษตรกรรมแบบประณีต ในศูนย์ศึกษา ยังไม่มีอาคารสำหรับเก็บเมล็ดพันธุ์ผักเป็นการเฉพาะ ในขั้นตอนการทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ก่อนการจัดเก็บสำรองพันธุ์ สำหรับเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนจะทำความสะอาดในแปลงนาเพื่อลดสิ่งเจือปน เช่น เศษฟาง เมล็ดวัชพืช หรือข้าวล้ม จากนั้นนำมาทำความสะอาดด้วยเครื่องจักรก่อนบรรจุถุงทุกถุง ส่วนเมล็ดพันธุ์ผักจะทำการล้างแล้วตากแดด หลังจากเมล็ดแห้งจึงทำการคัดแยกเมล็ดพันธุ์อีกครั้งหนึ่งก่อนการจัดเก็บ ขั้นตอนการลดความชื้นของเมล็ดพันธุ์ข้าว นำข้าวตากแดดเป็นหลัก ในกรณีที่เป็นข้าวเกี่ยวด้วยมือใช้วิธีการเก็บเกี่ยวและตากในแปลงนาให้แห้งก่อนนำมาวัด หากเก็บเกี่ยวด้วยเครื่องหรือรถเกี่ยว นำมาตากแดดหลังเกี่ยวโดยใช้ผ้าพลาสติกรองพื้นหรือลานตาก แล้วนำเมล็ดข้าวมาตากแดดไม่เกิน 5 ชั่วโมง ทำการพลิกกลับเมล็ดทุก 2 ชั่วโมง แล้วปฏิบัติไปจนกว่าความชื้นในเมล็ดเหลือ 12-14 เปอร์เซ็นต์ (วัดโดยเครื่องมือวัด) จากนั้นจึงเก็บไปทำความสะอาดก่อนบรรจุถุง ส่วนเมล็ดพันธุ์ผักจะนำมาใส่กระสอบแล้วทำการล้าง จากนั้นนำไปตากแดด 1 แดด และผึ่งลม เมื่อแห้งสนิทนำไปจัดเก็บ หรือบางครั้งใช้ตู้อบพลังงานแสงอาทิตย์ เพื่ออบให้เมล็ดพันธุ์แห้งก่อนจัดเก็บ สำหรับภาชนะหีบห่อที่บรรจุเมล็ดพันธุ์ หากเป็นเมล็ดพันธุ์ข้าวที่รับซื้อจากเกษตรกร ถ้ายังไม่ได้ทำความสะอาดจะใช้กระสอบปานบรรจุกระสอบละ 50 กิโลกรัม หากเป็นเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เป่าทำความสะอาดและคัดแยกสิ่งเจือปนออกแล้วใช้กระสอบพลาสติกแบบไม่เคลือบบรรจุถุงเก็บไว้ น้ำหนักถุงละ 50 กิโลกรัมพร้อมติดฉลากแหล่งที่มาและการตรวจสอบคุณภาพ ส่วนเมล็ดพันธุ์พืชผักใช้วิธีบรรจุในถุงซิปล็อคหรือถุงกระดาษฟรอยด์กันความชื้น และจัดเก็บในสถานที่ที่อุณหภูมิเหมาะสม การเก็บรักษาเพื่อให้งuard ซึ่งคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ได้จัดเก็บพันธุ์ข้าวที่มีความชื้นที่เหมาะสมไว้ในกระสอบปานหรือกระสอบพลาสติก มีการป้องกันหนู นก โดยมิดชิด มีแผ่นสังกะสีบุด้านนอก ส่วนเมล็ดพันธุ์ผักจะเก็บไว้ในตู้เย็น/กล่องพลาสติก และเก็บไว้ในห้องปลอดเชื้อ เพื่อป้องกันโรค แมลง ศัตรูอื่นๆ การ

ทดสอบความงอก มีการสุ่มตรวจทุกเดือน โดยใช้กระดาษทดสอบความงอก และกล่องบรรจุเป็นอุปกรณ์ช่วยและในเมล็ดพันธุ์ผู้ทำการทดสอบความงอกทุก 3 เดือนโดยวิธีการเพาะในถาดแก้ว ปัญหาอุปสรรคในการจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ พบว่าการเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ในตู้ฉนวนแบบเดิมจำเป็นต้องใช้แรงงานคนจำนวนมาก และไม่สะดวกเหมือนเครื่องจักรช่วย การควบคุมคุณภาพจำเป็นต้องมีบุคลากรเฉพาะจึงจะได้คุณภาพที่ดี ในส่วนการจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ฝักคือพืชแต่ละชนิดต้องการระยะเวลาการปลูกในช่วงอุณหภูมิที่ต่างกัน ในบางปีประสบปัญหาแห้งแล้ง ปริมาณน้ำน้อย พื้นที่การจัดเก็บที่สามารถควบคุมอุณหภูมิได้มีไม่เพียงพอ นอกจากนั้นยังมีปัญหาขาดแคลน อุปกรณ์การเก็บเมล็ดพันธุ์จำนวนแรงงาน มีการแก้ไขปัญหา อุปสรรค คือใช้แรงงานและผู้ปฏิบัติจากโครงการอื่นๆ เข้ามาช่วยปฏิบัติงาน จัดหาอุปกรณ์หรือผู้ควบคุมอุณหภูมิเพิ่มเติมเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการพื้นที่ในการจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ ขอสนับสนุนโรงเรือนพลาสติก จำนวน 2 โรง แผนการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พืช ทำแผนการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวในลักษณะพร้อมช่วยภายใน 15 วัน หมายถึงเมื่อได้รับการรับรองจะทำการแบ่งบรรจุให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน โดยส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือชั่วคราวปี เพื่อแก้ไขปัญหาประสบภัยแล้ง ทั้งนี้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้สนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชแก่ผู้ที่ขอความอนุเคราะห์ หรือเข้ารับการอบรม และหน่วยงานราชการที่ขอรับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ เช่น โรงเรียนต่างๆ ทหารเมียนมาร์ ประชาชนที่เข้ามาศึกษาดูงาน การดำเนินงานนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งสามารถแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ให้เกษตรกรได้สอดคล้องกับเวลาที่เกษตรกรต้องการ การติดตามผล กำหนดการติดตามเฉพาะการควบคุมคุณภาพเมล็ดทั้งในแปลงเพาะภายในพื้นที่ศูนย์และแปลงเพาะปลูกของเกษตรกรผู้ร่วมโครงการ เดือนละ 1 ครั้ง ตลอดฤดูกาลผลิต ผลการดำเนินเมื่อเปรียบเทียบกับแผนที่กำหนดไว้เป็นไปตามเป้าหมาย แม้ว่าอาจจะไม่เป็นไปตามเวลาที่กำหนด เนื่องจากผลผลิตอาจจะออกมาล่าช้าและการประสบปัญหาการขาดน้ำในการเพาะปลูก

2. ปัญหา อุปสรรค ของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1. การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตอุทกภัยในปี 2556 เป็นภารกิจฉุกเฉินเร่งด่วน เมล็ดพันธุ์ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จัดเก็บไว้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในกิจกรรมการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอัน

เนื่องมาจากพระราชดำรินั้น จึงไม่มีความหลากหลายชนิดและปริมาณ ไม่มากนัก ดังนั้นจึงไม่ตรงตามความต้องการของเกษตรกรที่ประสบอุทกภัย

2. การติดตามผลโรงเรียน 17 แห่ง ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส พบว่ามีปัญหาเรื่องดินขาดความอุดมสมบูรณ์ น้ำท่วมขัง ขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ชลประทานจังหวัดนราธิวาสได้เข้าไปช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้ว

3. ในปีงบประมาณ 2557 ศูนย์ศึกษาการพัฒนา ได้ตั้งแผนงาน โครงการเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์สำหรับเป็นแหล่งสำรองในยามวิกฤติ แต่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณที่เกิดความล่าช้าจากเหตุความไม่สงบทางการเมือง ทำให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ไม่สามารถดำเนินการตามห้วงเวลาที่กำหนดไว้ในแผนได้ ส่งผลให้ขั้นตอนการเก็บเมล็ดพันธุ์เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต้องขยายห้วงเวลา

4. สภาพดินฟ้า อากาศ ฤดูกาลที่เกี่ยวจะส่งผลต่อคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ เช่น ในฤดูฝนมีความชื้นมาก เมล็ดพันธุ์จะเน่าเสียได้ง่าย

5. พื้นที่บางแห่งไม่เหมาะสมต่อการเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากไอทะเลซึ่งมีความเค็ม ทำให้มีการติดเมล็ดในอัตราที่ต่ำ และบางแห่งมีน้ำเพื่อการเพาะปลูกไม่เพียงพอที่จะทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ตลอดทั้งปี บางพื้นที่มีฝนตกชุกส่งผลให้มีผลผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ได้คุณภาพสูงมีจำนวนน้อย

6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริบางแห่ง ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านเกษตรกรรม

7. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริบางแห่ง สถานที่จัดเก็บไม่เพียงพอขาดอุปกรณ์ในการจัดเก็บเช่นตู้ควบคุมอุณหภูมิ จึงทำให้เมล็ดพันธุ์มีความงอกลดลง

สรุปกรณีศึกษาในบทที่ 3 เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 และ 2 ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้มีแนวทางในการดำเนินงาน โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้ดังนี้

ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สรุปได้ ดังนี้

1. ระยะเร่งด่วน เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า โดยได้ทำการสำรวจพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการประสบอุทกภัยทางภาคใต้ ได้แก่จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี และจังหวัดยะลา โดยได้รับ

เมล็ดพันธุ์สำรองจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริและมูลนิธิชัยพัฒนา ซึ่งได้ทำการสำรวจความต้องการของเกษตรกรและโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน เพื่อให้สามารถแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พืชได้ตรงตามความต้องการ ส่วนมากพบว่าเกษตรกรและโรงเรียนต้องการเมล็ดพันธุ์พืชที่สามารถปลูกง่าย โตไว ใช้ระยะเวลาการปลูกน้อย ได้ผลผลิตเร็ว แต่ก็ยังมีอุปสรรคในเรื่องของน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค ซึ่งยังไม่เพียงพอในบางพื้นที่ ซึ่งได้มีการประสานกรมชลประทานเพื่อทำการช่วยเหลือและดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว การติดตามผลในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายพบว่ามี การวางแผนการเพาะปลูก และได้ดำเนินการตามที่กำหนดไว้ ผลผลิตที่ได้สามารถนำไปเป็นวัตถุดิบสำหรับการประกอบอาหารกลางวันให้แก่นักเรียนอย่างเพียงพอ

ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 สรุปได้ ดังนี้

2. ระยะเวลาดำเนินงานให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาวอย่างยั่งยืน ซึ่งจะเน้นการวางแผนในการกำหนดนโยบายในการจัดทำโครงการเมล็ดพันธุ์พืช มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานให้แก่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง ทำการประเมินศักยภาพ การจัดหาพื้นที่ในการเพาะปลูก การวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ การจัดเก็บ การอบรมให้ความรู้ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ แก่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ และเกษตรกรที่ทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ ให้แก่ศูนย์ศึกษาฯ การดำเนินการผลิตเมล็ดพันธุ์และติดตามผล ซึ่งในระหว่างที่ดำเนินการได้มีปัญหาลักษณะหลายประการ แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ซึ่งศูนย์ศึกษาได้มีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคเหล่านั้น เพื่อให้โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชสามารถที่จะดำเนินการต่อไปได้จนกระทั่งบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สรุปการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้บริหารศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง ดังนี้

ตารางที่ 3-29 ประเด็นที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน สถิติการเกิดภัยพิบัติ

พิกุลทอง	ภูพาน	อ่าวคุ้งกระเบน	เขาคันทรง	ห้วยทราย	ห้วยฮ่องไคร้
มีการเก็บข้อมูลทุกครั้งที่เกิดภัยพิบัติ โดยมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์ทำการเก็บข้อมูล	มีการเก็บข้อมูลภัยพิบัติที่เกิดขึ้นจำนวนผู้ประสบภัย และระดับความเสียหาย	การจัดเก็บข้อมูลภัยพิบัติยังไม่เป็นระบบ มีเฉพาะพื้นที่ศูนย์ฯ กำลังจัดทำฐานข้อมูลใน GIS	ไม่มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ	ไม่มีการเก็บข้อมูล แต่สามารถขอข้อมูลได้จากสำนักงานเกษตรจังหวัดและสำนักงานจังหวัดได้	มีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยเก็บจากผู้นำหมู่บ้าน เกษตรกร ส่วนราชการอื่น เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร

ตารางที่ 3-30 ประเด็นที่ 2 ข้อมูลการตลาดของเมล็ดพันธุ์ในระยะก่อนและหลังการเกิดภัยพิบัติ

พิกุลทอง	ภูพาน	อ่าวคุ้งกระเบน	เขาคันทรง	ห้วยทราย	ห้วยฮ่องไคร้
มีการสำรวจตลาดพบว่า ภายหลังการเกิดภัยพิบัติ เมล็ดพันธุ์ยังคงหาซื้อได้ ง่ายมีปริมาณเพียงพอต่อ ความต้องการ	มีการเก็บข้อมูล ซึ่งสรุปได้ ว่าปริมาณเมล็ดพันธุ์ข้าวมี น้อยทั้งก่อนและหลังการ เกิดภัยพิบัติเนื่องจากเมล็ด ข้าวจะสูญเสียความงอกได้ ง่ายจึง ไม่นิยมการสำรอง พันธุ์ไว้	มีข้อมูลด้านตลาด โดยหลัง ภัยธรรมชาติ สามารถหา ซื้อ ได้ ร า ค า ไ ม่ เปลี่ยนแปลง และปริมาณ เพียงพอ เนื่องจากจังหวัด จันทบุรีไม่ค่อยมีการปลูก พืชผักเป็นเชิงพาณิชย์ จึง ไม่มีปัญหาในเรื่องเมล็ด พันธุ์	ไม่มีการสำรวจและเก็บ ข้อมูล	ไม่มีการเก็บข้อมูล	มีการสำรวจราคาตลาด พบว่าพันธุ์ข้าวมีความ ต้องการสูงขึ้นและราคา ปรับขึ้น ผู้ประกอบการ ไม่มีการเก็บสำรองไว้ เนื่องจากจะเกิดการเสื่อม คุณภาพ ส่วนเมล็ดพันธุ์ผัก ไม่พบภาวะการขาดแคลน

ตารางที่ 3-31 ประเด็นที่ 3 แนวพระราชดำริที่ใช้ในการดำเนินโครงการ

พิกุลทอง	ภูพาน	อ่าวคุ้งกระเบน	เขาคันทรง	ห้วยทราย	ห้วยฮ่องไคร้
แนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เกี่ยวกับโครงการเมล็ดพันธุ์ โดยจัดทำแปลงสำรองเมล็ดพันธุ์	นำแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเรื่องสหกรณ์มาใช้ในการรวมกลุ่มด้านเมล็ดพันธุ์ข้าว	แนวพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ให้จัดทำโครงการเมล็ดพันธุ์พืช	พระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการช่วยเหลือเกษตรกร โดยรอบพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาคันทรงฯ และเพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารแก่เกษตรกร ขยายประสพภาวะวิกฤต	แนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์ศึกษาที่เพื่อการพัฒนาพื้นที่เสื่อมโทรม	-แนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเกี่ยวกับเรื่องข้าว การรวมกลุ่มผลิต กลุ่มสีข้าว และกลุ่มจำหน่าย -แนวพระราชดำริสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเรื่องธนาคารอาหารชุมชน

ตารางที่ 3-32 ประเด็นที่ 4 การมีส่วนร่วมในโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
จากภาคส่วนต่างๆ

พิกุลทอง	ภูพาน	อ่าวคุ้งกระเบน	เขาหินซ้อน	ห้วยทราย	ห้วยฮ่องไคร้
<p>-ส่วนราชการ บูรณาการของศูนย์ฯ มีการประชุมวางแผน เช่น การคัดเลือกพื้นที่ วางแผนห้วงเวลาที่ปลูก แผนการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่จะผลิตให้เหมาะสมต่อความต้องการของเกษตรกร</p> <p>-ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการเกี่ยวกับชนิดของเมล็ดพันธุ์ที่ต้องการ และได้รับการอบรมหลักสูตรการปลูกพืช</p>	<p>-ร่วมวางแผนกับสหกรณ์จังหวัดในการวางแผนให้เกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์และจำหน่ายให้แก่สหกรณ์</p> <p>-ประชาชนมีส่วนร่วมโครงการฯ โดยสำรวจความต้องการของเกษตรกรเพื่อเป็นข้อมูลประเมินการผลิต</p> <p>-หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมโดยบันทึกสถิติข้อมูลภัยพิบัติ จำนวนผู้ประสบภัย การแจ้งความประสงค์ในการเข้าร่วมอบรมและรับมอบปัจจัยการผลิต</p>	<p>มีการประชุมวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ เช่น ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชลบุรี / ศูนย์วิจัยข้าวปราจีนบุรี ได้มอบหมายให้งานวิชาการเกษตรของศูนย์ฯ ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชผัก ส่วนศูนย์ฯ ข้าว ส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวแต่ยังไม่ผ่านมาตรฐาน</p> <p>-ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการ โดยสอบถามความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าว ส่วนเมล็ดพันธุ์พืชอื่นๆ ไม่มีสอบถาม เนื่องจากพื้นที่เป็นสวนผลไม้</p>	<p>ส่วนราชการ บูรณาการของศูนย์ฯ มีการประชุมวางแผนเป้าหมายในการผลิตเมล็ดพันธุ์</p>	<p>หน่วยงานบูรณาการของศูนย์ฯและหน่วยงานในจังหวัดเพชรบุรี และเกษตรกร ประชุมเพื่อวางแผนดำเนินงาน</p> <p>-มีการประชุมคณะกรรมการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติจากธรรมชาติของจังหวัดเพชรบุรี เพื่อวางแผนดำเนินงาน</p>	<p>หน่วยงานบูรณาการของศูนย์ฯ ร่วมประชุมวางแผน -ประชาชนมีส่วนร่วมโดยศูนย์ฯ สอบถามเกษตรกรถึงความต้องการเมล็ดพันธุ์ชนิดต่างๆ</p> <p>-ส่วนราชการ ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนข้อมูลภัยพิบัติ ผู้ประสบภัยระดับความเสียหาย</p>

ตารางที่ 3-32 ประเด็นที่ 4 การมีส่วนร่วมในโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
จากภาคส่วนต่างๆ (ต่อ)

พิกุลทอง	ภูพาน	อ่าวคุ้งกระเบน	เขาคันทรง	ห้วยทราย	ห้วยฮ่องไคร้
-ส่วนราชการท้องถิ่นมีส่วนร่วมในโครงการฯ โดยร่วมสำรวจจำนวนผู้ประสบปัญหาและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับภัยพิบัติ		และมีหน่วยงานเกษตรภายนอกแจกจ่ายอยู่แล้ว โดยผ่านทางกิจกรรมงบประมาณปกติ หรือโครงการของรัฐบาล -ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น ยังไม่มีส่วนร่วมในโครงการ			

หมายเหตุ การดำเนินงานศูนย์ศึกษา ประกอบด้วยกรม กอง ต่างๆ ร่วมดำเนินการในรูปแบบบูรณาการ โดยมีคณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษา และแผนแม่บทโครงการศูนย์ศึกษา เป็นเครื่องมือ

ตารางที่ 3-33 ประเด็นที่ 5 การวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์

ประเด็นย่อย	พิกุลทอง	ภูพาน	อ่าวคุ้งกระเบน	เขาคันทรง	ห้วยทราย	ห้วยฮ่องไคร้
5.1 การคัดเลือกพื้นที่	มีการคัดเลือกพื้นที่โดยพิจารณาถึงภูมิประเทศ ลักษณะดิน การระบายน้ำ	การคัดเลือกพื้นที่ของเกษตรกรเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์อยู่ภายใต้การพิจารณาของศูนย์ภูพาน ซึ่งคำนึงถึงคุณภาพดิน น้ำ ความตั้งใจของเกษตรกร	เนื่องจากพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ อยู่ติดทะเล ไม่เหมาะสมที่จะทำเมล็ดพันธุ์ จึงไปใช้พื้นที่งานวิชาการเกษตร ต.รำพัน อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี ผลิตเมล็ดพันธุ์ ซึ่งขนาดพื้นที่ที่จะผลิตไม่แน่นอน เนื่องจากมีกิจกรรมและภารกิจอื่นๆ ประกอบกับพื้นที่ดังกล่าวปลูกไม้ผล, ขางพารา และไม้ยืนต้นอื่นๆ	กำหนดพื้นที่ภายในศูนย์ฯ และแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านธารพุด รวม 4 ไร่	วางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ได้ตามเป้าหมายตามแผนการผลิตประจำปี โดยคำนึงถึงศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ภายในโครงการ จากปัญหาภัยแล้งที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2551 จนถึงปี 2559	คัดเลือกพื้นที่ของเกษตรกร และพื้นที่ภายในศูนย์ ที่มีความเหมาะสม สามารถควบคุมการผลิตให้เป็นไปตามหลักวิชาการ

ตารางที่ 3-34 ประเด็นที่ 6 แผนการบริหารแจกจ่าย

พิกุลทอง	ภูพาน	อ่าวคุ้งกระเบน	เขาคันทรง	ห้วยทราย	ห้วยฮ่องไคร้
ศูนย์มีความพร้อมที่จะแจกจ่ายแก่เกษตรกรตามความต้องการและตามที่มีการผลิตของศูนย์ศึกษาฯ	มีความพร้อมในการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ แต่บางครั้งเกิดปัญหางบประมาณล่าช้าจึงไม่สามารถแจกจ่ายให้สอดคล้องกับช่วงเวลาที่ต้องการ	พร้อมแจกจ่ายตลอดปี (นำไปแจกจ่ายในจังหวัดเคลื่อนที่) แต่ความต้องการของเกษตรกรยังน้อย เพราะส่วนมากเป็นเกษตรกรสวนผลไม้	แจกจ่ายให้กับโรงเรียนในหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน	พร้อมสนับสนุนรัฐบาลเมื่อเกิดปัญหาภัยพิบัติ	- มีแผนแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวในลักษณะพร้อมให้ความช่วยเหลือได้ใน 15 วัน - มีการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ผักให้ผู้เข้าอบรม ผู้ขอความช่วยเหลือ หน่วยงานที่ร้องขอประชาชนที่ศึกษาดูงาน ให้สอดคล้องกับอายุการใช้งานของเมล็ดพันธุ์

ตารางที่ 3-35 ประเด็นที่ 7 ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ

พิกุลทอง	ภูพาน	อ่าวคุ้งกระเบน	เขาคิชฌกูฏ	ห้วยทราย	ห้วยฮ่องไคร้
ราษฎรได้รับเมล็ดพันธุ์ตรงตามความต้องการ	เกษตรกรได้รับเมล็ดพันธุ์ตรงตามความต้องการและเหมาะสมกับพื้นที่ปลูกของเกษตรกร	ไม่มีการติดตามผล จึงยังไม่ทราบว่าเมล็ดพันธุ์ที่ผลิตตรงตามความต้องการของเกษตรกรหรือไม่	กรณีแจกจ่ายให้โรงเรียนตรงตามต้องการ	ประชาชน/เกษตรกรไม่ทราบว่าศูนย์ฯ มีเมล็ดพันธุ์จำหน่ายหรือแจกซึ่งได้แก้ไขโดยการประชาสัมพันธ์ และทยอยนำเมล็ดพันธุ์ออกแจกจ่าย	ศูนย์ฯ สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ตามเป้าหมายและเวลาที่กำหนด และสามารถส่งมอบเมล็ดพันธุ์ได้ตรงตามความต้องการของเกษตรกร

ตารางที่ 3-36 ประเด็นที่ 8 การติดตามผล

พิกุลทอง	ภูพาน	อ่าวคุ้งกระเบน	เขาหินซ้อน	ห้วยทราย	ห้วยฮ่องไคร้
มีการกำหนดแผนติดตาม (เดือนละ 1 ครั้ง)	มีการติดตามผลจากการสนับสนุนปัจจัยการผลิต และผลการดำเนินงาน เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้	ไม่มี	ตรวจเยี่ยม ติดตาม โรงเรียนในพื้นที่หมู่บ้าน รอบศูนย์ฯ และ โรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดน อย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง -ผลการดำเนินงาน เป็นไปตามแผนที่กำหนด	ในส่วนการผลิตเมล็ดพันธุ์ ของโครงการ สามารถ แก้ปัญหาความต้องการแก่ เกษตรกรได้บางส่วน เท่านั้น เพราะปัจจุบันนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่เปลี่ยน วิธีการปลูกจากเดิมที่เพาะ ต้นกล้าเอง มาเป็นซื้อ ต้นกล้าปลูก -มีเจ้าหน้าที่งานขยายผล ออกติดตาม และ ให้ คำแนะนำในการปลูกและ แก้ปัญหา อย่างนั้นเดือนละ 1 ครั้ง -ส่วน ใหญ่ ผล การ ดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้	-ในขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์มีการติดตามเพื่อ ควบคุมคุณภาพการผลิต - ยังไม่มีการติดตามผลจาก ผู้ที่ได้รับเมล็ดพันธุ์

ตารางที่ 3-37 ประเด็นที่ 9 แนวทางการต่อยอดโครงการโดยเกษตรกร

พิกุลทอง	ภูพาน	อ่าวคุ้งกระเบน	เขานินซ้อน	ห้วยทราย	ห้วยฮ่องไคร้
ศูนย์ฯได้ให้ความรู้การผลิตพันธุ์ก่อนการแจกจ่าย เพื่อที่เกษตรกรจะได้ผลิตได้ด้วยตนเอง	จะต้องพัฒนาเกษตรกรให้สามารถตรวจสอบเมล็ดพันธุ์ข้าว การทำความเข้าใจภาคเมล็ดพันธุ์ การตลาดในการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์	ยังขาดบุคลากรที่จะส่งเสริมให้ความรู้สำหรับให้เกษตรกรไปผลิตเมล็ดพันธุ์เอง	จัดตั้งกลุ่มธนาคารเมล็ดพันธุ์ชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องมีเทคโนโลยีอย่างง่ายที่ไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีที่ยุ่งยาก สามารถทำได้ทุกบ้าน ซึ่งต้องการความรู้เทคนิคต่างๆ เพิ่มเติมเพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกร	-ต้องมีการให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องชนิดของเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ได้ -ให้เกษตรกรเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง ที่สามารถลดต้นทุนการผลิตได้	-เกษตรกรที่ศูนย์ฯจ้างผลิตสามารถดำเนินการเองได้ -เกษตรกรรายใหม่สามารถจะดำเนินการได้ โดยต้องเพิ่มความเข้มข้นในการอบรมและสนับสนุนปัจจัยการผลิต เพื่อสร้างแรงจูงใจ

ตารางที่ 3-38 ประเด็นที่ 10 การนำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์เข้าสู่แผนงานหลักของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พิกุลทอง	ภูพาน	อ่าวคุ้งกระเบน	เขาคันทรง	ห้วยทราย	ห้วยฮ่องไคร้
ได้มีการนำเข้าสู่แผนงานของศูนย์ศึกษาฯตลอดเวลาที่ผ่านมา ซึ่งศูนย์ฯพิกุลทองมีศักยภาพและงบประมาณเพียงพอ แต่ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญในการผลิตเมล็ดพันธุ์	มีความเป็นไปได้ เพราะเป็นการพัฒนาเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง	ในส่วนของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ พื้นที่ไม่เหมาะสม แต่มีความเป็นไปได้ถ้าหากได้รับการสนับสนุนจากกรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมพัฒนาที่ดิน จัดสรรบุคลากรลงมาปฏิบัติงานอย่างจริงจัง รวมทั้งจัดสรรงบประมาณมาดำเนินการ โดยไม่ต้องรอกงบประมาณ มา ค า เ นื น ก า ร ข้ า ม ปืงบประมาณ	ศูนย์ฯ มีศักยภาพและมีความเป็นไปได้ เนื่องจากปัจจุบันได้ดำเนินการอยู่แล้ว เพียงแต่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณและขาดบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะด้าน	สามารถทำได้เพราะศูนย์ฯมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการผลิตเมล็ดพันธุ์ ตั้งแต่การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ การแปรสภาพเมล็ดพันธุ์ และการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์อย่างถูกต้องและถูกวิธี เพื่อให้ได้มาตรฐานตามคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ที่ดีและตรงตามพันธุ์	ศูนย์มีศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ หากมีงบประมาณที่แน่นอน มีพื้นที่ที่ชัดเจน

ตารางที่ 3-38 ประเด็นที่ 10 การนำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์เข้าสู่แผนงานหลักของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ต่อ)

พิกุลทอง	ภูพาน	อ่าวคุ้งกระเบน	เขาคันทรง	ห้วยทราย	ห้วยฮ่องไคร้
		การติดตามงานยุ่งยาก เนื่องจากมีกิจกรรม ปีงบประมาณใหม่เข้า มาร่วมด้วย			

บทที่ 4

บทวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามแนวพระราชดำริอย่างยั่งยืน

การศึกษาในบทที่ 4 มีความมุ่งหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อศึกษาบทวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างยั่งยืน โดยมีลำดับการศึกษา ดังนี้

1. วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคการบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างยั่งยืน
2. กำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างยั่งยืน

3. สรุป

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตามแนวพระราชดำริอย่างยั่งยืน สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินงานเพื่อสนองพระราชดำริ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ผลการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดังนี้

การวิเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหา

ผลการศึกษาครั้งนี้ สามารถตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ได้ดังนี้

ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินการของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1. รูปแบบการดำเนินงานโครงการ

1.1 การสนองพระราชดำริ

1.1.1 การดำเนินงานโครงการระยะที่ 1 (ระยะเร่งด่วน)

เมื่อเกิดวิกฤติอุทกภัยทำให้การเกษตรของเกษตรกรได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชจึงได้นำเมล็ดพันธุ์แจกจ่ายให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ที่ได้รับ ความเสียหายอย่างเร่งด่วน การดำเนินงานทันต่อสถานการณ์และเพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งได้สอดคล้องกับแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านแก้ปัญหาที่จุดเล็ก ทำตามลำดับชั้น ในการประสานงานดำเนินงานในลักษณะบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆ เช่นการเก็บข้อมูลก่อน-หลังการเกิดอุทกภัย ปัญหาภัยแล้ง โรคและแมลงระบาด และนำข้อมูลสถิตินั้นมาใช้ประโยชน์ในการกำหนดการช่วยเหลือ การมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้เกษตรกรแจ้งความต้องการในชนิดและปริมาณของพันธุ์พืช ซึ่งส่งผลให้การแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ตรงตามความต้องการของเกษตรกร และเหมาะสมที่จะทำการเพาะปลูกในสภาพท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งนับว่าสามารถนำทรัพยากรไปใช้ประโยชน์ได้จริง การให้ความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอย่างเป็นลำดับขั้นให้แก่เกษตรกรที่ได้รับการแจกจ่าย การติดตามผลการดำเนินงานจากผู้ที่ได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ (โรงเรียน) เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการดำเนินโครงการระยะยาว เป็นต้น

1.2 แนวทางการดำเนินงานระยะที่ 2 (ระยะยาว)

โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ดำเนินการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช โดยศูนย์ศึกษาเป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์สำรองไว้ใช้ในยามวิกฤต จ้างชาวบ้านเกษตรกรบริเวณรอบศูนย์ฯ ผลิต จึงสามารถทดแทนการซื้อเมล็ดพันธุ์ที่มีราคาแพงและเมล็ดพันธุ์ที่ขาดแคลนในท้องตลาดได้ เกษตรกรสามารถผลิตและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์เองได้ โดยใช้วิธีการนำเมล็ดพันธุ์ตากแดดแทนการเข้าตู้อบ การจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ให้มีชีวิตจากสัตว์และแมลง มีการน้อมนำแนวพระราชดำริมาใช้ดำเนินการ เช่น การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ เกี่ยวกับสภาพพื้นที่ภูมิอากาศ หลักวิชาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ หลักการประหยัดเรียบง่ายได้ประโยชน์สูงสุด โดยสังเกตได้จากการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่เรียบง่าย ราคาไม่สูง หาได้ในท้องถิ่น ซึ่งแนวทางเหล่านี้ เกษตรกรสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้เอง เช่นเดียวกับการสร้างธนาคารชุมชนและโครงการฟาร์มตัวอย่างอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ได้ส่งเสริมให้ชุมชนมีอาชีพสามารถผลิตอาหารเองและเป็นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้เรื่องภูมิคุ้มกันและการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

2. รูปแบบการบริหารจัดการ

สำนักงาน กปร. เป็นหน่วยงานที่รับพระราชดำริโดยตรงได้รับความร่วมมือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มูลนิธิชัยพัฒนา

กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น ร่วมดำเนินงานสนองพระราชดำริ และกำกับดูแลศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริการดำเนินโครงการ ในระยะที่ 1 เพื่อบรรเทาช่วยเหลือราษฎรและเกษตรกรที่ประสบอุทกภัยภาคใต้ในระยะเวลาที่จำกัด ลักษณะการบริหารจัดการมุ่งเน้นความรวดเร็ว คล่องตัวและในการดำเนินงานระยะยาวได้กำหนดนโยบายผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีองคมนตรีเป็นประธาน ให้ดำเนินงานโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ขึ้นในพื้นที่ศูนย์ฯ ทั้ง 6 แห่ง ในระดับพื้นที่มีคณะทำงานโครงการศูนย์ฯ เป็นผู้กำกับให้มีการนำนโยบายแปลงสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม มีการมอบหมายเจ้าหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน ได้แก่ฝ่ายเกษตรกรกรรมของทุกศูนย์ฯ แนวทางในการผลิตได้สำรวจและสรุปความต้องการชนิดเมล็ดพันธุ์พืชท้องถิ่นจากเกษตรกรรอบศูนย์ฯเพื่อกำหนดแผนการผลิต (เมล็ดพันธุ์ชนิดใดที่สามารถผลิตได้เองให้ศูนย์ฯ ผลิตเองในปริมาณที่พอเหมาะต่อการแจกจ่ายและการจัดเก็บในรอบปี หมาจึงผลิตใหม่, เมล็ดพันธุ์บางชนิดจ้างให้ชาวบ้าน/เกษตรกรบริเวณรอบศูนย์ฯ เป็นผู้ผลิตให้) กำหนดพื้นที่ปลูกที่มีความเหมาะสม การกำหนดวิธีการและสถานที่ในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ตามศักยภาพและปริมาณผลผลิต การจัดอบรมให้ความรู้ด้านการผลิตควบคุมคุณภาพเมล็ดพันธุ์พืชให้แก่เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯและเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมบริหารจัดการ

3. เป้าหมายความต้องการ

ผลการสำรวจมีกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการเดือดร้อนที่ชัดเจน ได้แก่ เกษตรกรจังหวัดนราธิวาส จำนวน 1,754 ราย โรงเรียนโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน จังหวัดนราธิวาส 17 แห่ง เกษตรกรจังหวัดปัตตานี จำนวน 100 ราย โรงเรียนโครงการเกษตร เพื่ออาหารกลางวัน จังหวัดปัตตานี จำนวน 5 แห่ง เกษตรกรจังหวัดยะลา จำนวน 149 ราย

4. ความพร้อมของพื้นที่ สถานที่จัดเก็บ และเจ้าหน้าที่ผลิตเมล็ดพันธุ์

ใช้พื้นที่ในศูนย์ฯ เป็นแปลงปลูกพืชเมล็ดพันธุ์ ยกเว้นศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ที่ใช้แปลงเกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ เป็นแปลงปลูกพืชเมล็ดพันธุ์ สำหรับสถานที่เก็บเมล็ดพันธุ์ศูนย์ฯ ได้นำทรัพยากรภายในศูนย์ฯ กลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น โดยได้ปรับปรุงอาคาร ห้องเย็น ยุ้งฉาง ที่มีอยู่เดิมเป็นที่เก็บเมล็ดพันธุ์ ส่วนแรงงานที่ใช้ผลิตเมล็ดพันธุ์ ได้มอบหมายเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ เป็นผู้รับผิดชอบ เป็นการใช้อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานปกติในศูนย์ฯ มาทำหน้าที่โดยไม่ต้องจ้างแรงงานเพิ่ม ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นของงบประมาณรายจ่ายอย่างไรก็ตามศูนย์ศึกษาฯอ่าวคุ้งกระเบนฯ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรชายฝั่งมีข้อจำกัดของสภาพพื้นที่ศูนย์ฯ ซึ่งติดทะเลได้รับผลกระทบจากไอน้ำทะเลจึงทำให้โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์น้อยกว่าแห่ง

อื่นๆ ทั้ง 5 แห่ง รวมทั้งศูนย์ศึกษาฯ ที่อยู่ในพื้นที่ที่เกิดภัยพิบัติเป็นประจำ จะมีประสบการณ์มากกว่า เช่น มีการเก็บสถิติภัยพิบัติ ข้อมูลความต้องการของเกษตรกร และนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการวางแผนดำเนินโครงการตั้งแต่ขั้นตอนการคัดเลือกพื้นที่ การปลูก การเก็บเกี่ยว กระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ (การคัดเลือก การกำจัดสิ่งเจือปน การลดความชื้นบรรจุภัณฑ์ อาคารสถานที่จัดเก็บ) แผนการบริหารแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ ความรู้ ความชำนาญของเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

5. งบประมาณดำเนินงาน

ศูนย์ฯ ทั้ง 6 แห่ง ใช้งบประมาณปกติศูนย์ฯ ที่ได้รับงบประมาณ งบปร. มาดำเนินการ ไม่จำเป็นต้องสร้างสถานที่เก็บเมล็ดพันธุ์ใหม่ เพียงแต่ปรับปรุงของเดิมที่มีอยู่ให้กลับมาใช้งานได้ รวมทั้งเทคโนโลยี เครื่องมือ อุปกรณ์ ที่ใช้มีความเรียบง่าย ราคาไม่สูง อีกทั้งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานระดับจังหวัดเข้ามาสนับสนุนอีกทางหนึ่ง

6. การมีส่วนร่วม

ในระยะที่ 1 ระยะเร่งด่วน ด้วยข้อจำกัดของเวลาและความเดือดร้อนของเกษตรกร ประชาชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการฯ ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในระดับจังหวัดร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันปฏิบัติ ที่จะนำเมล็ดพันธุ์ ไปแจกจ่ายให้เกษตรกร ประชาชนที่เดือดร้อนเป็นการเฉพาะหน้า สำหรับในระยะที่ 2 ที่ต้องดำเนินงานโครงการฯ อย่างเป็นระบบและยั่งยืน ศูนย์ฯ ประสานความร่วมมือกันในระดับพื้นที่เข้าร่วม เช่น จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรมพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริม กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร เป็นต้น ในการวางแผนการสำรวจความต้องการ แผนปฏิบัติงาน แผนการติดตามผลการดำเนินงาน โดยมีคณะทำงานศูนย์ฯ มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการฯ โดยได้สอบถามความต้องการจากผู้ประสบภัยด้านชนิดและปริมาณของเมล็ดพันธุ์

ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด ในการบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1. การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตอุทกภัยในระยะที่ 1 เป็นภารกิจฉุกเฉินเร่งด่วน เมล็ดพันธุ์ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจัดเก็บไว้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในกิจกรรมการเกษตรของศูนย์ฯ เท่านั้น จึงไม่มีความหลากหลายชนิดและปริมาณมากนัก ดังนั้น จึงไม่ตรงความต้องการของเกษตรกรที่ประสบอุทกภัย

2. การติดตามผลโรงเรียน 17 แห่ง ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีปัญหาเรื่องดินขาดความอุดมสมบูรณ์ น้ำท่วมขัง ขาดแคลนน้ำช่วงฤดูแล้ง ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองฯ ชลประทานจังหวัดนครราชสีมาได้เข้าไปช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

3. ศูนย์ฯ ได้ตั้งแผนงานโครงการเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์สำหรับเป็นแหล่งสำรองในยามวิกฤต แต่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณที่เกิดความล่าช้าจากเหตุความไม่สงบ ทำให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริไม่สามารถดำเนินการตามห้วงเวลาที่กำหนดไว้ในแผนได้ ส่งผลให้ขั้นตอนการเก็บเมล็ดพันธุ์เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต้องขยายห้วงเวลา

4. สภาพดิน ฟ้า อากาศ ฤดูกาลที่เก็บเกี่ยวจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ เช่น ในฤดูฝนมีความชื้นมาก เมล็ดพันธุ์จะเน่าเสียได้

5. พื้นที่บางแห่งไม่เหมาะสมต่อการเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากไอทะเลซึ่งมีความเค็มทำให้มีการติดเมล็ดในอัตราที่ต่ำ และมีน้ำไม่เพียงพอทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ตลอดทั้งปี บางพื้นที่มีฝนตกชุกส่งผลให้มีเมล็ดพันธุ์ที่ได้คุณภาพสูงมีจำนวนน้อย

6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริบางแห่ง ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านเกษตรกรรม

7. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริบางแห่ง สถานที่จัดเก็บไม่เพียงพอขาดอุปกรณ์ในการจัดเก็บเช่นตู้ควบคุมอุณหภูมิ จึงทำให้เมล็ดพันธุ์มีความงอกลดลง

การดำเนินงานโครงการฯ มีการดำเนินงานต่างๆร่วมกัน ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ ได้แก่ เก็บข้อมูลพื้นที่ที่ได้รับความเสียหาย สำรวจผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยสอบถามความต้องการจากภาคประชาชนและนำความต้องการของเกษตรกรมาจัดเป้าหมายโครงการฯ

ยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา

โครงการฯได้นำหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ (พ.ศ.2556-2561) นำมาใช้ในการดำเนินงานในด้านต่างๆ ดังนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 : การสร้างความเป็นเลิศในการให้บริการประชาชน

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง เป็นศูนย์ฯ ที่ได้รวบรวมองค์ความรู้และตัวอย่างความสำเร็จและแปลงสาธิตในด้านต่างๆ เช่น แปลงสาธิตเมล็ดพันธุ์พืชประมง ปรับปรุงบำรุงดิน พัฒนาแหล่งน้ำ การเลี้ยงสัตว์ องค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้อง

การเกษตรมาไว้ ณ จุดๆ เดียว (One Stop Service) เพื่อทำหน้าที่ ศึกษา ค้นคว้า ทดลองและวิจัยและหาแนวทางการพัฒนาด้านต่างๆ ได้ให้บริการแก่เกษตรกรและประชาชนที่สนใจได้เข้ามาศึกษาหาความรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนเอง และช่วงวิกฤตเกิดอุทกภัยที่ผ่านมา โครงการฯ ได้เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือเกษตรกรด้านสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชแก่เกษตรกรได้อย่างรวดเร็ว

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 : การวางระบบการบริหารงานราชการแบบบูรณาการ

การจัดการเมล็ดพันธุ์พืชของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ร่วมมือบูรณาการหรือกับหน่วยงานต่างๆ เช่น จังหวัด ส่วนท้องถิ่น เกษตรกร และหน่วยงานเกี่ยวข้อง ในการกำหนดวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เกิดประสิทธิภาพ ลดการทำงานซ้ำซ้อนในการช่วยเหลือเกษตรกร เมื่อได้รับภัยพิบัติ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณที่คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 : การส่งเสริมระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน

การดำเนินงานโครงการฯ มีการดำเนินงานต่างๆร่วมกัน ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ ได้แก่ เก็บข้อมูลพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ สำรวจผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยสอบถามความต้องการจากภาคประชาชนและนำความต้องการของเกษตรกรมาจัดเป้าหมายโครงการฯ

สรุปการศึกษาในบทที่ 4 เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 3 ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

เมื่อเกษตรกรได้รับความเสียหายจากการเกิดอุทกภัย เช่น ปัญหาการเกิดอุทกภัยในเขตพื้นที่ภาคใต้ ภาครัฐโดยเฉพาะศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ในการเพาะปลูกเพื่อบริโภค ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงต้องดำเนินการช่วยเหลือ โดยได้รับร่วมมือทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการดำเนิน การจัดทำแผนและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้สามารถช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างรวดเร็วและแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ให้เพียงพอต่อความต้องการ และส่งเสริมการให้ความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้เกษตรกรและผู้สนใจสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์เองได้อย่างถูกต้อง ในระยะยาวลดการซื้อเมล็ดพันธุ์จากท้องตลาดที่มีราคาแพง ส่งเสริมการสร้างธนาคารอาหารที่เน้นวัตถุดิบในชุมชน เกิดการสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ตนเองและชุมชนและสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการนำมาปรับใช้ในยุคปัจจุบัน

ในการทำงานของส่วนราชการมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินงานให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤติได้อย่างรวดเร็ว โดยได้แนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ.2556-2561) มาเป็นหลักในการบริหารจัดการ เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินงานโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยได้นำประเด็นที่เกี่ยวข้องในด้านการสร้างความเป็นเลิศในการบริการประชาชน การวางระบบการบริหารงานราชการแบบบูรณาการ และการส่งเสริมระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน มาปรับใช้ในการดำเนินงาน

บทที่ 5

สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามแนวพระราชดำริอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย ข้อที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินการของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ข้อที่ 3 เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาของการบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สรุปผลการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ดังนี้

1. ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 1 สรุปได้ ดังนี้

ด้วยพระเมตตาและน้ำพระทัยในความห่วงใยและทรงมีพระวิสัยทัศน์อันกว้างไกลในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่มีต่อพสกนิกร ที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา ที่ได้รับความเดือดร้อนจากอุทกภัย ในขณะนั้น จึงได้พระราชทานพระราชดำริกับสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) จำนวน 3 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2555 สรุปความว่า ให้สำนักงาน กปร. ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบความต้องการด้านเมล็ดพันธุ์ของราษฎรที่ประสบความเสียหายจากเหตุการณ์อุทกภัยอย่างฉับพลันในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2556 ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส สรุปความว่า ปัจจุบันสถานะแวดล้อมมีความแปรปรวน เกิดภัยธรรมชาติขึ้นบ่อยครั้ง

สร้างความเสียหายให้กับผลผลิต และชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร ดังนั้น เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) และเสริมสร้างการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ศูนย์ศึกษาฯ ทุกแห่ง จึงควรพิจารณาจัดทำแหล่งปลูกและเก็บสำรองเมล็ดพันธุ์พืช อาทิ เมล็ดพันธุ์ข้าว เมล็ดพันธุ์ถั่ว/ธัญพืชต่างๆ และเมล็ดพันธุ์ผัก เป็นต้น เพื่อสำรองพันธุ์พืชให้เกษตรกรในยามวิกฤต และพระราชทานพระราชดำริ ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ.2556 ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ ความว่า “ให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร”

สำนักงาน กปร. จึงได้กำหนดนโยบายซึ่งผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหาร โครงการศูนย์ศึกษาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่มีนายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี เป็นประธาน ประสานความร่วมมือมอบหมายให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัด ฉะเชิงเทรา, ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครราชสีมา, ศูนย์ศึกษา การพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี, ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร, ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่, ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัด เพชรบุรี ไปจัดทำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขึ้นในศูนย์ศึกษาการ พัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง โดยให้ร่วมประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด ซึ่งมีคณะทำงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ระดับ จังหวัด ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน กำกับดูแล เพื่อสนองงานพระราชดำริ

การดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินงานมาตั้งแต่ มกราคม พ.ศ. 2556 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยได้รับการประสานความร่วมมือในการร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนปฏิบัติและติดตามผล โครงการฯ ของทุกภาคส่วนที่ เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลางและระดับพื้นที่ ดำเนินมาเป็นอย่างดี ปัจจุบันศูนย์ศึกษาการพัฒนาอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์พืชในท้องถิ่น เพื่อไว้ใช้ในศูนย์ศึกษา การพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเก็บสำรองไว้ช่วยเหลือเกษตรกรยามวิกฤตในพื้นที่และ สามารถที่จะสนับสนุนแจกจ่ายไปให้ระหว่างศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แห่งอื่นๆ หากมีความต้องการ ซึ่งนับว่าโครงการดังกล่าวประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง สรุปได้ ดังนี้

1. ความสอดคล้องกับแนวพระราชดำริ

ผลการดำเนินงานในระยะที่ 1 ระยะเร่งด่วน เป็นการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา ที่เป็นเรื่องเร่งด่วนเฉพาะหน้า การแก้ไขที่น้อมนำแนวพระราชดำริ เช่น เรื่องการปัญหาที่จุดเล็ก ภูมิสังคม การมีส่วนร่วม มาใช้บริหาร โครงการ การมอบปัจจัยการผลิตคือเมล็ดพันธุ์พืชต่างๆ ในระยะฟื้นฟู หลังการเกิดอุทกภัยสามารถดำเนินการได้อย่างทันที นับว่าเป็นการดำเนินงานที่มีความรวดเร็วและลักษณะเชิงรุกและโครงการประสบผลดีเนื่องจากการถามสอบถามความต้องการของราษฎร โรงเรียนที่ประสบความเดือดร้อนก่อนซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในโครงการ ส่งผลให้ปัจจัยการผลิตที่แจกจ่ายสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ส่วนปัจจัยอื่นๆที่ส่งเสริมให้โครงการประสบผลสำเร็จ คือการร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ เช่นการบูรณาการข้อมูลเกี่ยวกับภัยพิบัติ ประชาชนที่ประสบภัย พื้นที่ที่ประสบภัย รวมทั้งลักษณะของความรุนแรง ของจังหวัด หน่วยงานต่างๆในพื้นที่ จึงทำให้การช่วยเหลือราษฎรสามารถดำเนินงานได้ตรงกับความต้องการ นอกจากนั้นมีการติดตามผลหลังจากที่ได้มอบเมล็ดพันธุ์ไปแล้วจึงมีข้อมูลเพื่อนำไปปรับปรุงโครงการในระยะต่อไป

การดำเนินงานในระยะที่ 2 เป็นโครงการที่ดำเนินการในลักษณะเพื่อความยั่งยืน โดยศูนย์ศึกษาจัดทำโครงการการผลิตเมล็ดพันธุ์ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งสำรองเมล็ดพันธุ์เพื่อจะได้แจกจ่ายให้แก่เกษตรกร ทดแทนการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ หรือจัดซื้อจากภาคธุรกิจ โดยมีการวางแผนร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในการผลิตให้เป็นไปตามหลักวิชาการ ตั้งแต่การคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสม การกำหนดช่วงเวลาปลูก ห่วงเวลาเก็บเกี่ยวคำนึงถึงสภาพภูมิอากาศ ชนิดพืชพันธุ์และปริมาณที่คาดว่าจะได้รับตามที่ได้สำรวจความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ไว้ กระบวนการเก็บเกี่ยวและกระบวนการจัดเก็บสำรองพันธุ์ การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้ทุกกระบวนการได้ใช้เทคโนโลยีหรือวิธีการที่เรียบง่าย ประหยัด ตามแนวพระราชดำริ เพื่อที่ว่าในระยะต่อไปเกษตรกรที่ได้รับปัจจัยการผลิตไปจะสามารถนำไปผลิตเมล็ดเองได้ ตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นการพึ่งตนเอง

2. ความครบถ้วนตามแนวพระราชดำริ

เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 สำนักงาน กปร. กับ มูลนิธิชัยพัฒนา ได้นำเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทานไปมอบให้ เกษตรที่ประสบอุทกภัย 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 2,003 ราย (เกษตรกรจังหวัดนราธิวาส 1,754 ราย 12 อำเภอ, เกษตรกรจังหวัดปัตตานี 100 ราย 1 อำเภอ, เกษตรกรจังหวัดยะลา 149 ราย 1 อำเภอ) และโรงเรียนเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน จำนวน 22 แห่ง (จังหวัดนราธิวาส 17 แห่ง, จังหวัดปัตตานี

5 แห่ง) รวมเมล็ดพันธุ์พืช 29 ชนิด ซึ่งเป็นการดำเนินงานสนองพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 1 ระยะเร่งด่วน

ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2557 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นระยะที่ 2 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง ได้ดำเนินโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาโดยต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี จนสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และแจกจ่ายให้แก่เกษตรกรที่เข้ามาอบรมในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อีกทั้งเก็บสำรองไว้ในยามวิกฤตอุทกภัยที่อาจจะเกิดขึ้นในภายหน้า

การดำเนินงานทั้ง 2 ระยะ ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง ได้ดำเนินงานโครงการฯ สนองพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อย่างครบถ้วน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย
2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ
3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรเป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินโครงการในระยะยาว

2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง ควรต้องพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชให้ผ่านการรับรองมาตรฐานสากลจากกรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร (GAP) เพื่อในอนาคต ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะได้ก้าวไปสู่แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์พืชที่ได้มาตรฐาน ที่สามารถเป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์พืช เมล็ดข้าวให้แก่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน โดยชนิดและปริมาณพืชที่จะทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ต้องขึ้นกับศักยภาพของแต่ละศูนย์ฯ

3. การบริหารจัดการในระยะยาว ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ควรมีแผนงาน โครงสร้างที่ชัดเจน ด้านแผนการผลิต การบริการจัดการผลผลิต เช่น การระบายเมล็ดพันธุ์พืชให้เหมาะสมกับอายุเวลาเมล็ดพันธุ์ ทั้งนี้ต้องมีสำรองไว้ไม่ขาดแคลนด้วย และนำเข้าสู่แผนงานหลักและแผนแม่บทของศูนย์ฯ

4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ทั้ง 6 แห่ง ควรเชื่อมโยงสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ระหว่างกัน และกันทั้งในภาวะวิกฤต และภาวะปกติอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ เนื่องจากจะเป็นการหมุนเวียน เปลี่ยนผลผลิตให้ใหม่อยู่เสมอ ซึ่งจะส่งผลไปยังอัตราการงอกของเมล็ดพันธุ์พืชที่มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ

1. ส่งเสริม สนับสนุน เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ให้มีความเป็นมืออาชีพในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชและให้ความรู้ เกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้มีความรู้ ความสามารถใน ทักษะด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ และขยายผลสู่เกษตรกรในพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติเป็นประจำเพื่อเป็น การลดต้นทุนการประกอบอาชีพและนำสู่วิถีการพึ่งตนเอง

2. ควรมีการรวบรวมสถิติการเกิดภัยพิบัติ ได้แก่ ความถี่ในการเกิด พื้นที่ระดับความรุนแรง รวมทั้งระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์พืชให้เป็นระบบ มีความเป็นปัจจุบันและมีความพร้อมใช้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการปฏิบัติงาน และคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าควรจะ ดำเนินงานไปในทิศทางใดในสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต

3. สร้างความตระหนักรู้ให้แก่เกษตรกร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับ โครงการผลิต เมล็ดพันธุ์พืชฯ ว่านอกจากจะมีประโยชน์ในการสำรองไว้ใช้ในยามวิกฤตแล้ว ยังมีความสำคัญใน มิติของความมั่นคงทางอาหาร เพราะหากสามารถสร้างปัจจัยการผลิต (เมล็ดพันธุ์) เพื่อผลิตอาหารได้เอง สามารถเป็นธนาคารอาหารของชุมชนในพื้นที่ได้พึ่งพาตนเอง มีภูมิคุ้มกัน แม้มีวิกฤตการณ์ใดๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคตทั้งด้านภัยธรรมชาติ วิกฤตเศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ประเมินผลโครงการเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามระเบียบสำนัก นายกรัฐมนตรี ว่าด้วยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ. 2524

บรรณานุกรม

หนังสือ

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภากการพิมพ์, 2527.

เถาว์วัลย์ นันทาทิวัฒน์. หลักการจัดการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

ธงชัย สันติวงษ์. หลักการจัดการ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2531.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภากการพิมพ์, 2527.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภากการพิมพ์, 2527.

เสน่ห์ จามริก. นโยบายกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษา
นโยบายสาธารณสุข, 2527.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ตามรอยพระราชดำริสู่ ปรัญญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง, 2555.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนา
ประเทศตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.
จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ภาคปฏิบัติ กว่า 1 ทศวรรษ. กรุงเทพฯ : บริษัท
ดาวฤกษ์ คอมมูนิเคชั่นส์, 2555.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เรียนรู้หลักการทรงงานใน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ, 2554.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. ชีวิตเริ่มต้น
จากศูนย์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2559.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. แนวคิดและ
ทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.
กรุงเทพฯ : เติ เอส อินเตอร์ พริ้นติ้ง จำกัด, 2540.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. แนวคิดและทิศทางการพัฒนาเชิงพื้นที่. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 80 พรรษา ปวงประชาร่วมเย็น เป็นสุข. กรุงเทพฯ : สุขุมวิท มีเดีย มาร์เก็ตติ้ง จำกัด, 2555.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 32 ปี ผลสำเร็จศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. กรุงเทพฯ : จุดทอง จำกัด, 2555.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : อรุณสภาคทวารวดี, 2548.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : จุดทอง, 2557.

อคิน รพีพัฒน์. ปัญหาการพัฒนาชนบท บทเรียนจากกรณียกกระบตี โครงการพัฒนาชนบทลุ่มน้ำแม่กลอง. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2531.

อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. คำบรรยายลักษณะวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชนบท 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.

วารสาร

มณี ชินณรงค์. “ปัจจัยการบริหารจัดการคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏ”, วารสารวิชาการสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ 20/ (ฉบับที่ 33), มกราคม-มิถุนายน 2555.

วิทยานิพนธ์

กรรณิกา ชมดี. “การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ศึกษากรณี : โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคม, สังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.

นอ่าน วิถกรรรักษา. “ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อการเข้าร่วมของประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบท : ศึกษากรณีโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่นตำบลคุ้มพะยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตร

มหบัณฑิต, สังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

เฉลิมพร ชูศรี. “การมีส่วนร่วมของชาวประมงพื้นบ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง กรณีศึกษา : อ่าวปัตตานี จังหวัดปัตตานี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, เทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.

ชนวรรณ ปัญญาคำ. “การวิเคราะห์ความพร้อมในการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย”. วิทยานิพนธ์บัณฑิตศึกษา, วิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2553.

ธีรภัทร ผอมคง. “แนวทางการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลกรน จังหวัดชุมพร”. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2553.

นงเยาว์ หลีพันธุ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กใน จังหวัดจันทบุรี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2537.

นิพล เชื้อเมืองพาน. “แนวทางการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา : วนอุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.

ประสพสุข ดิอินทร์. “การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในภาคเหนือ”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังแวดล้อมศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.

วิชัย วรสมุทรปราการ. “ประสิทธิผลการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามทัศนคติของกรรมการ ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, การจัดการทั่วไป, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 2553.

ศิริวรรณ ทาปัญญา. “ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแหล่งโบราณสถาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.

สัจชัย สูดิพนธ์วิหาร. “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อปัญหามลพิษทางน้ำจากชุมชน : กรณีศึกษา เทศบาลเมืองภูเก็ต”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.

อนุภรณ์ สุวรรณสัทสิกร. “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลต่อโครงการ กสช. ปี 2528 อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น”. วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2529.

อรวรรณ โชคลิขิตอำนวย. “แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลบ้านคู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย”. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2555.

อุศนีย์ ฐูปทอง. “ศักยภาพและความเหมาะสมในการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ :กรณีศึกษาเกษตรกรในพื้นที่ ตำบลห้วยหินขาว จังหวัดสระบุรี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. “ข้อมูลความต้องการเมล็ดพันธุ์พืชในการพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราษฎรที่ประสบอุทกภัยในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้”. รายงานสรุป 2555.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. ความก้าวหน้าโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชฯ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. รายงานสรุป 2556.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. “ความก้าวหน้าโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชฯ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ”. รายงานสรุป 2557.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. ผลการดำเนินงานการพระราชทานเมล็ดพันธุ์พืชให้แก่โรงเรียนโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน” รายงานผล 2557.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. “ผลการดำเนินงานโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์สำรองของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ”. รายงานผล 2558.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปี 2559.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. “สรุปพระราชดำริและพระราชกรณียกิจ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในพื้นที่ภาคเหนือ ระหว่างวันที่ 14-21 มกราคม.” รายงานสรุป 2557.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. “สรุป รายงานการประเมินผลแผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2555-2559”. รายงานสรุป 2559.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ปิยวรรณ จันทราภานนท์. “แนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารระดับกลาง”, (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://archive.lib.cmu.ac.th/full/T/2555/edadm39055pc_tpg.pdf,2550.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ตามแนวพระราชดำริอย่างยั่งยืน

*****

ส่วนที่ 1 รายละเอียดผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ(นาย/นาง/นางสาว).....นามสกุล.....
ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษา.....
ระยะเวลาที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
.....ปี

ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

- การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน (ได้แก่ ความถี่ ความซ้ำซากในการเกิดภัยธรรมชาติ ห้วงเวลาที่เกิด
ภัยธรรมชาติ ระดับความเสียหาย พื้นที่การเกษตรที่ได้รับความเสียหาย จำนวนครัวเรือน จำนวน
ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มเป้าหมายในการช่วยเหลือ) ได้มีการดำเนินการอย่างไร มีการ
จัดเก็บข้อมูลเป็นระบบหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....

- ข้อมูลเมล็ดพันธุ์ในท้องตลาด ระยะก่อนเกิดภัยธรรมชาติและระยะหลังการเกิดภัยธรรมชาติ (ระยะฟื้นฟู) (ชนิด ราคา คุณภาพ ปริมาณเพียงพอกับความต้องการหรือไม่ สามารถหาซื้อได้ง่ายหรือไม่ ภาวะการณ์ขาดตลาด

.....

.....

.....

.....

- แนวพระราชดำรินำมาใช้ในการดำเนินโครงการ (แนวพระราชดำริ 901/902/905/ และแนวพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

.....

.....

.....

.....

- แนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในโครงการจากภาคส่วนต่างๆ

- ส่วนราชการ (เช่น การร่วมประชุมวางแผนกำหนดแนวทางทั้งภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และส่วนราชการนอกศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) ระเบียบการมีส่วนร่วมโดยละเอียด

.....

.....

.....

.....

- ประชาชน (เช่น การสอบถามความต้องการเมล็ดพันธุ์ชนิดใดบ้าง ปริมาณที่ต้องการฯ) ระเบียบการมีส่วนร่วมโดยละเอียด

.....

.....

.....

.....

- ราชการส่วนท้องถิ่นฯ (เช่น การร่วมทำประชาคม การสำรวจจำนวนผู้ประสบ
ปัญหาภัยธรรมชาติ การบันทึกสถิติข้อมูลภัยธรรมชาติฯ) ระบุวิธีการมีส่วนร่วมโดยละเอียด

.....
.....
.....
.....

• มีการวางแผนโครงการฯ และดำเนินการอย่างไร

- การผลิตเมล็ดพันธุ์พืช

- การเลือกพื้นที่/แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์พืช/ขนาดพื้นที่/คุณภาพดิน น้ำ

.....
.....
.....
.....

- การกำหนดชนิด และปริมาณเมล็ดพันธุ์พืช ที่คาดว่าจะได้รับ

.....
.....
.....
.....

- การกำหนดผู้รับผิดชอบในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช (เจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาฯ/
จ้างเกษตรกรผลิต รวมถึงศักยภาพในการผลิตและความพร้อมในการผลิต)

.....
.....
.....
.....

- การให้ความรู้ การอบรม การสร้างความเข้าใจในขั้นตอน วิธีการ การผลิต

เมล็ดพันธุ์พืช

.....

.....

.....

.....

- การกำหนดช่วงเวลาที่จะผลิตเมล็ดพันธุ์พืช และช่วงเวลาการเก็บเกี่ยว

.....

.....

.....

.....

- ปัญหา อุปสรรค ในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช

.....

.....

.....

.....

-การแก้ไขปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

.....

การจัดเก็บสำรองเมล็ดพันธุ์พืช

- การกำหนดอาคาร สถานที่ ที่ใช้ในการเก็บสำรองพันธุ์พืช

.....

.....

.....

.....

- การทำความสะอาดเม็ล็ดพันธุ์พืช เพื่อลดการปนเปื้อน(ระบุรายละเอียดวิธีการ อุปกรณ์ เครื่องมือ เทคโนโลยีที่ใช้)

.....

.....

.....

- การลดความชื้นของเม็ล็ดพันธุ์พืช การทำให้แห้ง (ระบุรายละเอียดวิธีการ อุปกรณ์ เครื่องมือ เทคโนโลยีที่ใช้)

.....

.....

.....

- ภาชนะหีบห่อที่บรรจุเม็ล็ดพันธุ์พืชระหว่างการเก็บรักษา (ระบุรายละเอียดวิธีการ อุปกรณ์ เครื่องมือ เทคโนโลยีที่ใช้)

.....

.....

.....

- การเก็บรักษาเพื่อให้คงไว้ซึ่งคุณภาพของเม็ล็ดพันธุ์พืช และการป้องกันการทำลายจากศัตรูพืช เช่น โรค แมลง หนู ฯ (ระบุรายละเอียดวิธีการ อุปกรณ์ เครื่องมือ เทคโนโลยีที่ใช้)

.....

.....

.....

- การทดสอบเปอร์เซ็นต์ความงอก (ระบุรายละเอียด)/ ความถี่ในการทดสอบ (ระบุรายละเอียดวิธีการ อุปกรณ์ เครื่องมือ เทคโนโลยีที่ใช้)

.....
.....
.....
.....

- ข้อจำกัด ปัญหา อุปสรรค ในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืช

.....
.....
.....
.....

- การแก้ไขปัญหาอุปสรรค

.....
.....
.....
.....

แผนการบริหารการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พืช ความพร้อมที่จะแจกจ่าย/ห้วงเวลาที่แจกจ่ายสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรหรือไม่ (ระบุรายละเอียดวิธีการ)

.....
.....
.....
.....

- ข้อจำกัด ปัญหา อุปสรรค ในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืช

.....
.....
.....
.....

- อุปสรรคและการแก้ไขปัญหา

.....

.....

.....

.....

ประโยชน์ที่ราษฎรได้รับ

- ได้รับเมล็ดพันธุ์พืชตรงตามความต้องการหรือไม่ (ชนิด ปริมาณ และคุณภาพ)

ถ้าไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

• **การติดตามผล (ระบุวิธีการ ความถี่ในการติดตาม)**

.....

.....

.....

.....

ผลการดำเนินงานเมื่อเปรียบเทียบกับแผนที่กำหนดไว้

.....

.....

.....

.....

• **แนวทางการต่อยอดในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอย่างง่ายโดยเกษตรกร เพื่อเกษตรกรสามารถดำเนินการเองได้ (ระบุถึงศักยภาพ ปัจจัยที่ เทคโนโลยี ที่จำเป็นต้องมี)**

.....

.....

.....

.....

- การนำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริเข้าสู่แผนงานหลักของศูนย์ศึกษา
การพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ศักยภาพ ความเป็นไปได้ งบประมาณ บุคลากร)

.....

.....

.....

.....

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ** : นางสาวอุศนีย์ ฐปทอง
- วัน เดือน ปีเกิด** : 19 เมษายน 2505
- การศึกษา** : ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาฝรั่งเศส) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
: ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาทรัพยากร) มหาวิทยาลัยมหิดล
- ประวัติการทำงาน**
- โดยย่อ** : นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ชำนาญการพิเศษ
: นักวิเคราะห์นโยบายและแผน เชี่ยวชาญ
: นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ผู้อำนวยการ ระดับสูง
: นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ทรงคุณวุฒิ
- ตำแหน่งปัจจุบัน** : ที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

เรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามแนวพระราชดำริอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัย นางสาวอุศนี ฐปทอง   หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 59

ตำแหน่ง   ที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชดำริให้ดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ 1) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา 2) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครราชสีมา 3) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี 4) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร 5) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ และ 6) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี เพื่อทำหน้าที่ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย และหาแนวทางการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกันตามแต่ละภูมิภาค อาทิ การพัฒนาปรับปรุงดิน การพัฒนาแหล่งน้ำ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การประมง ฯลฯ มีจุดมุ่งหมายให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการพัฒนาสำหรับราษฎรได้เข้ามาศึกษา อบรม ดูงานจาก “ต้นแบบหรือตัวอย่างความสำเร็จ” เพื่อนำความรู้และตัวอย่างไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองอย่างเหมาะสมและถูกต้องตามหลักวิชาการ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีบทบาทในการขยายผลการพัฒนาไปสู่ราษฎรในชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง หรือ “หมู่บ้านรอบศูนย์” เป็นเป้าหมายกลุ่มแรกที่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานขยายผลของศูนย์ฯ และเป็นตัวอย่างความสำเร็จที่ได้รับองค์ความรู้จากศูนย์ฯ ซึ่งเปิดโอกาสให้เกษตรกรใกล้เคียงและพื้นที่ห่างไกลมาศึกษาและดูงาน ในลักษณะศูนย์

เรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จากการศึกษาและเรียนรู้องค์ความรู้ พบว่า ราษฎรมีองค์ความรู้พื้นฐานทางด้านการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และพึ่งพาตนเองได้

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงน้อมนำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นแนวทางพระราชทานความช่วยเหลือให้แก่ราษฎร โดยจัดตั้งโครงการฟาร์มตัวอย่าง เพื่อเป็นแหล่งจ้างแรงงาน สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัว สามารถเรียนรู้การเกษตร แล้วนำไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ โครงการฟาร์มตัวอย่างฯ เป็น “ธนาคารอาหารชุมชน (Food Bank)” ผลิตอาหารปลอดภัยต่อสุขภาพ ราคาถูกหาซื้อได้ในท้องถิ่น พระมหากรุณาธิคุณทำให้ราษฎรมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พึ่งพาตนเองได้ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ปี 2554-2558 เกิดอุทกภัยที่สร้างความเสียหายต่อภาคการเกษตร ราษฎร 12 อำเภอ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นเกษตรกร หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย สร้างความเสียหายแก่พื้นที่เกษตรเป็นจำนวนมาก จากปัญหาความเดือดร้อนดังกล่าว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชดำริ 3 ครั้ง 1) เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2555 สรุปความว่า “...ให้สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.) ดำรวจตรวจสอบความต้องการเมล็ดพันธุ์พืชของราษฎรที่ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์อุทกภัยอย่างฉับพลันในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทานไปแจกจ่ายแก่เกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนเป็นการเร่งด่วน...”

2) เมื่อวันที่ 14-18 มกราคม 2556 สรุปความว่า “...ปัจจุบันภาวะแวดล้อมมีความแปรปรวน เกิดภัยธรรมชาติขึ้นบ่อยครั้งสร้างความเสียหายให้กับผลผลิต และชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร ดังนั้นเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) และเสริมสร้างการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกแห่งจึงควรพิจารณาจัดทำแหล่งปลูกและเก็บสำรองพันธุ์ อาทิ เมล็ดพันธุ์ข้าว เมล็ดพันธุ์ ถั่ว/ธัญพืชต่าง ๆ และเมล็ดพันธุ์ผัก เพื่อสำรองพันธุ์ให้แก่เกษตรกรในยามวิกฤต การทำที่จัดเก็บเมล็ดพันธุ์ควรพิจารณาดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปประยุกต์ใช้ห้องเย็นในการเก็บเมล็ดพันธุ์...”

3) เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2556 สรุปความว่า “ให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร...”

สำนักงาน กปร. เป็นหน่วยงานกลางในการประสาน กำกับ ดูแล สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง ได้ดำเนินการสนองพระราชดำริมอบหมายให้ศูนย์ฯ จัดทำโครงการฯ เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์พืชที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

และสำรองเมล็ดพันธุ์พืชไว้สำหรับช่วยเหลือราษฎรในยามวิกฤตในพื้นที่ เป็นเมล็ดพันธุ์พืชที่เหมาะสมในท้องถิ่นและเป็นเมล็ดพันธุ์พืชที่ราษฎรในพื้นที่นิยมบริโภค

จากแนวพระราชดำริที่ก่อให้เกิด โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สามารถให้ความช่วยเหลือราษฎรที่เดือดร้อนได้อย่างทันท่วงทีและเกิดประโยชน์อย่างยิ่งยวด ดังนั้น เพื่อเป็นการศึกษารูปแบบการดำเนินโครงการฯ และแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินโครงการฯ ที่ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับ “ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตามแนวพระราชดำริอย่างยั่งยืน” ขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินการของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด ในการบริหารจัดการ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
3. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาของการบริหารจัดการ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับ
  - 1.1 สภาพทั่วไปของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
  - 1.2 ผลการดำเนินงานของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
  - 1.3 ปัญหา อุปสรรค ของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. ขอบเขตของหน่วยงานที่ศึกษา ประกอบด้วย พื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง ได้แก่

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา
 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี
 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี
 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่
 ศูนย์ศึกษาพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร
 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครราชสีมา

3. ขอบเขตด้านเวลา จะดำเนินการศึกษา ตั้งแต่ 2555 – พฤษภาคม 2560

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1) ข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมข้อมูลโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่างๆ (Documentary Data) ได้แก่ การรวบรวม คั่นคว้าจากเอกสารข้อมูลต่าง ๆ เช่น พระราชดำริที่ได้พระราชทานโดยตรง แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แผนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รายงานผลการดำเนินงาน โครงการฯ รายงานทูลเกล้า ฯ ถวาย เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

1.2) ข้อมูลปฐมภูมิ รวบรวมจากภาคสนาม (Field Data) โดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) จากผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 6 คน เป็นคำถามปลายเปิด ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 รายละเอียดผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการโครงการฯ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งได้แก่ เอกสารข้อมูลต่าง ๆ เช่น พระราชดำริที่ได้พระราชทานโดยตรง แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แผนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รายงานผลการดำเนินงาน โครงการฯ รายงานทูลเกล้า ฯ ถวาย เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ระหว่างปี 2556 – 2559 และข้อมูลปฐมภูมิที่รวบรวมจากภาคสนาม (Field Data) โดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) จากผู้อำนวยการ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 6 คน แล้วนำมาแสดงผลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษครั้งนี้ สามารถตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 3 ข้อ ได้ดังนี้

ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินการของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1. รูปแบบการดำเนินงานโครงการ

1.) การสนองพระราชดำริ

1.1 การดำเนินงานโครงการระยะที่ 1 (ระยะเร่งด่วน)

เมื่อเกิดวิกฤติอุทกภัยทำให้การเกษตรของเกษตรกรได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก โครงการฯ ได้นำเมล็ดพันธุ์แจกจ่ายให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ที่ได้รับ ความเสียหายอย่างเร่งด่วน ทันต่อสถานการณ์และเพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งได้สอดคล้องกับแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านแก้ปัญหาที่จุดเล็ก ทำตามลำดับขั้นในการประสานงานดำเนินงานในลักษณะบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆ เช่น การเก็บข้อมูลก่อน-หลังการเกิดอุทกภัย ปัญหาภัยแล้ง โรคและแมลงระบาด และนำข้อมูลสถิตินั้นมาใช้ประโยชน์ในการกำหนดการช่วยเหลือ เปิดโอกาสให้เกษตรกรมีส่วนร่วมแจ้งความต้องการในชนิดและปริมาณของพันธุ์พืช ซึ่งส่งผลให้การแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ตรงตามความต้องการของเกษตรกร และเหมาะสมที่จะทำการเพาะปลูกในสภาพท้องถิ่นนั้นๆ การติดตามผลการดำเนินงานจากผู้ที่ได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการดำเนินโครงการระยะยาว

1.2 แนวทางการดำเนินงานระยะที่ 2 (ระยะยาว)

โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ดำเนินการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช โดยศูนย์ศึกษาเป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์สำรองไว้ใช้ในยามวิกฤต จ้างชาวบ้านเกษตรกรบริเวณรอบศูนย์ฯ ผลิต จึงสามารถทดแทนการซื้อเมล็ดพันธุ์ที่มีราคาแพงและเมล็ดพันธุ์ที่ขาดแคลนในท้องตลาดได้ เกษตรกรสามารถผลิตและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์เองได้ โดยใช้วิธีการนำเมล็ดพันธุ์ตากแดดแทนการเข้าตู้อบ การจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ให้มีชีวิตจากสัตว์และแมลง มีการน้อมนำแนวพระราชดำรินำมาใช้ดำเนินการ เช่น การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ เกี่ยวกับสภาพพื้นที่ภูมิอากาศ หลักวิชาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ หลักการประหยัดเรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด โดยสังเกตได้จากการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่เรียบง่าย ราคาไม่สูง หาได้ในท้องถิ่น ซึ่ง

แนวทางเหล่านี้ เกษตรกรสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้เอง เช่นเดียวกับการสร้างธนาคารชุมชนและโครงการฟาร์มตัวอย่างอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ได้ส่งเสริมให้ชุมชนมีอาชีพสามารถผลิตอาหารเองและเป็นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้เรื่องภูมิคุ้มกันและการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

2. รูปแบบการบริหารจัดการ

สำนักงาน กปร. เป็นหน่วยงานที่รับพระราชดำริโดยตรงได้รับความร่วมมือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มูลนิธิชัยพัฒนา กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น ร่วมดำเนินงานสนองพระราชดำริ และกำกับดูแลศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริการดำเนินโครงการ ในระยะที่ 1 เพื่อบรรเทาช่วยเหลือราษฎรและเกษตรกรที่ประสบอุทกภัยภาคใต้ในระยะเวลาที่จำกัด ลักษณะการบริหารจัดการมุ่งเน้นความรวดเร็ว คล่องตัวและในการดำเนินงานระยะยาวได้กำหนดนโยบายผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีองคมนตรีเป็นประธาน ให้ดำเนินงานโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ขึ้นในพื้นที่ศูนย์ฯ ทั้ง 6 แห่ง ในระดับพื้นที่มีคณะทำงานโครงการศูนย์ฯ เป็นผู้กำกับให้มีการนำนโยบายแปลงสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม มีการมอบหมายเจ้าหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน ได้แก่ฝ่ายเกษตรกรรมของทุกศูนย์ฯ แนวทางในการผลิตได้สำรวจและสรุปความต้องการชนิดเมล็ดพันธุ์พืชท้องถิ่นจากเกษตรกรรอบศูนย์ฯ เพื่อกำหนดแผนการผลิต (เมล็ดพันธุ์ชนิดใดที่สามารถผลิตได้เองให้ศูนย์ฯ ผลิตเองในปริมาณที่พอเหมาะต่อการแจกจ่ายและการจัดเก็บในรอบปี หมดจึงผลิตใหม่, เมล็ดพันธุ์บางชนิดจ้างให้ชาวบ้าน/เกษตรกรบริเวณรอบศูนย์ฯ เป็นผู้ผลิตให้) กำหนดพื้นที่ปลูกที่มีความเหมาะสม การกำหนดวิธีการและสถานที่ในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ตามศักยภาพและปริมาณผลผลิต การจัดอบรมให้ความรู้ด้านการผลิตควบคุมคุณภาพเมล็ดพันธุ์พืชให้แก่เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯและเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมบริหารจัดการ

3. เป้าหมายความต้องการ

ผลการสำรวจมีกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับความเดือดร้อนที่ชัดเจน ได้แก่ เกษตรกรจังหวัดนราธิวาส จำนวน 1,754 ราย โรงเรียนโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน จังหวัดนราธิวาส 17 แห่ง เกษตรกรจังหวัดปัตตานี จำนวน 100 ราย โรงเรียนโครงการเกษตร เพื่ออาหารกลางวัน จังหวัดปัตตานี จำนวน 5 แห่ง เกษตรกรจังหวัดยะลา จำนวน 149 ราย

4. ความพร้อมของพื้นที่ สถานที่จัดเก็บ และเจ้าหน้าที่ผลิตเมล็ดพันธุ์

ใช้พื้นที่ในศูนย์ฯ เป็นแปลงปลูกพืชเมล็ดพันธุ์ ยกเว้นศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยฮ่องไคร้ฯ ที่ใช้แปลงเกษตรกรรมบ้านรอบศูนย์ฯ เป็นแปลงปลูกพืชเมล็ดพันธุ์ สำหรับสถานที่เก็บเมล็ดพันธุ์ศูนย์ฯ ได้นำทรัพยากรภายในศูนย์ฯ กลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น โดยได้ปรับปรุงอาคาร ห้องเย็น ยุ้งฉาง ที่มีอยู่เดิมเป็นที่เก็บเมล็ดพันธุ์ ส่วนแรงงานที่ใช้ผลิตเมล็ดพันธุ์ ได้มอบหมายเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ เป็นผู้รับผิดชอบ เป็นการใช้อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานปกติในศูนย์ฯ มาทำหน้าที่โดยไม่ต้องจ้างแรงงานเพิ่ม ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นของงบประมาณรายจ่าย อย่างไรก็ตามศูนย์ศึกษาฯ อ่าวคุ้งกระเบนฯ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรชายฝั่งมีข้อจำกัดของสภาพพื้นที่ศูนย์ฯ ซึ่งติดทะเลได้รับผลกระทบจากไต้ทะเลจึงทำให้โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์น้อยกว่าแห่งอื่นๆ ทั้ง 5 แห่ง รวมทั้งศูนย์ศึกษาฯ ที่อยู่ในพื้นที่ที่เกิดภัยพิบัติเป็นประจำ จะมีประสบการณ์มากกว่า เช่น มีการเก็บสถิติภัยพิบัติ ข้อมูลความต้องการของเกษตรกร และนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการวางแผนดำเนินโครงการตั้งแต่ขั้นตอนการคัดเลือกพื้นที่ การปลูก การเก็บเกี่ยว กระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ (การคัดเลือก การกำจัดสิ่งเจือปน การลดความชื้นบรรจุภัณฑ์ อาคารสถานที่จัดเก็บ) แผนการบริหารแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ ความรู้ ความชำนาญของเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

5. งบประมาณดำเนินงาน

ศูนย์ฯ ทั้ง 6 แห่ง ใช้งบประมาณปกติศูนย์ฯ ที่ได้รับงบประมาณ กปร.มาดำเนินการ ไม่จำเป็นต้องสร้างสถานที่เก็บเมล็ดพันธุ์ใหม่ เพียงแต่ปรับปรุงของเดิมที่มีอยู่ให้กลับมาใช้งานได้ รวมทั้งเทคโนโลยี เครื่องมือ อุปกรณ์ ที่ใช้มีความเรียบง่าย ราคาไม่สูง อีกทั้งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานระดับจังหวัดเข้ามาสนับสนุนอีกทางหนึ่ง

6. การมีส่วนร่วม

ในระยะที่ 1 ระยะเร่งด่วน ด้วยข้อจำกัดของเวลา และความเดือดร้อนของเกษตรกร ประชาชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการฯ ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในระดับจังหวัดร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันปฏิบัติ ที่จะนำเมล็ดพันธุ์ ไปแจกจ่ายให้เกษตรกร ประชาชนที่เดือดร้อนเป็นการเฉพาะหน้า สำหรับในระยะที่ 2 ที่ต้องดำเนินงานโครงการฯ อย่างเป็นระบบและยั่งยืน ศูนย์ฯ ประสานความร่วมมือกันในระดับพื้นที่เข้าร่วม เช่น จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรมพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริม กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร เป็นต้น ในการวางแผนการสำรวจความต้องการ แผนปฏิบัติงาน แผนการติดตามผลการดำเนินงาน โดยมีคณะทำงานศูนย์ฯ มีผู้ว่าราชการ

จ ัง ห วั ด แ บ ี่ น ป รั ะ ฐ า ัน

เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการฯ โดยได้สอบถามความต้องการจากผู้ประสบภัยด้านชนิดและปริมาณของเมล็ดพันธุ์

ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด ในการบริหารจัดการ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1. การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตอุทกภัยในระยะที่ 1 เป็นภารกิจฉุกเฉินเร่งด่วน เมล็ดพันธุ์ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจัดเก็บไว้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในกิจกรรมการเกษตรของศูนย์ฯ เท่านั้น จึงไม่มีความหลากหลายชนิดและปริมาณมากนัก ดังนั้น จึงไม่ตรงตามความต้องการของเกษตรกรที่ประสบอุทกภัย

2. การติดตามผลโรงเรียน 17 แห่ง ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส พบว่ามีปัญหาเรื่องดินขาดความอุดมสมบูรณ์ น้ำท่วมขัง ขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอสงฯ ชลประทานจังหวัดนราธิวาส ได้เข้าไปช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

3. ศูนย์ฯ ได้ตั้งแผนงานโครงการเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์สำหรับเป็นแหล่งสำรองในยามวิกฤต แต่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณที่เกิดความล่าช้าจากเหตุความไม่สงบ ทำให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริไม่สามารถดำเนินการตามห้วงเวลาที่กำหนดไว้ในแผนได้ ส่งผลให้ขั้นตอนการเก็บเมล็ดพันธุ์เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต้องขยายห้วงเวลา

4. สภาพดิน ฟ้า อากาศ ฤดูกาลที่เก็บเกี่ยวจะส่งผลต่อคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ เช่น ในฤดูฝนมีความชื้นมาก เมล็ดพันธุ์จะเน่าเสียได้

5. พื้นที่บางแห่งไม่เหมาะสมต่อการเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากไอทะเลซึ่งมีความเค็มทำให้มีการติดเมล็ดในอัตราที่ต่ำ และมีน้ำไม่เพียงพอทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ตลอดทั้งปี บางพื้นที่มีฝนตกชุกส่งผลให้มีเมล็ดพันธุ์ที่ได้คุณภาพสูงมีจำนวนน้อย

6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริบางแห่ง ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านเกษตรกรรม

7. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริบางแห่ง สถานที่จัดเก็บไม่เพียงพอ ขาดอุปกรณ์ในการจัดเก็บเช่นตู้ควบคุมอุณหภูมิ จึงทำให้เมล็ดพันธุ์มีความงอกลดลง

ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาของการบริหารจัดการ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โครงการฯ ได้นำหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ (พ.ศ.2556-2561) นำมาใช้ในการดำเนินงานในด้านต่างๆ ดังนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 : การสร้างความเป็นเลิศในการให้บริการประชาชน

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง เป็นศูนย์ฯ ที่ได้รวบรวมองค์ความรู้และตัวอย่างความสำเร็จและแปลงสาธิตในด้านต่างๆ เช่น แปลงสาธิตเมล็ดพันธุ์พืช ประมง ปรับปรุงบำรุงดิน พัฒนาแหล่งน้ำ การเลี้ยงสัตว์ องค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับการเกษตรมาไว้ ณ จุดๆ เดียว (One Stop Service) เพื่อทำหน้าที่ ศึกษา ค้นคว้า ทดลองและวิจัยและหาแนวทางการพัฒนาด้านต่างๆ ได้ให้บริการแก่เกษตรกรและประชาชนที่สนใจได้เข้ามาศึกษาหาความรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนเอง และช่วงวิกฤตเกิดอุทกภัยที่ผ่านมา โครงการฯ ได้เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือเกษตรกรด้านสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชแก่เกษตรกรได้อย่างรวดเร็ว

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 : การวางระบบการบริหารงานราชการแบบบูรณาการ

การจัดการเมล็ดพันธุ์พืชของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ร่วมมือบูรณาการหรือกับหน่วยงานต่างๆ เช่น จังหวัด ส่วนท้องถิ่น เกษตรกร และหน่วยงานเกี่ยวข้อง ในการกำหนดวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เกิดประสิทธิภาพ ลดการทำงานซ้ำซ้อนในการช่วยเหลือเกษตรกร เมื่อได้รับภัยพิบัติ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณที่คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 : การส่งเสริมระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน

การดำเนินงาน โครงการฯ มีการดำเนินงานต่างๆ ร่วมกัน ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ ได้แก่ เก็บข้อมูลพื้นที่ที่ได้รับความเสียหาย สำรวจผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยสอบถามความต้องการจากภาคประชาชนและนำความต้องการของเกษตรกรมาจัดเป้าหมายโครงการฯ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง ควรต้องพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชให้ผ่านการรับรองมาตรฐานสากลจากกรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร (GAP) เพื่อในอนาคต ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะได้ก้าวไปสู่แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์พืชที่ได้มาตรฐาน ที่สามารถเป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์พืช เมล็ดข้าวให้แก่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน โดยชนิดและปริมาณพืชที่จะทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ต้องขึ้นกับศักยภาพของแต่ละศูนย์ฯ

2. การบริหารจัดการในระยะยาว ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ควรมีแผนงาน โครงสร้างที่ชัดเจน ด้านแผนการผลิต การบริการจัดการผลผลิต เช่น การระบายเมล็ดพันธุ์พืชให้เหมาะสมกับอายุเวลาเมล็ดพันธุ์ ทั้งนี้ต้องมีสำรองไว้ไม่ขาดแคลนด้วย และนำเข้าสู่แผนงานหลักและแผนแม่บทของศูนย์ฯ

3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ทั้ง 6 แห่ง ควรเชื่อมโยงสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ระหว่างกัน และกันทั้งในภาวะวิกฤต และภาวะปกติอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ เนื่องจากจะเป็นการหมุนเวียนเปลี่ยนผลผลิตให้ใหม่อยู่เสมอ ซึ่งจะส่งผลไปยังอัตราการงอกของเมล็ดพันธุ์พืชที่มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ

1. ส่งเสริม สนับสนุน เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ให้มีความเป็นมืออาชีพในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชและให้ความรู้ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้มีความรู้ ความสามารถในการผลิตเมล็ดพันธุ์ และขยายผลสู่เกษตรกรในพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติเป็นประจำเพื่อเป็นการลดต้นทุนการประกอบอาชีพและนำสู่วิถีการพึ่งตนเอง

2. ควรมีการรวบรวมสถิติการเกิดภัยพิบัติ ได้แก่ ความถี่ในการเกิด พื้นที่ระดับความรุนแรง รวมทั้งระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์พืชให้เป็นระบบ มีความเป็นปัจจุบันและมีความพร้อมใช้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการปฏิบัติงาน และคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าควรจะดำเนินงานไปในทิศทางใดในสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต

3. สร้างความตระหนักรู้ให้แก่เกษตรกร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชฯ ว่านอกจากจะมีประโยชน์ในการสำรองไว้ใช้ในยามวิกฤตแล้ว ยังมีความสำคัญในมิติของความมั่นคงทางอาหาร เพราะหากสามารถสร้างปัจจัยการผลิต (เมล็ดพันธุ์) เพื่อผลิตอาหารได้

เอง สามารถเป็นธนาคารอาหารของชุมชนในพื้นที่ได้พึ่งพาตนเอง มีภูมิคุ้มกัน แม้มีวิกฤตการณ์ใดๆ
ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคตทั้งด้านภัยธรรมชาติ วิกฤตเศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ประเมินผลโครงการเมล็ดพันธุ์พืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามระเบียบสำนัก
นายกรัฐมนตรี ว่าด้วยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ. 2524